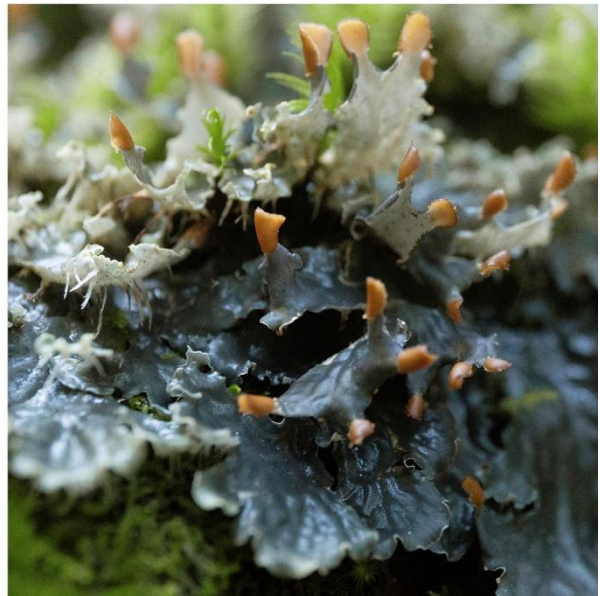
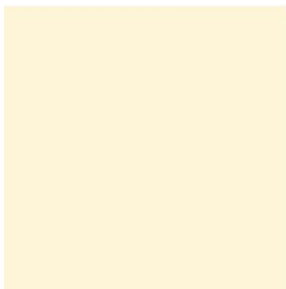
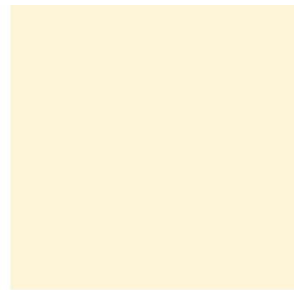

Regional årlig uppföljning av miljömålen 2025

Jönköpings län

Länsstyrelsen
Jönköpings län

Titel: Regional årlig uppföljning av miljömålen 2025 Jönköpings län
Författare: Länsstyrelsen i Jönköpings län
Rapportnummer: 2025:20
Diarienummer: 9550-2025
Utgivningsår: 2025
Omslagsbild: Mostphotos och Pär Axenfjord

Innehåll

SAMMANFATTNING FÖR JÖNKÖPINGS LÄN	4
GENERATIONSMÅLET I JÖNKÖPINGS LÄN	7
BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN JÖNKÖPINGS LÄN	13
FRISK LUFT JÖNKÖPINGS LÄN	22
BARA NATURLIG FÖRSURNING JÖNKÖPINGS LÄN	27
GIFTFRI MILJÖ JÖNKÖPINGS LÄN	35
SKYDDANDE OZONSKIKT JÖNKÖPINGS LÄN	44
SÄKER STRÅLMILJÖ JÖNKÖPINGS LÄN	48
INGEN ÖVERGÖDNING JÖNKÖPINGS LÄN	54
LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG JÖNKÖPINGS LÄN	62
GRUNDEVATTEN AV GOD KVALITET JÖNKÖPINGS LÄN	70
MYLLRANDE VÅTMARKER JÖNKÖPINGS LÄN	76
LEVANDE SKOGAR JÖNKÖPINGS LÄN	86
ETT RIKT ODLINGSLANDSKAP JÖNKÖPINGS LÄN	96
GOD BEBYGGD MILJÖ JÖNKÖPINGS LÄN	103
ETT RIKT VÄXT- OCH DJURLIV JÖNKÖPINGS LÄN	109
KÄLLFÖRTECKNING.....	120

Sammanfattning för Jönköpings län

Inledning Jönköpings län

Många aktörer bidrar till miljöarbetet och gör åtgärder som har positiv effekt på miljömålen och Agenda 2030. I flera fall ger det också positiv effekt på sociala och ekonomiska perspektiv. Men utvecklingen sker inte i den takt som behövs för att nå målen och åstadkomma tillräckliga förbättringar i miljön. Takten i miljöarbetet behöver öka kraftigt inom samtliga samhällssektorer. Resurser behöver säkras långsiktigt för att kunna genomföra insatser som krävs för att få långsiktiga positiva effekter.

Åtgärdsarbetet i Jönköpings län

Samverkan sker genom de läns gemensamma åtgärderna för miljömålen som engagerar många av länets aktörer. Som ett komplement finns Hållbarhetslöftet för företag som är ett samarbete mellan länsstyrelsen och företagsfrämjande organisationer.

Utöver det gemensamma åtgärdsarbetet sker andra insatser som ger miljönytta. Många organisationer bidrar till arbetet, inom offentlig sektor, näringslivet och idéburen sektor. Tack vare olika samverkansforum, till exempel länets klimatråd, sker lärande och utbyte mellan aktörer.

Flera nya styrdokument har tagits fram som ger kraft och riktning i miljöarbetet. Det gäller bland annat klimat- och energistrategi, klimat- och sårbarhetsanalys, våtmarksstrategi och åtgärder för biologisk mångfald inom Grön handlingsplan.

Det finns många exempel på åtgärder som genomförts och ger stor miljönytta. Några exempel finns nedan.

- Länet har många ansökningar till Klimatklivet och flera stora satsningar har beviljats. Ett exempel är Trioworld Group som har driftsatt en anläggning för insamling och förädling av lantbruksplast till ny plastråvara.
- Länsstyrelsen och Region Jönköpings län driver projektet EFFEKT som stödjer kommunernas energiplanering.

- Arbete med återställning av våtmarker inom skyddade områden via våtmarksmedel samt våtmarksarbete utanför skyddade områden med medel inom LONA, LOVA samt den strategiska planen.
- 19 markägare har fått stöd till restaurering av sammanlagt 55 ha betesmark.
- Nya och utökade naturreservat. Sammanlagt har 486 hektar mark skyddats i länet.
- Målinriktat restaureringsarbete i sjöar och vattendrag
- Kartläggning av PFAS

Miljötilståndet och bedömning av miljömålen i Jönköpings län

Inget mål bedöms kunna nås till 2030 och i några fall är utvecklingstrenden negativ. Inga målbedömningar har ändrats jämfört med förra året. Trenderna har ändrats för Frisk luft, Ingen övergödning och Giffri miljö.

Klimatutsläppen minskar inte i den takt som behövs. Länets utsläpp av koldioxid behöver minska med 18 procent om året för att ligga i linje med Parisavtalet. Transportsektorn är den största utsläppskällan av fossila växthusgaser och det är personbilstrafiken som står för den största delen av utsläppen.

Det är en negativ utveckling kring ekosystem och biologisk mångfald. Indikatorer som visar det är den långsiktiga trenden att häckande fåglar minskar och att vissa fjärilsarter minskar. Brist på sammanhängande grön infrastruktur är ett problem liksom att grönytor i tätorter minskar.

Försurning är fortsatt ett stort problem i delar av länet. Det krävs kalkning av sjöar och vattendrag under lång tid framöver för att förhindra negativa effekter på biologin. För att motverka skogsbrukets försurande effekt måste mer aska än idag återföras till skogsmarken.

Sammantaget ser vi fortsatt stora miljöutmaningar i länet, även om det sker framsteg i vissa delar. Kunskapen om tillståndet och behoven behöver öka så att samhällsaktörer från alla sektorer kan genomföra fler insatser som leder till positiva effekter.

Tabell över Jönköpings läns bedömningar av miljö kvalitetsmålen

Tabell 1 Bedömning av miljö kvalitetsmål i Jönköpings län

Miljö mål	Målbedömning (ja, nära, nej)	Miljö tillstånd (trendpil)
Begränsad klimatpåverkan	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Frisk luft	Nej	→
Bara naturlig försurning	Nej	→
Giftfri miljö	Nej	→
Skyddande ozonskikt	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Säker strålmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Ingen övergödning	Nej	→
Levande sjöar och vattendrag	Nej	○
Grundvatten av god kvalitet	Nära	○
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Följs inte upp i Jönköpings län	
Myllrande våtmarker	Nej	→
Levande skogar	Nej	↘
Ett rikt odlingslandskap	Nej	→
Storslagen fjällmiljö	Följs inte upp i Jönköpings län	
God bebyggd miljö	Nej	→
Ett rikt växt- och djurliv	Nej	↘

Generationsmålet i Jönköpings län

Sammanfattning för generationsmålet Jönköpings län

Många aktörer bidrar till miljöarbetet och gör åtgärder som har positiv effekt på miljömålen och Agenda 2030. I flera fall ger det också positiv effekt på sociala och ekonomiska perspektiv. Det väl etablerade arbetssättet med åtgärder för miljömålen är positivt, både för miljöarbetets utveckling och för att stärka samarbeten mellan olika aktörer i länet från offentlig sektor, näringslivet och idéburen sektor.

Men utvecklingen sker inte i den takt som behövs för att åstadkomma tillräckliga förbättringar i miljön. Takten i miljöarbetet behöver öka kraftigt inom samtliga samhällssektorer. Resurser behöver säkras långsiktigt för att kunna genomföra insatser som krävs för att få tillräckliga och långsiktiga effekter.

Åtgärdsarbetet för generationsmålet i Jönköpings län

Övergripande

Åtgärder för miljömålen

Länsstyrelsen i Jönköpings län samordnar arbetet med åtgärder för miljömålen i länet¹. Många olika organisationer är delaktiga i framtagande och genomförande av åtgärder. Åtgärderna följs upp varje år i Åtgärdswebben. Under året har åtgärderna som tidigare fanns i olika åtgärdsprogram organiserats om och placerats i en ny gemensam struktur med följande delar:

- Fossilfria, gröna och robusta samhällen
- Hälsosamma livsmiljöer
- Variationsrika och resilienta landskap
- Långsiktiga systematiska arbetssätt för miljömässig hållbarhet

¹ [Åtgärdsprogram inom miljömål, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

Varje del innehåller åtgärder som bidrar till flera olika miljömål och mål i Agenda 2030. Åtgärder för klimat, energi, klimatanpassning och grön infrastruktur ingår i åtgärder för miljömålen. Under året har nya åtgärder för biologisk mångfald, friluftsliv och grön infrastruktur börjat gälla. Åtgärderna har arbetats fram i samverkan med olika organisationer i länet.

Hållbarhetslöftet för företag

Länsstyrelsen i Jönköpings län har startat Hållbarhetslöftet för företag². Initiativet är ett komplement till åtgärder för miljömålen och genomförs i samarbete med Energikontor Norra Småland inom Region Jönköpings län, Almi Jönköping och Hållbarhetsteamet som driver nätverket CSR Småland. Samtliga företag arbetar med löftet systematiskt miljö- och klimatarbete som syftar till att kartlägga sin påverkan och planera och följa upp åtgärder som minskar den negativa påverkan och främjar den positiva.

Därutöver väljer företagen ett eller flera av löftena att arbeta med. De löften som finns att välja på är klimat, energi, klimatanpassning, cirkulär ekonomi och biologisk mångfald. Regionala aktörer stödjer företagen i sitt arbete med löftena genom bland annat kunskapshöjande insatser och träffar för erfarenhetsutbyte. Initiativet lanserades januari 2025 och 18 företag har valt att gå med. De är av olika storlek, från olika branscher, olika kommuner och har kommit olika långt i sitt hållbarhetsarbete.

Åtgärder för ökad hållbarhet i näringslivet

Region Jönköpings län och Almi Jönköping driver projektet Nästa Generations Affärer³. Projektet ska stärka länets företag inom hållbarhet, digitalisering och cybersäkerhet.

Science park Jönköping och Jönköping International Business School driver projektet Innovate for impact⁴, som finansieras av Europeiska Regionalfonderna och Region Jönköpings län. Projektet erbjuder insatser där näringslivet får utveckla sina innovationsprocesser och använda samhällsutmaningar som katalysator för innovationer och affärsmodeller. Projektet pågår 2023–2027.

Kommunala hållbarhetsredovisningar

Jönköping kommun och Värnamo kommun har förberett hållbarhetsredovisningar enligt CSRD. De har också gjort kartläggning av hållbara aktiviteter enligt EU-taxonomin. Arbetet har bidragit till en

² [Hållbarhetslöftet för företag, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

³ [Nästa generations affärer, Region Jönköpings län](#)

⁴ [Innovate for Impact, Science Park Jönköpings län](#)

genomlysning av kommunens hållbarhetsarbete och är ett betydelsefullt verktyg för prioritering och hållbarhetsstyrning.

Ramverk för gröna och blåa investeringar

Jönköping kommun var först bland Sveriges kommuner att ge ut en blå obligation. Samtidigt gavs även en grön obligation ut. Obligationerna riktar sig till professionella investerare på kapitalmarknaden. Genom dessa investeringar får kommunen tillgång till kapital för sina hållbarhetsprojekt, samtidigt som investerarna får en säker och långsiktig placering med tydlig miljö- och samhällsnytta.⁵

Båda obligationerna ges ut enligt Jönköping kommuns gröna och blå ramverk, framtaget i samarbete med Swedbank och i linje med internationella riktlinjer från International Capital Market Association (ICMA). Ramverket har granskats av ett oberoende analysföretag som bedömer att det är tydligt, trovärdigt och i enlighet med etablerade principer för hållbar finansiering.

Insatser för hållbar upphandling

Nässjö, Eksjö, Sävsjö och Vetlanda kommuner har tagit fram gemensamma checklistor och vägledningar för hållbarhetskrav i upphandling.

Länsstyrelsen i Jönköpings län och kommunerna Habo och Jönköping har också tagit fram checklistor och vägledningar för hållbar upphandling. Syftet är att utveckla och implementera systematiska arbetsmetoder så att offentliga upphandlingar beaktar alla hållbarhetsperspektiv.

Regionalt Agenda 2030-nätverk med fokus på omställningsförmåga

Länsstyrelsen i Jönköpings län leder tillsammans med Region Jönköpings län ett nätverk med tjänstepersoner från länets kommuner⁶. Syftet med nätverket är att öka kunskap och dela erfarenheter kring hur Agenda 2030 kan integreras i verksamheternas styrning och ledning. Nätverket har senaste året arbetat med en workshopserie kring hur organisationers omställningsförmåga kan stärkas. Arbetet har gjorts tillsammans med RISE och länsstyrelsen och kommuner i Örebro län.

⁵ [Finansförvaltning och rating, Jönköpings kommun](#)

⁶ [Information om Agenda 2030, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad och den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

- Nässjö kommun har tagit fram en grönstrukturplan som ger ett tydligt fokus och plan för grön infrastruktur. Planen styr mot att naturbaserade lösningar ska användas i högre grad. Arbetet med planen har inkluderat lärprocesser för politiker, tjänstepersoner och yrkesarbetare.
- Habo kommun har genomfört inventering och inspektion av vandringshinder i Nykyrkebäcken och arbetar nu tillsammans med Trafikverket för att genomföra åtgärder.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har inlett ett internt arbete att utnyttja synergier mellan kulturmiljö och naturvård. Deltagande enheter är kulturmiljöenheten, skötselenheten samt enheten för naturskydd och tillsyn. Arbetet har bland annat bestått i en gemensam fältträff för att diskutera natur- och kulturmiljö i naturreservatet Hatten.

Se även åtgärder inom flera miljö kvalitetsmål.

Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas

- Region Jönköpings län har genom Energikontor Norra Småland arrangerat en länsöverskridande cykelkampanj "Climate Crusier Challenge" som hjälper arbetsgivare att rigga en cykeltävling för sina anställda och utmana varandra i vilka som cyklar mest.

Se även åtgärder inom målen God bebyggd miljö och Giftfri miljö.

Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen

Se åtgärder inom målen Giftfri miljö och Ett rikt odlingslandskap.

En god hushållning sker med naturresurserna

- Region Jönköpings län har genomfört åtgärder för att möjliggöra bevattning med dagvatten på samtliga sjukhus i länet.
- Region Jönköpings län driver förstudien Från rest till resurs. Förstudien bidrar till att främja omställningen från en linjär till en bidrar till cirkulär ekonomi genom att stödja kommuner med att kartlägga och optimera resursflöden som ett led i en framtida

utveckling av resurshubbar och/eller implementering cirkulära affärsmodeller. Fem kommuner deltar i förstudien och får en resurskartläggning som resultat. Kommunerna är Mullsjö, Vetlanda, Värnamo, Eksjö och Vaggeryd.

- Sävsjö Näringslivs AB driver ”Resurshubb Sävsjö – Snålast i Småland” tillsammans med lokala företag för att utveckla resurseffektiva och cirkulära lösningar. Årets arbete har omfattat delning av resurser och nyttiggörande av restflöden i produktionen.

Andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön

Se åtgärder inom målen Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö.

Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt

- Region Jönköpings län, Eksjö, Mullsjö och Vaggeryds kommuner har genomfört åtgärder för att minska matsvinn genom mätningar, informationsinsatser och planerade inköp.
- Region Jönköpings län samt Gislaved och Eksjö kommuner har riktlinjer där cirkulär möbelhantering ingår.
- Värnamo kommun har utvecklat sin möbelcirkulation för att öka återbruk av möbler och minska inköp av nya produkter. Uppgiften att hantera kommunens möbler och inventarier har lagts ut på en extern aktör som har större möjligheter att utveckla uppdraget och också har fokus på sociala anställningar. Satsningen är ett pilotprojekt tillsammans med arbetsförmedlingen.
- Region Jönköpings län har genomfört en kampanj för att minska överanvändningen av handskar, tagit fram en handbok för minskat engångsmaterial samt upprättat ett läkemedelsförråd för internt återbruk. De har också gjort plockanalys av avfallet från samtliga tre sjukhus.
- Jönköpings kommun har en lagningstjänst, där arbetskläder kan lagas. Kampanjer riktade till medarbetarna har gjorts, dels en teknikprylsinsamlarkampanj, dels en plockanalysinformationskampanj. Vid rivningar av fastigheter, har återbruksinventeringar genomförts. Strategiskt arbete med att öka återbruket i materialflöden har gjorts under parollen ”Cirkulära Jönköping”.
- Tranås kommun köper återanvänd IT, dels utifrån ett miljöperspektiv, dels ett kostnadsperspektiv.
- June Avfall & Miljö som hanterar avfall i Jönköping, Habo och Mullsjö kommuner har prylbodas på sju av elva sortergårdar och en byggbod.

De levererar även saker till hjälporganisationer för återbruk.

Insamling av förbrukad matolja (spillfett) har införts på några platser och det finns ett etablerat samarbete för återbruk av lastpallar.

Miljöpedagogiskt arbete bedrivs och senaste året deltog 3554 elever och förskolebarn på miljölektioner.

- Samverkan Återvinning och Miljö (SÅM) som hanterar avfall i Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo kommuner har möjliggjort för att återbruka och återvinna elektronik samt reparera eller hyra produkter. SÅM har återbruksstationer samt avtal med second hand-aktörer på flera anläggningar samt avtal för träåtervinning där en del går till träslöjdsundervisning.

Begränsad klimatpåverkan Jönköpings län

Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan Jönköpings län

Under 2023 minskade utsläppen av växthusgaser marginellt i Jönköpings län och sedan 1990 har utsläppen minskat med 35 procent. Länets största utmaning är utsläppen från transporter, och då främst från personbilstrafiken. Takten med att minska utsläppen av växthusgaser är fortfarande för låg. För att hålla länets koldioxidbudget måste koldioxidutsläppen minska med nästan en femtedel per år. Det behövs skärpta nationella styrmedel och åtgärder på regional och lokal nivå om vi ska nå målen.

Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan – Jönköpings län

Målbedömning och trender för miljömålet begränsad klimatpåverkan bedöms inte på regional nivå. På nationell nivå görs bedömningen att utvecklingen i miljön är negativ och att målet inte kan nås.

Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län yttrar sig i ansökningar om investeringsstöd från Klimatklivet i länet. Under 2025 har det genomförts ett samråd och utlysning för anbud om publik laddinfrastruktur samt två ansökningsomgångar i ordinarie Klimatklivet. Med totalt 100 inkomna ansökningar till Klimatklivet, varav 32 anbud om publik laddinfrastruktur, alla snabbbladdare över 150 kW.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län bistår Energimyndigheten i bedömning av plats för laddning för tunga fordon (regionala elektrifieringspiloter). Under 2025 söktes stöd för laddningsstationer vid E4:an samt i Eksjö och Vetlanda.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har under året färdigställt revideringen av länets klimat- och energistrategi⁷. Revidering har skett i bred samverkan med aktörer i länet och Klimatrådet Jönköpings län.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län driver och samordnar Klimatrådet, en samverkansplattform för länets kommuner, region, näringslivet, myndigheter, högskola och organisationer som arbetar tillsammans för att nå visionen om ett robust och fossilfritt plusenergilän och målen i länets klimat- och energistrategi. Under 2025 har arbetet med att etablera och utveckla arbetssätten i samverkansarenan fortsatt.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län och Region Jönköpings län driver samverkansplattformen JET: Jönköpings län elektrifierar tillsammans⁸. Plattformen samlar elnätsägare, kommuner, svenska kraftnät och företrädare för näringslivet i syfte att tillsammans arbeta för en trygg elförsörjning och påskynda elektrifieringen.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har under året påbörjat arbetet med att ta fram en Regional handlingsplan för elektrifiering som syftar till att möjliggöra en storskalig elektrifiering i länet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län arrangerade under länets årliga Klimatvecka två aktiviteter om våtmarker, introduktion av den nya Klimat- och energistrategin, klimatprisutdelning och en stor klimatkonferens.
- Energikontor Norra Småland driver tillsammans med Länsstyrelsen i Jönköpings län och Gnosjö kommun, projektet EFFEKT⁹. Projektet pågår mellan 2023–2026 och har under året bland annat processlett flera av länets kommuner i kommunal energiplanering. Under året har även en digital utbildning, Energikällan¹⁰ tagits fram samt en potentialstudie över biogasens förutsättningar i Jönköpings län. Projektet delfinansieras av ERUF.

⁷ [Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Länsstyrelsen Jönköpings län](#)

⁸ [Jönköpings län elektrifierar tillsammans \(JET\), Region Jönköpings län](#)

⁹ [EFFEKT – Tillsammans för ett hållbart och tillförlitligt energisystem i länet, Energikontor Norra Småland](#)

¹⁰ [Energikällan- så funkar Sveriges energisystem, Energikontor Norra Småland](#)

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kommunerna Sävsjö, Aneby, Vetlanda, Mullsjö, Värnamo, Gnosjö, Vaggeryd och Habo har under 2025 arbetat med kommunal energiplanering med stöd av Energikontor Norra Småland i syfte att minska energianvändning, öka förnybar produktion och hantera effekttoppar genom stöttning av projektet EFFEKT¹¹.
- Värnamo kommun driver beteendeinsatsen ”Styr framåt!” för att främja hållbart resande. Aktiviteter har genomförts fortlöpande under året med fokus på beteendeförändring i vardagsresor.
- Habo kommun har etablerat en solcellsanläggning vid vårdcentralen och ansluter Haga Södra till fjärrvärme för att öka andelen förnybar energi och avlasta elnätet.
- Energikontor Norra Småland driver flera olika projekt i syfte att minska växthusgasutsläppen och energianvändningen i länet. Exempel på projekt är CONSTR:ACT¹², Smart Flex¹³, Energilyftet¹⁴ och Nästa generations affärer¹⁵. Projekten delfinansieras av ERUF och Region Jönköpings län.
- Region Jönköpings län inför klimatmärkning i patient- och restaurangmenyer för att hjälpa personer att göra medvetna val.
- Region Jönköpings län bygger nytt Habiliteringscentrum i trä vid Värnamo sjukhus för att sänka utsläpp i byggprojekt.

Åtgärder inom näringslivet

- Trioworld Group (tidigare Reviva Plastics AB) i Korsberga har driftsatt en anläggning för insamling och förädling av lantbruksplast till ny plastråvara. Anläggningen ger minskade utsläpp från jungfrulig plast samt regionalt tillgänglig cirkulär råvara. Anläggningen möjliggörs genom stöd från Klimatklivet.
- Skanska Industrial Solutions i Vetlanda har fått stöd från Klimatklivet för ny lagrings- och doseringsteknik som ger lägre utsläpp per kubikmeter betong vid betongfabriken i Vetlanda.
- Nevel AB har fått stöd från Klimatklivet för att konvertera naturgas till biobränsle vid två industrikunder samt etablerar en flispanna i

¹¹ [EFFEKT – Tillsammans för ett hållbart och tillförlitligt energisystem i länet, Energikontor Norra Småland](#)

¹² [CONSTR:ACT - för en klimatneutral bygg- och fastighetssektor, Energikontor Norra Småland](#)

¹³ [Smart Flex - Verktyg för framtidens elnät, Region Jönköpings län](#)

¹⁴ [Minska företagets energikostnader](#)

¹⁵ [Nästa generations affärer, Region Jönköpings län](#)

Smålandsstenar för att leverera värme till industrier som ger fossilfri värmeförsörjning med sänkta utsläpp.

- Hydro Extrusions Sweden AB minskar sina kunders inbäddade utsläpp genom ökad andel så kallat koldioxidsnålt och återvunnet aluminium. Uppskattningsvis har 115 884 ton koldioxidutsläpp undvikits sedan lanseringen 2024¹⁶.
- Castellum AB minskar driftrelaterade utsläpp genom energieffektiv förvaltning. Under året har AI-stödd driftoptimering, injustering och utbyte av teknisk utrustning genomförts. Arbetet har gett 9,1 procent lägre energianvändning, cirka 430 MWh producerad solel och sju LEED-certifieringar.

Övriga åtgärder

- Klimatrådet Jönköpings län genomför årligen Klimatveckan¹⁷. Under 2025 hade Klimatveckan ett särskilt fokus på textilier och deras klimatpåverkan. Mer än 40 olika aktiviteter ordnades i hela länet av flera organisationer. Programmet innehöll exempelvis flera aktiviteter kring second hand-kläder, återbruk och textilvård, hur du tar fram en klimatstrategi, hur vi får bäst resultat av att återställa våtmarker och energirådgivning.
- Växjö stift minskar markemissioner genom återvätning av dikade torvmarker. Under 2024–2025 har till exempel pluggnings- och våtmarksåtgärder genomförts i Skirö i Vetlanda kommun. Åtgärderna beräknas minska utsläppen med cirka 115 ton koldioxid per år.

Tillstånd och bedömning för Begränsad klimatpåverkan – Jönköpings län

Klimatförändringarna orsakade av utsläpp av växthusgaser är en av våra största utmaningar. Konsekvenserna syns tydligare för varje år både globalt, i Sverige och i Jönköpings län. De senaste tio årens temperaturökning och frekventa extremväderhändelser visar på vikten av att agera, både för att sänka växthusgasutsläppen och för att anpassa oss till de klimatförändringar som sker. Länsstyrelserna gör ingen målbedömning för miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

¹⁶ [Hydro Extrusions kunder i region North har minskat koldioxidutsläppen med 115 000 ton, Hydro](#)

¹⁷ [Klimatveckan - Klimatrådet Jönköpings län](#)

Analys utifrån preciseringarna

Växthusgasutsläppen i Jönköpings län minskar inte i den takt som är nödvändig för att nå de regionala klimatmålen. Länets utsläpp av koldioxid behöver minska med 18 procent om året för att ligga i linje med Parisavtalet¹⁸.

Länets omställning till lägre utsläpp behöver ske utan att det blir svårare att nå andra hållbarhetsmål. Till exempel behöver naturvärden bevaras när fossilfri energiinfrastruktur byggs ut. Målsättningen är att omställningen ska göra länet mer attraktivt för människor och näringsliv samt lägga grunden för fortsatt utveckling och tillväxt.

Den enskilt största utmaningen för växthusgasutsläpp i länet är den kraftigt fossilberoende transportsektorn, varav personbilsresor står för majoriteten av utsläppen. Utsläppen från tunga transporter är också stora eftersom flera högt trafikerade vägar går genom länet samt att länet utgör ett nav för många logistikföretag. Det behöver ske en förflyttning till energieffektiva färdmedel och trafikslag och transporterna behöver effektiviseras, kortas eller ersättas helt när det är möjligt. Ett mer transporteffektivt samhälle bidrar inte bara till lägre växthusgasutsläpp utan gynnar också andra samhällsmål då det ger bättre luftkvalitet, minskat buller, minskad trängsel på vägar samt förbättrad folkhälsa.

Jönköpings län är industriungt men de direkta växthusgasutsläppen från industrin är relativt låga tack vare övervägande el och biobränsleanvändning. De processrelaterade utsläppen inom tillverkningsindustrin är dock fortsatt svåra att nå.

Jordbruket står idag för 27 procent av växthusgasutsläppen i Jönköpings län, vilket är en större andel jämfört med Sverige som helhet. Det kan bero på att länet har en stor produktion av kött och mjölk och har många naturbetesmarker. Utsläppen från dränerade organogena marker i länet uppskattas till över 0,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år¹⁹. Återvätning bedöms vara den enda långsiktigt hållbara metoden för att minska dessa utsläpp.

Fokus har under det senaste året legat på elektrifiering för att lösa klimatutmaningarna. Utveckling av energiplanering i länet, både kommunalt och regionalt, har varit nödvändig för att skapa förutsättningar för en genomgripande elektrifiering. Inte minst elektrifieringen av transportsektorn kommer ställa stora krav på

¹⁸ [Jönköpings läns koldioxidbudget, Climatevizulaiser](#)

¹⁹ [Återvätning i Jönköpings län - Klimatvinster och prioritering av marker, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

elförsörjningen. Kopplingen mellan energiplanering och den fysiska planeringen behöver stärkas. I länet har därför en ny plattform, JET²⁰ skapats på initiativ av Länsstyrelsen och Region Jönköpings län. Beredskapsfrågorna får en allt större roll i energiomställningen och lägger vikt vid att koppla ihop frågorna för att länet ska få ett robust energisystem.

Jönköpings län har i bred samverkan reviderat länets klimat- och energistrategi²¹ och enats kring visionen om ett robust och fossilfritt plusenergilän. Strategin innehåller målsättningar inom de tre områdena minskade utsläpp av växthusgaser, fossilfri och robust energiförsörjning samt att stå rustade för ett förändrat klimat. Målsättningarna speglar de höga ambitioner som finns hos kommuner, företag och andra organisationer i länet.

Samverkan är ett av våra starkaste verktyg för att minska länets negativa klimatpåverkan. Klimatrådet i Jönköpings län²² samlar länets kommuner och region, företag och branscher, myndigheter, högskola och civilsamhällsorganisationer. Klimatrådet i Jönköpings län står enat bakom Klimat- och energistrategin som inriktning för klimatarbetet i länet och medlemmarna driver på genomförandet.

Miljöarbetets utveckling

Under 2023 minskade utsläppen av växthusgaser marginellt och från sektorerna industrin och arbetsmaskiner ökade utsläppen i länet. Sedan 1990 har de territoriella utsläppen av växthusgaser i länet minskat med 36 procent, vilket kan jämföras med minskningstakten på 38 procent i hela Sverige under samma period.

Utsläppen från transportsektorn har minskat med 33 procent sedan 2010 och knappt en procent mellan 2022 och 2023. Om målet om 70 procent minskning av utsläppen ska nås behöver utsläppen minska drygt 10 procent årligen från 2023 års nivåer. Drastiska åtgärder behövs för att målet ska kunna nås.

Jönköpings län har ett mål om att minska de konsumtionsbaserade växthusgasutsläppen till en nivå motsvarande 1 ton per invånare. Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp ligger idag på 8 ton per invånare. Hushållens konsumtion utgör 60 procent, resterande utgörs av offentlig

²⁰ [Jönköpings län elektrifierar tillsammans \(JET\), Energikontor Norra Småland](#)

²¹ [Jönköpings läns klimat- och energistrategi, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

²² [Klimatrådet i Jönköpings län, Klimatrådet](#)

konsumtion och investeringar. För att nå klimatmålen behöver våra konsumtionsmönster förändras.

Behov av förändrad styrning

För att miljö kvalitetsmålet ska nås krävs kraftfulla nationella och internationella insatser. Det finns ett behov av långsiktiga ramar för investeringsstöd och uppdrag, samt att styrningen blir integrerad så att utsläppsminskning, energiförsörjning, fysisk planering och naturbaserade åtgärder genomförs parallellt. För att öka takten i genomförandet behövs riktade insatser så att alla kommuner kan ha minst en heltidstjänst för strategiskt hållbarhetsarbete.

I transportsektorn bör insatserna dels minska bilberoende genom att styra mot effektivare trafikslag som gång, cykel och kollektivtrafik, dels underlätta elektrifiering där det saknas alternativ. Läs mer under avsnittet Särskilda frågor Begränsad klimatpåverkan – Jönköpings län.

Klimatklivet bör ges en långsiktig ram och kompletteras med justerad prövning för till exempel mindre oljepannor som möjliggör en förenklad och effektiv väg för utfasning av fossila bränslen.

Offentlig upphandling och investeringsbeslut måste systematiskt styra mot minskad klimatpåverkan genom klimatkalkyler och krav på cirkularitet.

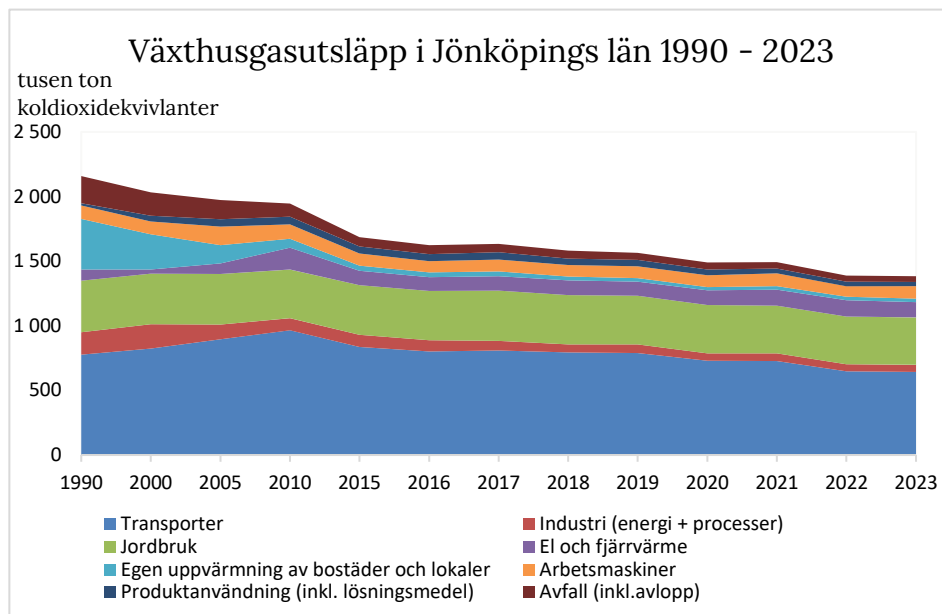
Etablerade samverkansformer och strategier behöver omsättas i planering, upphandling, tillstånd och investeringar så att utsläppsminskningar realiserar. Det finns ett behov av samverkande styrmedelspaket som vägleder det regionala arbetet.

För att följa tillståndet och utvecklingen i länet gentemot nationella mål inom utsläpp och energi behövs en harmonisering av lokal och regional uppföljning ske. Uppföljning och statistik behöver kunna brytas ner på regional och lokal nivå för att kunna likställas med den nationella uppföljningen. Jönköpings kommun lyfter att det skulle behövas riktlinjer kring hållbarhetsrapportering för kommuner för att säkerställa jämförbarhet mellan kommuner.

Koppling till Agenda 2030

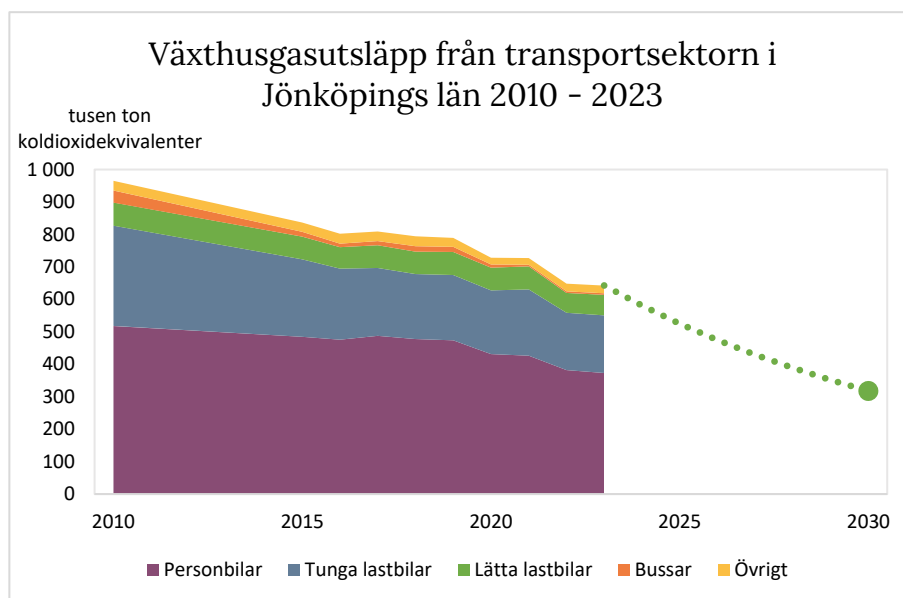
Miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan har främst koppling till mål 13. Bekämpa klimatförändringarna, men även mål 7. Hållbar energi för alla, samt mål 11. Hållbara städer och samhällen i Agenda 2030.

Figurer och diagram

Figur 1 Växthusgasutsläpp i Jönköpings län

Växthusgasutsläpp i Jönköpings län från år 1990–2023 fördelat på olika sektorer. Växthusgasutsläpp visas i tusen ton koldioxidekvivalenter. Observera att skalan för år är brutet, med årliga värden från 2015 och framåt. Källa: Nationella emissionsdatabasen (SMHI).

Figur 2 Växthusgasutsläpp från transportsektorn i Jönköpings län

Växthusgasutsläpp från transportsektorn i Jönköpings län från år 2010–2023 fördelat på olika transportslag inklusive mål till 2030. Växthusgasutsläpp visas i tusen ton koldioxidekvivalenter. Källa: Nationella emissionsdatabasen (SMHI).

Särskilda frågor Begränsad klimatpåverkan – Jönköpings län

Från 2027 omfattas vägtransporter av EU:s utsläppshandel (ETS 2), vilket väntas höja drivmedelspriserna men också ge ökade statliga intäkter. Utgångspunkten är att statliga intäkter från ETS 2 används där de ger störst social träffsäkerhet och varaktig klimatnytta.

Naturvårdsverket utformar för närvarande ett förslag till riktad elbilspremie. Om en elbilspremie införs nationellt bör den utformas så att även begagnade fordon omfattas. Så långt det är möjligt bör premien riktas mot boende där tillgången på kollektivtrafik är låg och inkomstnivån är låg. Parallellt behöver utbyggnad av bostadsnära laddning särskilt prioriteras i flerbostadsområden där hemmaladdning saknas.

För Jönköpings län bör fokus vara riktade medel till kollektivtrafik som kan användas för att öka utbudet där alternativen är få idag. Det kan handla om tätare turer, matarlinjer och anropsstyrd trafik så att pendlingskostnader kan hållas nere i stråk med lågt resande per invånare. Utbudsinsatser kan kombineras med inkomstprövade lättnader av biljettpriser i syfte att dämpa kostnadspåverkan för sårbara hushåll och stödja en förskjutning mot transportslag med lägre klimatpåverkan.

Frisk luft Jönköpings län

Sammanfattning för Frisk luft Jönköpings län

Luftkvaliteten har förbättrats de senaste 20 åren men luftföroreningar påverkar fortfarande människors hälsa negativt i delar av länet. Det är särskilt svårt att nå miljökvalitetsmålet vid hårt trafikerade gator i tätorterna. Åtgärder behövs för att minska trafikmängd, dubbdäcksanvändning och utsläpp från vedeldning.

Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft i Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Frisk luft i Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län fortsätter informera och stötta företag i länet och administrerar ansökningar till Klimatklivet, vilket även bidrar till mindre luftutsläpp, exempelvis konverteringar från olja i industrier och lokaluppvärmning samt till utbyggnaden av laddinfrastruktur.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Jönköpings kommun har påbörjat arbetet med en förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS). Strategin ska bli klar till hösten 2026 och innehålla åtgärder för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna för luft långsiktigt klaras i kommunen.
- Region Jönköpings län har tagit fram ett cykelbokslut och en regional cykelstrategi för att öka cykling och minska bilresandet i länet.
- Tranås kommun har satsat extra medel för åtgärder för hållbart resande. Satsningen har lett till att cykling i kommunen har ökat med 26 procent sedan 2017.
- Jönköpings kommun har placerat ut luftsensorer vid ett antal förskolor som ligger i närheten av E4:an.

- Flera kommuner i Jönköpings län har informerat om vedeldning.
- Jönköpings länstrafiken erbjöd länsinvånarna gratis kollektivtrafikresor på den bilfria dagen. Under denna dag genomfördes dubbelt så många kollektivtrafikresor som en vanlig dag. Syftet var att få fler att upptäcka kollektivtrafiken, därigenom minska bilresor.

Åtgärder inom näringslivet

- Jönköpings läns luftvårdsförbund, där flera privata verksamhetsutövare ingår tillsammans med statliga myndigheter och länets kommuner, genomför mätningar och informationsinsatser. Resultatet används som underlag i samhällsplaneringen och uppföljning av miljökvalitetsnormer.

Tillstånd och bedömning för Frisk luft i Jönköpings län

Länsstyrelsen i Jönköpings län bedömer att miljökvalitetsmålet inte är uppnått och inte heller kommer kunna nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel. Flera av preciseringarna är inte uppnådda.

Världshälsoorganisationen, WHO, skärpte för ett par år sedan sina rekommendationer, på grund av ny forskning, och är nu mer stränga än miljömålets preciseringar. Cirka hälften av länets kommuner beräknas, enligt rekommendationerna, till exempel ha för höga halter av kvävedioxid. Luften i länet kan därför inte anses vara så ren att människors hälsa inte skadas.

Vägtrafik är en viktig källa för luftföroreningar särskilt i tätorter. En annan viktig lokal källa är småskalig vedeldning, där den i mindre orter vara den största lokala källan för luftföroreningar.

Luftföroreningar kan sprida sig över stora områden och en del av luftföroreningarna som återfinns i länet har sitt ursprung utomlands. Internationella avtal och överenskommelser är nödvändiga för att målet ska kunna nås i Jönköpings län.

Bedömning av preciseringar

Tabell 2 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Frisk luft

Precisering till miljö kvalitetsmål		Bedömning (ja, nära, nej)
Bensen		Nära
Partiklar (PM10)		Nej
Kvävedioxid		Ja
Marknära ozon		Nej
Ozonindex		Nej

Analys utifrån preciseringarna

Kvävedioxid

Kvävedioxid påverkar lungfunktionen och fungerar även som en markör för andra luftföroreningar. Där det finns höga halter av kvävedioxid finns det ofta höga halter av andra skadliga ämnen. Mätningar²³ finns i Jönköpings tätort och där har halterna sjunkit de senaste åren och ligger nu stabilt under miljömålets gränsvärde. Beräkningar från övriga kommuner i länet tyder på att miljömålets gränsvärde även där klaras²⁴. Men om man istället följer WHO:s rekommendationer baserat på kvävedioxids negativa påverkan på människors hälsa så beräknas halterna ligga över rekommendationerna i fem av länets tretton kommuner.

Partiklar

Partiklar är den luftförorening som orsakar störst hälsoproblem i Sverige. De bildas främst vid slitage av vägbanan, samtidigt som dubbdäcksanvändning är en stor bidragande orsak. Mätningar under år 2023 visar att nivåerna i Jönköpings tätort är stabila men att de ligger över miljömålets gränsvärde för årsmedel av partiklar. Inte heller dygnsmedelvärdet klaras i centrala Jönköping. Halterna ligger dock

²³ [Datavärdsrapport luft, SMHI](#)

²⁴ [Sweco, 2025, Luftkvalitetskontroll Jönköpings län 2025 - Luftvårdsförbunden i sydost](#)

under miljö kvalitetsnormen. Modellberäkningarna indikerar att gränsvärdet för partiklar klaras i resten av kommunerna i länet.

Bensen

Den största källan för bensen är biltrafiken, men även vedeldning är en betydande källa i vissa orter. Enligt modellberäkningar överskreds miljömålets gränsvärde bara i en kommun i länet, Jönköping, under år 2024.

Marknära ozon

Marknära ozon bildas genom en kemisk reaktion mellan kväveoxider och flyktiga organiska ämnen i närvaro av solljus. Halterna är därför till stor del väderberoende. Dessa ämnens största källor är trafik och vissa industriprocesser. De kan spridas över stora avstånd och den största delen marknära ozon som förekommer i länet har sitt ursprung utomlands.

Marknära ozon bryts ned av kvävedioxid som släpps ut av trafiken. Det är därför lägre halter i tätorterna än på landsbygden. Höga halter marknära ozon kan påverka andningsvägarna negativt. Mätningar pågår i Asa, som ligger i Kronobergs län men nära länsgränsen. Mätningarna visar att gränsvärdet för ozon inte har klarats något år sedan mätningarna startade på platsen.

Ozonindex

Marknära ozon är skadligt både för hälsan och för växter, vilket orsakar ett stort skördebortfall. Kostnaden för bortfallet har beräknats till mer än en miljard kronor varje år i Sverige²⁵. Mätningar inom ozonmät nätet visar att under år 2024 överskreds gränsvärdet för miljömålet i låglänta områden i Jönköpings län²⁶.

Miljöarbetets utveckling

Enligt nationella emissionsdatabasen²⁷ har utsläppen av flera luftföroreningar i länet, som till exempel kväveoxider (NO_x) minskat under de senaste tio åren. För kvävedioxid är orsaken främst minskade utsläpp från transporter. Flera åtgärder som främst syftar till att minska klimatpåverkan kan även påverka möjligheterna till att nå Frisk luft.

²⁵IVL, 2019, rapporten finns på divas (digitala vetenskapliga arkivets webbplats: [En ekonomisk utvärdering av inverkan av marknära ozon på skog och jordbruksgrödor i Sverige baserat på ozonflux](#)

²⁶ IVL, 2025, rapporten finns på divas (digitala vetenskapliga arkivets webbplats: [Marknära ozon i bakgrundsmiljön i södra Sverige : Ozonmät nätet i södra Sverige 2024](#)

²⁷ [Nationella emissionsdatabasen, SMHI](#)

Behov av förändrad styrning

Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft är ett viktigt styrmedel och det är positivt att de kommer skärpas framöver.

WHO har skärpt sina rekommendationer och det är problematiskt att preciseringarna för miljökvalitetsmålet Frisk luft nu inte längre ligger i linje med dem. Preciseringarna bör justeras så att de är samma som WHO:s rekommendationer.

Trafiken är en viktig föroreningskälla som påverkar människor i deras vardagsmiljö. Alternativa färdsätt till bil måste vara enklare och billigare för den enskilde än motsatsen. Under de senaste åren har pris för kollektivtrafik ökat mer än för drivmedel. Insatser för att gynna kollektivtrafiken, kan leda till minskad total vägtrafik i tätorterna, vilket skulle gynna luftkvaliteten. Det behövs även kontinuerliga insatser för att gynna gång och cykel.

Det behövs även lyftas att det inte räcker med att gå över till en elektrifierad fordonsflotta för att uppnå Frisk luft. Elektrifieringen löser inte problemet med partiklar eftersom utsläppen främst uppstår vid slitage av väg, däck och bromsar. Med ökad trafik, hög dubbdäcksandel och tyngre fordon kan det vara utmanande att klara både miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsmålet för PM10 under år med vädermässigt ogynnsamma förhållanden. För att lösa den problematiken måste vägtrafiken inom tätorterna minska.

Förutom att minska själva utsläppen är det även viktigt att utsläppen inte sker i de miljöer där människor vistas. Därför behövs hänsyn till luftföroreningar tas i samhällsplaneringen. Utformning av bebyggelse och vegetation har stor inverkan på ventilationen av luft. Ett slutet gaturum begränsar luftgenomströmningen och på så sätt försämrar den lokala luftkvaliteten.

Vedeldning kan lokalt vara en stor källa till luftföroreningar. Det behövs återkommande nationella kampanjer för att minska utsläppen från vedeldning. Även ekonomiska styrmedel för att stimulera en övergång till miljögodkända pannor skulle lokalt kunna leda till positiva effekter.

Eftersom en viktig andel av de luftföroreningar som förekommer i länet har sitt ursprung i andra länder, vilket särskilt gäller halterna av marknära ozon, behöver Sverige fortsätta med internationellt samarbete.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Frisk luft har främst koppling till mål 3. God hälsa och välbefinnande och 11. Hållbara städer och samhällen i Agenda 2030.

Bara naturlig försurning Jönköpings län

Sammanfattning för Bara naturlig försurning Jönköpings län

Försurning är fortsatt ett stort problem i framförallt de västra delarna av länet. Orsaken är ett stort nedfall av försurande ämnen under lång tid. Nedfallet har minskat kraftigt men det tar lång tid för naturen att återhämta sig. Det kommer att krävas kalkning av sjöar och vattendrag under lång tid framöver för att förhindra negativa effekter på biologin. För att motverka skogsbrukets försurande effekt, som blivit allt större, måste mer aska än idag återföras till skogsmarken.

Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Skogsstyrelsen i Jönköpings distrikt informerar om askåterföring i sin rådgivning²⁸. Genom askåterföring motverkas skogsbränsleuttagets försurande verkan.
- Skogsstyrelsen rekommenderar att i sydligaste och sydvästra Sverige bör alltid aska återföras när grot (grenar och toppar) tas ut vid föryngringsavverkning, även om uttaget motsvarar mindre än ett

²⁸ [Vattnets miljömål - Åtgärdsprogram 2023–2027, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

halvt ton aska per hektar²⁹. I denna del av Sverige är marken starkt försurad på grund av långvarigt högt nedfall av starka syror.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län följer den regionala åtgärdsplanen för kalkningsverksamhet³⁰. Planen är ett levande dokument som uppdateras årligen. Utbetalning av statsbidrag från 1:11-anslaget (åtgärder för havs- och vattenmiljö) till länets huvudmän skedde med cirka 12,4 miljoner kronor för kalkåtgärder i sjöar och vattendrag. 2024 och 2025 kunde dock inte regionala åtgärdsplanen följas fullt ut då det saknades medel. Cirka 20 procent har kalkmängderna minskats med mot vad som var behovet i den regionala åtgärdsplanen. Två större åtgärdsområden har tvingats avslutas och där kommer en återförsurning ske.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län utvärderar löpande kalkningens effekter i länets vatten. Syftet är att optimera verksamheten så att kalkens sprids där det mest behövs.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Huvudmännen för kalkning (oftast en kommun) i Jönköpings län genomför kalkning i sjöar och våtmarker för att motverka försurningens negativa effekter. Cirka 240 sjöar och 500 våtmarker ingår i åtgärden som omfattar cirka 6 900 ton kalk per år. 2024 blev det en kraftig minskning jämfört med tidigare år då 1:11-anslaget (från Havs- och vattenmyndigheten) till kalkning minskade. Eftersom inga extra anslag betalades ut 2025 fick neddragningen för 2024 fortsätta gälla även för 2025. Länets behov av kalkningsinsatser är fortsatt stora och idag åtgärdas avrinningsområden motsvarande 30 procent av länets yta. Tack vare kalkningen kan försurningskänsliga arter överleva i dessa sjöar och vattendrag och den biologiska mångfalden upprätthållas. Ett undantag är två större åtgärdsområden där kalkningen helt fick avslutas 2024. Där förväntas en återförsurning.

Åtgärder inom näringslivet

- Jönköpings läns luftvårdsförbund, där både myndigheter och näringsliv är medlemmar, genomför nedfallsmätningar av svavel och kväve.
- Aska från kommunala kraftvärmeverk, främst Torsvik utanför Jönköping, återförs till skogen. Skogsbruket är den största lokala orsaken till försurning. Grenar och toppar (grot) som förr lämnades i skogen, används nu ofta som biobränsle. Uttaget av grot leder till att

²⁹ [Regler och rekommendationer för skogsbränsleuttag och kompensationsåtgärder, Skogsstyrelsen](#)

³⁰ [Åtgärdsplan 2019–2023 - Regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

buffrande näringsämnen inte återförs till skogsmarken. Den negativa påverkan kan motverkas genom att återföra aska. 2024 återfördes cirka 6 800 ton aska på 2 300 hektar i länet³¹. Det var en liten minskning jämfört med 2023. Uttag av grot kan komma att öka framöver då efterfrågan och därmed priset har ökat. Askåterföringen sker i för liten skala i förhållande till uttaget.

Tillstånd och bedömning för Bara naturlig försurning Jönköpings län

Länsstyrelsen bedömer att miljökvalitetsmålet inte är uppnått och inte heller kommer kunna nås till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel. Återhämtningen från försurning i skogsmark går mycket långsamt och motverkas av skogsbrukets påverkan. Utvecklingen i miljön bedöms därför som neutral trots att utsläpp av försurande ämnen till luft minskat kraftigt.

Försurning är fortsatt ett stort problem i delar av länet. Orsakerna är att länet har tagit emot mycket nedfall av försurande ämnen som förts hit med vindarna från Europa, samt att delar av länet har en kalkfattig berggrund. Länets västra och sydvästra delar är värst utsatta. Delar av länet är mycket kraftigt försurningspåverkat.

Inom arbetet med EU:s vattendirektiv bedöms en tredjedel av alla ytvattenförekomster i länet inte uppnå god status avseende försurning utan kalkning. De flesta av dessa förekomster kalkas framgångsrikt och uppnår därigenom god status. I sex procent av alla ytvattenförekomster räcker det dock inte med kalkning för att nå god status, utan fler åtgärder behövs.

De senaste åren har det nationella anslaget till kalkningen minskat. Priserna har ökat de senaste åren utan att anslaget har ökat. Under 2024 kunde länets Åtgärdsplan³² inte följas då det saknades anslag. Framgångsrika kalkningar fick avslutas. Detta kommer leda till att flera sjöar och vattendrag återförsuras. Statusen för försurning för vattenförekomster kommer nu försämrats för många vatten. Fortsätter anslaget sjunka kommer det innebära att ytterligare kalkningar måste avslutas.

Internationella avtal och överenskommelser är nödvändiga för att målet ska kunna nås i länet. Särskilt två internationella avtal har varit viktiga för

³¹ [Åtgärder i skogsbruket - 15 Askåterföring efter län, Skogsstyrelsen](#)

³² [Åtgärdsplan 2019–2023 - Regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

minskade utsläpp och därigenom nedfallet; EU:s takdirektiv³³ och Göteborgsprotokollet³⁴. Det är viktigt att detta arbete fortsätter och att reglerna och taken skärps ytterligare.

Bedömning av preciseringar

Tabell 3 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Påverkan genom atmosfäriskt nedfall	
Påverkan genom skogsbruk	
Försurade sjöar och vattendrag	
<i>Påverkan på biologisk mångfald</i> Försurad mark	

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Det sura nedfallet av svavel- och kväveföreningar är den största orsaken till försurningen i Jönköpings län. Det historiska nedfallet av försurande ämnen har varit som störst i sydvästra Sverige.

Sedan 1980-talet har svavelnedfallet minskat med 98 procent³⁵ i Jönköpings län. Nedfallet till skogsmarken i länet ligger nu på cirka 0,2 kilo per hektar och år, vilket är inom ramarna för vad marken beräknas tåla på sikt.

Nedfallet av kväve i länet visar inte en lika positiv utveckling som svavel. Fortfarande överskrider nedfallet av kväve den kritiska belastningen³⁶.

Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider till luft från internationell sjöfart är fortfarande en stor källa till försurande luftföroreningar i Sverige³⁷. Utsläppen av svaveldioxid från sjöfarten i Östersjön har dock minskat

³³ [EU:s direktiv för utsläpp av luftföroreningar, Naturvårdsverket](#)

³⁴ [Sveriges åtagande enligt Göteborgsprotokollet, Naturvårdsverket](#)

³⁵ [Nedfall av svavel, Sveriges miljömål](#)

³⁶ [Rapport C841 Försurning och övergödning i Jönköpings län, 2022/23, IVL](#)

³⁷ [Utsläpp av försurande ämnen från sjöfart, Sveriges miljömål](#)

kraftigt sedan kravet på högst 0,1 procent svavel i fartygsbränslet trädde i kraft den 1 januari 2015. Utsläppen av kväveoxider visar ingen nedåtgående trend.

För att miljö kvalitetsmålet ska nås på sikt måste det sura nedfallet minska ytterligare. Det tar lång tid för naturen att återhämta sig, det går långsamt och markvattnet är fortfarande försurat. Marker med mycket utarmade förråd av baskatjoner (buffrande ämnen) kommer sannolikt inte att återhämta sig på naturlig väg och därmed inte heller sjöar och vattendrag i området.

Påverkan genom skogsbruk

Skogsbrukets relativa bidrag till försurningen har ökat i hela landet de senaste decennierna i takt med att nedfallet av försurande ämnen har minskat. Men försurningspåverkan från skogsbruket har också ökat då efterfrågan på förnybar energi ökat frekvensen av helträdsuttag, det vill säga uttag av grenar och toppar (grot) utöver stamuttaget. Skogsbrukets betydelse kan förväntas öka i framtiden. Påverkan från skogsbruk är avsevärt större i granskog än i tallskog, eftersom kronorna är större, och det är också i granskog som grotuttag är vanligast. Av den avverkade arealen 2019–2021 i Jönköpings län har 35 procent ett grot-uttag som inte är långsiktigt uthålligt³⁸. Det som påverkar är främst hur stort grot-uttaget är i jämförelse med askåterföringsarealerna (Figur 4).

Försurade sjöar och vattendrag

Utsläppen av svavel har minskat kraftigt under de senaste 30 åren. Detta har lett till en återhämtning av försurningspåverkan i sjöarna. Försurningsutvecklingen, mätt som andel försurade sjöar (procent), i Jönköpings län har förbättrats sedan 1990. Då var 47 procent av sjöarna försurade jämfört med 29 procent år 2020³⁹.

Försurad mark - biologisk mångfald

Det tar lång tid för naturen att återhämta sig, det går långsamt då markvattnet fortfarande är försurat⁴⁰. Marker med mycket utarmade förråd av baskatjoner (buffrande ämnen) kommer sannolikt inte att återhämta sig på naturlig väg.

I länet finns knappt 400 vattenkemilokaler med syfte att följa upp kalkning och försurning. En parameter som mäts på några av lokalerna är oorganiskt aluminium, som är den giftigaste formen av aluminium och som kan bildas när pH understiger 6,0. Ämnet kan bland annat orsaka

³⁸ [Skogsbrukets försurande påverkan, Sveriges miljömål](#)

³⁹ [Andel försurade sjöar \(>1 ha\) klassade enligt bedömningsgrunder, Sveriges miljömål](#)

⁴⁰ [Rapport C841 Försurning och övergödning i Jönköpings län, 2022/23, IVL](#)

skador på gälarna hos vissa vattenlevande djur. År 2024 utfördes 55 analyser i kalkningsverksamhetens målpunkter. Inget vattenprov innehöll skadligt höga halter av oorganiskt aluminium. Det genomförs även biologiska undersökningar, bland annat elfiske, nätprovfiske och bottenfaunaundersökningar. Under år 2024 var kalkningsverksamhetens mål för biologin uppnådda i 92 procent av längden vattendrag i länet⁴¹.

Miljöarbetets utveckling

Svavelnedfallet i Jönköpings län har minskat så mycket att nedfallet ligger inom ramarna för vad marken beräknas tåla på sikt. Nedfallet av kväveoxider har inte minskat i samma omfattning. Största enskilda källan till nedfall av kväveoxider över Sverige är den internationella sjöfarten⁴².

Många vatten har återhämtat sig från försurningen men det är främst i östra delen av länet. I västra delen har återhämtningen avtagit. Här behöver kalkningen få fortsätta. Länsstyrelsen i Jönköpings län tvingades avsluta kalkningen helt i två större åtgärdsområden 2024 då anslaget inte räckte till. Här finns en uppenbar risk för att miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning inte kommer nås framöver utan till och med försämras.

Behov av förändrad styrning

Kalkning är ett effektivt sätt att upprätthålla acceptabel vattenkvalitet med avseende på miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har i stort sett kunna följa länets regionala åtgärdsplan senaste åren. Från 2024 tvingades länsstyrelsen i Jönköpings län avsluta kalkningen i två större åtgärdsområden där en återförsurning väntas. 1:11-anslaget till Kalkning behöver höjas. Villkoren för att omfördela anslaget mellan verksamhetsområdena har blivit strängare och behöver bli generösare.

Skogsbrukets försurande påverkan har betydelse inom Jönköpings län. Skogsstyrelsen rekommenderar att aska ska spridas. Dock är det för stort glapp mellan den areal där grot tas ut och den areal där aska sprids. Klimatförändringar kommer sannolikt innebära att skogsbrukets relativa betydelse kommer kunna öka⁴³.

⁴¹ Länsstyrelsen i Jönköpings län, Verksamhetsberättelse för kalkningsverksamheten i Jönköpings län 2024, dnr

⁴² [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)

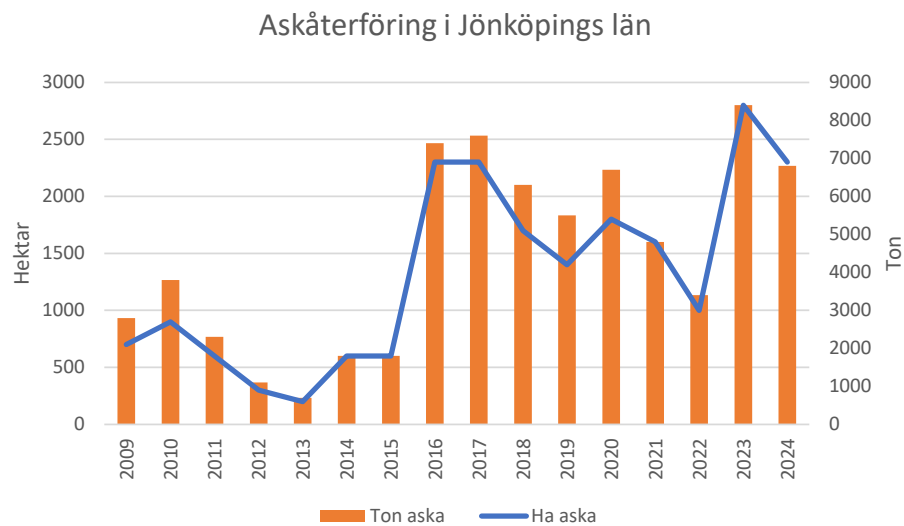
⁴³ [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)

Nedfallet av kväveoxider har inte minskat i samma omfattning som svavel⁴⁴. Här måste minskningen gå snabbare. Största enskilda källan till nedfall av kväveoxider över Sverige är den internationella sjöfarten⁴⁵.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning har främst koppling till mål 6.3 (Rent vatten och sanitet) och 15.2 (Ekosystem och biologisk mångfald) i Agenda 2030.

Figurer och diagram

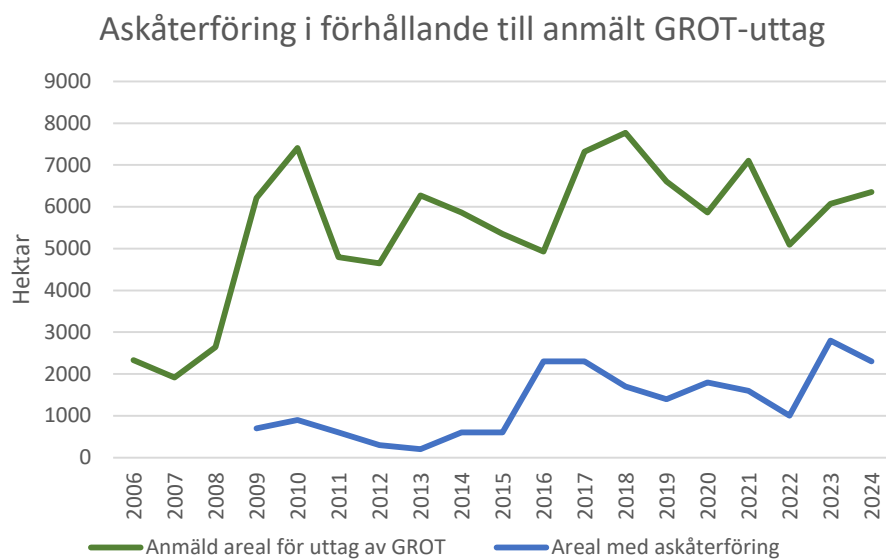

Figur 3 Askåterföring i Jönköpings län

Askåterföring i ton och på vilken areal det har spridits under perioden 2009 till 2024 i Jönköpings län. Blå linje är densamma i båda diagrammen. Källa: Skogsstyrelsen.

⁴⁴ [Utsläpp av försurande ämnen från sjöfart, Sveriges miljömål](#)

⁴⁵ [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)

Figur 4 Askåterföring i förhållande till anmält GROT-uttag

Areal med askåterföring jämfört med anmald areal för uttag av GROT, 2009 till 2024 i Jönköpings län. Blå linje är densamma i båda diagrammen. Källa Skogsstyrelsen.

Giftfri miljö Jönköpings län

Sammanfattning för Giftfri miljö Jönköpings län

Målet nås inte och är inte möjligt att nå till år 2030 med befintliga och beslutade styrmedel, åtgärder eller förändrade beteenden.

Utvecklingen för att nå målet bedöms neutral på grund av den stora mängd kemikalier som redan är i omlopp samtidigt som konsekvenserna för både människa och miljö är osäkra. Eftersom det saknas tillräcklig kunskap eller möjlighet att vidta åtgärder där det egentligen skulle behövas, är det svårt att bedöma utvecklingen av tillståndet i miljön.

Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö- Jönköping

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Giftfri miljö- Jönköping

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköping län har genom provning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter som har utsläpp till sjöar och vattendrag fortsatt verkat för minskade utsläpp, för att minska utsläppen vid såväl normal drift som förebyggande arbete. Påverkan på en vattenförekomst status och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna uppmärksammas särskilt inom provningen men ligger även till grund för arbetet inom tillsynen.
- Länsstyrelsen i Jönköping informerar vid tillsynsbesök, där det är relevant, om klimatförändringarnas påverkan. Syftet är att minimera risker för ökad spridning av föroreningar och utsläpp vid klimatförändringar. Detta har bidragit till att verksamheter, vid behov, genomför klimatanpassningsåtgärder.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har ställt krav på att PFAS-föreningar ska analyseras, och försöka fasa ut, i samband med provning och

tillsyn av bland annat Industriutsläppsverksamheter (IED-verksamheter). Detta kommer på sikt ge bättre underlag om förekomst av PFAS och möjlighet att utreda utfasning.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har inventerat gamla miljöbalkstillstånd under 2024 - 2025 utifrån uppdrag i nationella tillsynstrategin. I inventeringen har verksamheter rankats utifrån miljöpåverkan och genom förnyade tillståndsvillkor skulle göra en förbättring i miljön. En del av påverkan hos verksamheterna är kopplade till miljö kvalitetsnormer, utsläppsvillkor och kemikalieanvändning.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har utifrån ett regeringsuppdrag för kartläggning av PFAS-förorenade områden, RUPFO, identifierat ett stort antal potentiellt PFAS-förorenade områden. Inom uppdraget genomförs även inventering av områden med potentiell PFAS-förorening som utgör störst risk för påverkan på dricksvatten.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har beviljats bidrag från Naturvårdsverket för verifierande fältprovtagning av PFAS. Den verifierande provtagning av förorenade sediment resulterade i att sex av åtta provtagningsområden bedömdes vara så förorenade att de tillhör riskklass 1 eller 2.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län förmedlade år 2025 bidragsmedel för utredningar av totalt tre förorenade områden. Det pågår även statligt finansierade åtgärdsförberedelser vid sex förorenade områden. Genom att genomföra utredningar får vi en bättre bild av vilka risker områden utgör för människors hälsa och miljön och arbetet behöver fortsätta.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län bedriver, tillsammans med nuvarande och blivande huvudmän i länets kommuner, ett huvudmannanätverk. Inom nätverket görs årligen olika utbildningsinsatser och studiebesök. Detta för att öka kunskapen samt få fler kommuner att söka statliga bidrag för att utreda och åtgärda förorenade områden.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har en intern PFAS-samverkansgrupp. Aktuella PFAS-frågor diskuteras och möjlighet finns att dela med sig av erfarenheter och få hjälp av andra.
- Vätternvårdsförbundet utför kontinuerlig miljöövervakning enligt ett beslutat program för att följa Vätterns tillstånd, upptäcka miljöproblem och följa upp åtgärder.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har utfört provtagningar av bekämpningsmedel i vattendrag med känd jordbrukspåverkan samt i Vättern och dess tillflöden.
- Vätternvårdsförbundet har provtagit kräftor från tolv platser i Vättern för att undersöka halterna av PFAS. Efter samråd med

Livsmedelsverket har länsstyrelserna runt Vättern valt att inkludera kräfter i de befintliga kostrekommendationerna för fisk från sjön.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har klassificerat status av alla länets vattenförekomster med avseende på miljögifter. Statusklassificeringen sker var sjätte år och är en indikation på hur vattnen mår. I statusklassningen ingår klassning av miljögifter i vattenförekomsten, halterna får inte vara högre än gränsvärden som anges i föreskrifterna om klassificeringen. Preliminära resultat visar att det inte finns tillräckligt med övervakningsdata för att klassificera alla vattenförekomster med avseende på miljögifter samt att alla vatten inte kommer att kunna uppnå god status till 2030.
- SGU har utfört sedimentprovtagningar för att undersöka förekomsten av miljögifter i Vättern och dess tillflöden. Totalt har 19 misstänkta eller bekräftade förorenade sedimentområden provtagits. Parametrar som analyserades var bland annat metaller, PFAS, PAH:er, PCB, läkemedel, bekämpningsmedel, Ftalater, organiska föreningar.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Inom flertalet av kommunerna i Jönköpings län pågår ett aktivt arbete med att minska användningen av kemikalier inom den egna verksamheten och ställa miljökrav i upphandling. I Jönköpings kommun görs en årlig inventering och utrensning av kemiska produkter på samtliga förskolor, äldreboenden och hemtjänstlokaler. Verksamheten har enats om ett så begränsat och bra produktutbud som möjligt och skapar färdiga varukorgar med just dessa produkter i inköpssystemet.
- Flertalet av kommunerna i Jönköpings län genomför inriktad tillsyn på utfasning av farliga kemikalier i verksamheter.
- Jönköpings kommun har utfört PFAS-provtagningar i kommunens vattendrag med avsikt att identifiera PFAS-källor genom källspårning. Via källspårningen upptäcktes ett tidigare okänt område med PFAS-föroreningar.
- Inom kommunerna i Jönköpings län pågår ett aktivt arbete med förorenade områden, detta innefattar allt från inventering till genomförande av åtgärder.
- Habo kommun har tagit fram en checklista för hållbar upphandling, inklusive lathundar, för att säkerställa att upphandlingar beaktar hållbarhetens alla perspektiv enligt en systematisk arbetsmetod
- Vid en tidigare kemptvätt i Jönköpings kommun har åtgärdsförberedelser utförts under året och bidrag för finansiering av åtgärd har beviljats. Ansökan om tillstånd för vattenverksamhet har sökts gällande planerad åtgärd där perkloreten i jord, berg och grundvatten kommer att behandlas In situ. Provtagning enligt ett

omfattande kontrollprogram har påbörjats och kommer att utvärderas kontinuerligt.

Åtgärder inom näringslivet

- Flertalet av Jönköpings läns miljöfarliga verksamheter jobbar med utfasning av kemikalier och inom till exempel pappersindustrin har några verksamheter lyckats.

Tillstånd och bedömning för Giftfri miljö- Jönköping

Målet nås inte och är inte möjligt att nå till år 2030 med befintliga och beslutade styrmedel, åtgärder eller förändrade beteenden.

Utvecklingen för att nå målet bedöms neutral på grund av den stora mängd kemikalier som redan är i omlopp samtidigt som konsekvenserna för både människa och miljö är osäkra. Förutsättningarna har ökat att nå målet genom EU:s kemikaliestrategi och andra strategier inom den europeiska gröna given till stor del kommer att vara genomförda till år 2030. Konkurrerande prioriteringar i lagstiftning inom EU och nationellt kan påverka möjligheterna för att nå målet. En fortsatt övergång till mer hållbara och cirkulära ekonomier bedöms öka möjligheterna att uppnå en giftfri miljö.

Analys utifrån preciseringarna

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Ämnen som är spridda i miljön eller finns lagrade i varor, byggnader och i förorenade områden kan påverka människor och miljö under lång tid. Barn och kvinnor i fertil ålder är särskilt känsliga för miljögifter. För att minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen behövs effektiva styrmedel och åtgärder från internationell till lokal nivå.

Här utgör underlag som statusklassningen av vattenförekomster och miljöövervakningen ett viktigt underlag för att kunskap om ämnens spridning i miljön och miljötillståndet samt var det finns behov av att genomföra åtgärder.

PFAS

Länet har ett stort antal PFAS-källor så som deponier, brandövningsplatser och förorenade områden. Det finns troligtvis även många som vi ännu inte känner till. Det pågår ett kontinuerligt arbete med att identifiera dessa källor, utreda föroreningsgrad och där det är möjligt att identifiera åtgärder. Detta är ett gigantiskt arbete som

kommer att ta lång tid och det kommer troligtvis inte vara möjligt att åtgärda samtliga källor.

Det finns behov av att komplettera vissa äldre utredningar inom förorenade områden där PFAS inte undersökts. I framtiden skulle det kunna upptäckas andra förorenande ämnen som gör att en tidigare omfattande och komplicerad utredning ej längre är aktuell och behöver göras om. I vissa ärenden har åtgärd skett när kunskap om PFAS saknades. Där kan det behöva utredas och åtgärdas på nytt. Denna typ av omtag blir en motsättning till att öka takten, men är ändå nödvändig för att kunna nå målet en giftfri miljö.

Det har genomförts retrospektiva undersökningar av PFAS i fisk från Vänern, Vättern och Mälaren⁴⁶. Syftet var att förbättra kunskapsläget om PFAS-föroreningar och dess utveckling över tid i de tre stora sjöarna. Fiskar som har varit sparade från Naturhistoriska riksmuseets miljöprovbanks från 1970-talet och framåtanalyserades. Totalt analyserades 50 olika PFAS-ämnen och av dessa hittades 13 i fisk från Vättern. PFOS dominerar för alla prover och står för mellan 75–86 procent.

Resultaten indikerar att utfasning av PFAS (se Figur 5) har haft en positiv effekt på halterna och förbud kan vara ett effektivt styrmedel för att minska mängden kemikalier i miljön. Trots den nedåtgående trenden av PFAS i fisk i Vättern ligger halterna över gränsvärdet och om det nya föreslagna gränsvärdet träder i kraft så innebär det en sådan kraftig sänkning av gränsvärdet att samtliga fiskar hamnar långt över gränsvärdet.

Klimatförändringarnas påverkan

Klimatförändringarna ökar rörligheten av föroreningar, bland annat genom att perioderna med tjäle blir kortare och grundvattennivåer och andra vattenflöden förändras. Detta kan medföra en ökad risk för människors hälsa och miljön genom ökad exponering för farliga ämnen, men även dyrare och mer komplicerade saneringsåtgärder. Klimatförändringarna behöver därför beaktas i hantering av förorenade områden.⁴⁷

Vid ökad nederbörd kan farliga ämnen läcka ut från jordbruksmark, avloppsreningsverk och förorenade områden. Nya och gamla sjukdomar kan öka hos djur och människor vilket leder till förändrad

⁴⁶ Faxneld, Suzanne och Soerense, Anne (2025) Retrospektiva studier av PFAS i fisk i de tre stora sjöarna: Vänern, Vättern och Mälaren. Vätterns vattenvårdsförbund rapport 165.

⁴⁷ [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

läkemedelsanvändning och kan innebära ett ökat behov av bekämpningsmedel.

Torka innebär att vattendrag och sjöar innehåller mindre vatten men samma mängd föroreningar. Föroreningskoncentrationen ökar därmed, vilket påverkar djur, människor och natur negativt. Ras, skred och erosion kan sprida förorenade jordpartiklar och massor till större områden och orsaka att gamla föroreningar kommer upp till ytan när de övre jordlagren rasat eller eroderats bort.⁴⁸

Användningen av särskilt farliga ämnen

Användningen av särskilt farliga ämnen har inte upphört, människor och miljön utsätts fortfarande för exponering av särskilt farliga ämnen. En utmaning är den ökade spridningen av farliga ämnen som sker med en ökad konsumtion och produktion av kemikalier och varor. Det pågår ett aktivt arbete med substitution hos länets miljöfarliga verksamheter, det är även en prioriterad fråga hos länets tillsynsmyndigheter. Även kommunerna och regionen arbetar med att minska användningen av kemikalier och fasa ut och/eller ersätta farliga ämnen. Inom andra branscher (exempelvis ytbehandlingsindustrier) kommuniceras hinder för utfasning, genom att kvaliteten och egenskaperna måste utredas i substitueringsprodukter. Att utreda tar lång tid och i vissa fall väljer verksamhetsutövare därför att inte utreda substitueringsprodukter alls.

Förorenade områden

I länet finns cirka 5300 registrerade förorenade områden. Den nuvarande åtgärdstakten är för långsam i förhållande till problemets omfattning och för att uppnå en giftfri miljö. Ärendena sträcker sig ofta över flera år och många ärenden är mer tids- och resurskrävande än vad som kan bedömas på förhand. Arbetet kräver också erfarenhet hos tillsynsmyndigheterna och huvudmannen. Länsstyrelsen bedömer att behovet av tillsynsvägledning ökar.

Miljöarbetets utveckling

Kunskapen om PFAS i länet har ökat, genom kartläggning, provtagning och regeringsuppdraget RUPFO. Fortsatta insatser behövs för att begränsa användningen av PFAS.

Åtgärdsarbete när det gäller förorenade områden har gått framåt, det sker mer åtgärder och vi har större kännedom om de förorenade områden som finns i länet tack vare den grundläggande inventering som gjorts.

⁴⁸ [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

Tack vare statusklassningen har vi ökad kännedom om vattenförekomsternas status med hänsyn på miljögifter, arbetet bidrar även med att uppmärksamma övervakningsbehov och att identifiera åtgärder.

Behov av förändrad styrning

Tillsynen enligt miljöbalken är viktig för att nå miljömålet. Det råder resursbrist inom tillsyn och prövning av miljöfarlig verksamhet. Därför behövs ett stabilt statligt anslag både till tillsyn och prövning av miljöfarlig verksamhet och tillsyn över förorenade områden. Även anslaget för sanering av förorenade områden behöver vara stabilt över tid. Satsning behöver göras på ny teknik och innovativa lösningar behöver utvecklas. Att det statliga anslaget för åtgärder inom förorenade områden minskar kan medföra att det blir svårare att nå miljömålet.

De nationella tillsynsprojekten behöver fortsätta då det hjälper tillsynsmyndigheten att genomföra lokala insatser.

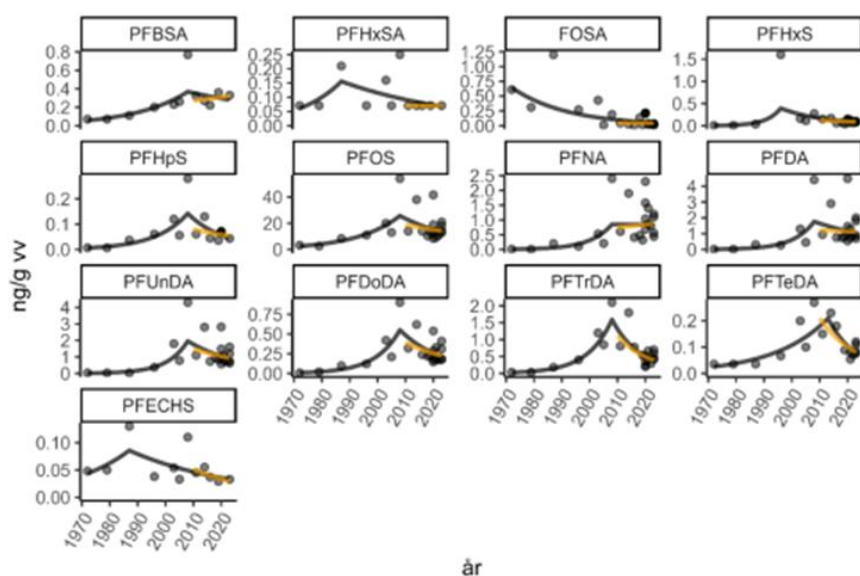
Det behövs utökade medel till övervakning av miljögifter då det inte finns tillräckligt med övervakningsdata för att kunna bedöma status för alla länets vatten.

Sverige behöver fortsätta vara drivande i arbetet med förbud och utfasning av farliga kemikalier.

Koppling till Agenda 2030

Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö har främst koppling till mål 12. Hållbar konsumtion och produktion, vilket även är det mål Sverige har störst utmaning att nå samt målen 3. Hälsa och välbefinnande, 6. Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen och 13. Bekämpa klimatförändringarna i Agenda 2030.

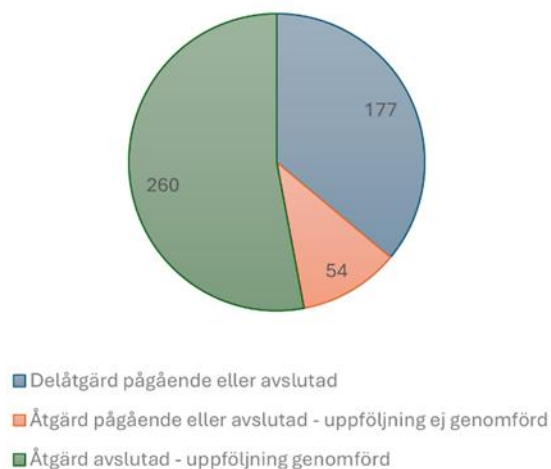
Figurer och diagram

Figur 5 Tidstrender PFAS-ämnen i Röding i Vättern

Figuren visar tidstrender av olika PFAS-ämnen i röding från Vättern. Linjerna visar trender enligt Change point-analys sedan 1979 (svart linje) och log-linjär trendanalys sedan 2010 (orange linje). Halten PFOS var låg i provet från 1972, men ökar därefter. De högsta halterna uppmättes 2008 samt 2014, därefter ändras trenden och både PFOS- och totala PFAS-mängden minskar. Försäljning och användning av PFOS och PFAS-ämnen som kan brytas ner till PFOS har varit förbjuden i EU sedan 2008

Åtgärdade objekt i Jönköpings län

Figur 6 Åtgärdade objekt i Jönköpings län

Figuren visar åtgärdade och delåtgärdade objekt i Jönköpings län

Särskilda frågor Giftfri miljö – Jönköping

Hur fungerar miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö som kompassriktning för länens miljöarbete?

För att ta fram åtgärder för miljömålen/åtgärdsprogram för miljömålen så har giftfri miljö varit styrande. Det har det varit lättare att ta fram åtgärder inom till exempel förorenade områden, upphandling, utfasning av kemikalier inom tillsyn av miljöfarlig verksamhet samt inom den egna verksamheten än inom andra då rådighet på länsnivå saknas.

Skyddande ozonskikt

Jönköpings län

Sammanfattning för Skyddande ozonskikt Jönköpings län

Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. Utsläppen av växthusgaser fortsätter dock att påverka ozonskiktets förmåga att återhämta sig. Lustgas står för en stor del av utsläppen av ozonnedbrytande ämnen. I Sverige såväl som i Jönköpings län står jordbrukssektorn för de största lustgasutsläppen.

Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddande ozonskikt – Jönköpings län

- Målbedömning och trender bedöms inte på regional nivå. På nationell nivå bedöms att det inte går att se någon tydlig riktning för utvecklingen i miljön.

Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län förmedlar medel för att anlägga och återskapa våtmarker i odlings- och skogslandskapet utanför skyddade områden med medel inom LONA, LOVA samt inom Strategiska planen. Medlen fördelas av Länsstyrelsen till de projekt som bedöms som mest lämpliga.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län driver tillsammans med LRF och Jordbruksverket projektet Greppa Näringen. Idag är fler än 300 lantbrukare medlemmar i projektet. Medlemmarna får genom kostnadsfri rådgivning kunskap om vad de kan göra för att minska sin miljö- och klimatpåverkan.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har hållit informationsmöten om Klimatklivet för lantbruket, digitala träffar samt deltagit på Hushållningssällskapets sommarmöte. Detta för att öka ansökningarna från lantbruket, vilket har varit framgångsrik då det

under ansökningsperioden hösten 2025 kommit in fler ansökningar än tidigare år.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Region Jönköpings län har centrala destruktionsanläggningar för lustgas på samtliga förlossningsavdelningar. Kvinnoklinikerna i Jönköpings län (gynekologiska avdelningarna) samt barnkliniken har mobila destruktionsanläggningar.
- Jönköpings kommun mäter läckage från köldmedier och utreder vid förekomst av läckage. Habo kommun mäter läckage från köldmedia. Detta för att säkerställa att deras anläggningar inte ger utsläpp genom läckage.
- Region Jönköpings län har bytt till kylmaskiner med naturliga köldmedier. I köket på Länssjukhuset Ryhov har kylproduktionen med köldmedia med hög GWP (Global Warming Potential) bytts ut till naturligt köldmedia (koldioxid).
- Gislaved och Tranemo kommuner har nyligen haft en insats i samarbete med polisen där lastbilar stannats för att motverka illegal avfallshantering.

Åtgärder inom näringslivet

- Inga åtgärder har rapporterats.

Övriga åtgärder

- Inga åtgärder har rapporterats.

Tillstånd och bedömning för Skyddande ozonskikt – Jönköpings län

Osäkerheterna i bedömningen av målet är stora främst på grund av ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan.

Analys utifrån preciseringarna

Vändpunkt och återväxt samt ofarliga halter av ozonnedbrytande ämnen

Det internationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet, vars syfte är att minska produktion och konsumtion av ozonnedbrytande ämnen och därigenom minska deras förekomst i atmosfären, är avgörande för att nå miljökvalitetsmålet. Detta har medfört att såväl halter som utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i stratosfären har minskat. En globalt säkerställd påbörjad återväxt av ozonskiktet

förväntas under perioden 2020–2040⁴⁹. Utsläpp av ämnen som inte omfattas av protokollet har fått en ökad betydelse för ozonskiktets återhämtning. Framför allt har utsläppen av lustgas fått en alltmer framträdande roll då det har en ozonnedbrytande effekt, både på global och nationell nivå. Här är informationsinsatser kring investeringsstöd såsom Klimatklivet centrala för att tillgängliggöra alternativa lösningar.

EU-förordningen (2024/590) reglerar ämnen som bryter ner ozonskiktet. Förordningen innehåller regler om produktion, import, export, utsläpp på marknaden, användning, återvinning, återanvändning, regenerering och destruktion av ämnen som bryter ner ozonskiktet. En central del i förordningen är för att undvika utsläpp av ozonnedbrytande ämnen vid rivning och renovering från vissa typer av skumplast. Skumplasten ska destrueras eller återvinnas från och med 1 januari 2025⁵⁰. Nationellt är det klorflourkarboner (CFC) i rivningsavfall samt gödsel inom jordbruket som är de största områdena inom vilka det förekommer ozonnedbrytande ämnen. Det krävs fortsatt informationsarbete riktat mot aktörer som hanterar rivningsavfall samt gödsel⁵¹. I Avfallsförordningen finns krav på källsortering av bygg- och rivningsavfall. Gödselhantering hanteras i provningen av miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken.

En stor del av utsläppen av ozonnedbrytande ämnen nationellt kommer från utsläpp av lustgas⁵². I enlighet med den nationella trenden är det även i Jönköpings län jordbruket som är den största utsläppsfaktorn av lustgas. Mellan 2021 och 2022 ökade utsläppen av lustgas från jordbrukssektorn i länet från 111 949 ton till 112 710 ton. Mellan 2022 och 2023 minskade utsläppen av lustgas med 2970 ton till 109 740 ton⁵³. Trenden för utsläpp av lustgas i länet har alltså ändrats från ökande utsläpp 2022 till minskade utsläpp 2023. Trenden överlag för utsläpp av lustgas inom jordbruket är sedan mätningarna startade 1990 nedåtgående i länet, men vissa år har ökningar skett.

Utsläppen av lustgas från jordbrukssektorn är den överlägset största källan till lustgas i länet såväl som nationellt, men områdena avfall, transporter samt el och fjärrvärme bidrar också.

En möjlig osäkerhet i analysen av lustgasutsläpp är att det skett förändringar i metodik från SMHI varifrån data är hämtad. Förändringar

⁴⁹ [Fördjupad utvärdering 2023, Skyddande ozonskikt, Naturvårdsverket](#)

⁵⁰ [Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2025, Naturvårdsverket](#)

⁵¹ [Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2025, Naturvårdsverket](#)

⁵² [Fördjupad utvärdering Skyddande ozonskikt 2023, Naturvårdsverket](#)

⁵³ [SMHI Nationella emissionsdatabasen, Lustgas i Jönköpings län](#)

som exempelvis uppdaterat kväveinnehåll i djurgödsel har resulterat i lustgasutsläppen från får- och nötkreatur- och svingödsel ökat och utsläppen från häst- och hönsgödsel minskat⁵⁴.

Ett viktigt styrmedel för att påverka utsläppen av lustgas från jordbrukssektorn och markanvändningen är EU:s gemensamma jordbrukspolitik CAP. Insatser som Greppa Näringen erbjuder rådgivning om kväveläckage till lantbrukare. Inom Klimatklivet är jordbruket en prioriterad sektor, där bidrag kan sökas för att göra utsläppsminskade insatser. Investeringar som rymms inom Klimatklivet (som fokuserar på minskade utsläpp av växthusgaser) bidrar ibland även till skyddande ozonskikt.

Miljöarbetets utveckling

Miljö kvalitetsmålet Skyddande ozonskikt bedöms inte på regional nivå, och då ozonskiktet påverkas av såväl nationella som globala faktorer är det svårt att bedöma effekterna av åtgärder som genomförts i länet. Det som går att redovisa är de åtgärder som genomförts. Utsläppen av lustgas i Jönköpings län har minskat mellan år 2022 och 2023, och den generella trenden är att utsläppen minskar över tid.

Inom Klimatklivet har det skett ett ökat fokus på att nå ut till jordbrukssektorn. Om informationen om stödet som finns att få genom Klimatklivet når fler lantbrukare kan fler insatser som minskar ozonnedbrytande ämnen inom jordbrukssektorn finansieras.

Behov av förändrad styrning

Inom ramen för Klimatklivet och Greppa näringen möjliggörs åtgärder inom detta mål. Det behöver säkerställas att stöden som bidrar till målluppfyllnad för Skyddande ozonskikt finns kvar.

Koppling till Agenda 2030

Miljö kvalitetsmålet Skyddande ozonskikt har främst koppling till mål 3. Hälsa och välbefinnande, 11. Hållbara städer och samhällen samt 13. Bekämpa klimatförändringarna i Agenda 2030.

⁵⁴ [Metod- och kvalitetsbeskrivning, submission 2025, SMED](#)

Säker strålmiljö

Jönköpings län

Sammanfattning för Säker strålmiljö Jönköpings län

I Jönköpings län är antalet nya fall av hudcancer per år och 100 000 invånare bland de hösta i landet. För att bryta trenden behöver människor ändra sina beteenden och attityder kring solning. Det behöver finnas skuggiga platser tillgängliga i samhället, främst på platser där äldre och barn som är extra känsliga vistas.

Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö – Jönköpings län

- Målbedömning och trender bedöms inte på regional nivå. På nationell nivå bedöms att utvecklingen i miljön är negativ.

Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar kontinuerligt med att förbättra förmågan till att fatta beslut och genomföra skyddsåtgärder såsom utdelning av jodtabletter, inomhusvistelse samt utrymning på grund av markbeläggning. Länsstyrelsen är den myndighet som ansvarar för att begränsa konsekvenserna vid en kärnteknisk olycka (kärnkraftverk, satellit eller atomdriven ubåt) genom att skydda både människor och miljö mot skadlig strålning.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört en utbildning för mätpersonal där även skyddsutrustning fördelades ut till kommunerna. En viktig del i att kunna fatta beslut och genomföra skyddsåtgärder när det kommer till Säker strålmiljö är att bygga upp en förmåga till strålningsmätning i länet. Syftet med strålningsmätningen är att identifiera det radioaktiva nedfallets utbredning, men också för att kunna friklassa områden det vill säga identifiera områden som inte är påverkade av strålning och därmed skydda den civila befolkningen från skadlig strålning. För att kunna

genomföra detta på ett säkert sätt behöver mätpersonalen kontinuerligt utbildas samt har tillgång till rätt utrustning.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört ett par delmoment inom en större kärnkraftsövning gällande Oskarshamns kärnkraftverk. Storskalig utrymning samt strålningsmätning övades där Länsstyrelsen i Jönköpings län deltog som en sammanhållande aktör i länet. Även Eksjö och Vetlanda kommun deltog aktivt i övningen.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län är ansvarig för saneringsinsatser till följd av ett utsläpp med radioaktiva ämnen. Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar aktivt med utbildning internt samt med att ta fram planverk för hur effektiva saneringsinsatser ska kunna genomföras. Målet med detta är att dels skydda den biologiska mångfalden, dels möjliggöra för människor att kunna återvända eller bo kvar i områden som har kontaminerats med radioaktiva partiklar.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län samordnar mätningar av bakgrundsstrålning för att ha kunskap och följa utvecklingen av bakgrundsstrålningen. Mätningar sker var sjunde månad på ett flertal platser i länet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län är remissinstans gällande koncessionsärenden. Det innebär att om ett elnätsbolag ska upprätta en ny mark- eller luftledning så får Länsstyrelsen möjlighet att granska handlingarna och yttra sig. En del av granskningen är att studera risker med elektromagnetiska fält med fokus på långtidsexponering. Länsstyrelsen verkar ständigt, genom tillsynsuppdrag, för att minska risken för exponering av skadliga nivåer elektromagnetiska fält.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Miljösamverkan Jönköpings län driver ett tillsynsprojekt med fokus på hälsoskydd i ett varmare klimat. Projektet riktar sig mot omhändertagande verksamheter som skolor, förskolor och vårdlokaler. Material inför tillsynen, inklusive en checklista för UV-skydd har tagits fram samt en tillsynskampanj med åtta deltagande kommuner i Jönköpings län. Tillsynen fokuserar bland annat på beskuggning på förskole- och skolgårdar.
- Vaggeryds kommun har genomfört en kampanj på sin hemsida och i sociala medier angående att sola säkert. Affischer har även satts upp på badplatser. Kampanjen inkluderar information om när solen är som starkast, samt tips för att skydda sig.
- Gislaved, Tranås, Värnamo, Mullsjö och Habo kommuner har genomfört tillsyn på solarier. Exempel på faktorer som tillsynats är ålderskontroll och skyltning. Genom att öka efterlevnaden av regler gällande solarier kan exponering av UV-strålning minskas.

- Flera kommuner i länet har genomfört åtgärder kopplat till solskydd på förskole-och skolgårdar. Tillsyn, informationsinsatser och krav på åtgärdsplaner är exempel på insatser. Barn är extra känsliga när det kommer till UV-strålning och det är viktigt att det finns tillgång till skuggiga miljöer där de vistas. Ett exempel är Eksjö kommun som har genomfört en inventering av kommunens samtliga utomhusmiljöer i skola/förskola enligt metodbeskrivning som tagits fram av Strålsäkerhetsmyndigheten/Folkhälsomyndigheten. Av 33 utomhusmiljöer bedömdes endast två uppfylla målet om minst 50 procent beskuggning på/över populära lekplatser.

Åtgärder inom näringslivet

- Inga åtgärder har rapporterats.

Övriga åtgärder

- Jönköping University driver tillsammans med Göteborgs universitet, Umeå universitet, Lund universitet, Göteborgs stad, Senioruniversitetet i Jönköping och Åldersvänliga Göteborg forskningsprojektet HEAT⁵⁵. Inom ramen för projektet lyfts tillgång till svalka ur flera perspektiv, däribland skuggiga miljöer. Deltagare över 65 år har genom filmer, workshops och intervjuer lyft fram konkreta platser i staden där behovet av skugga och svalka är stort eller sådana möjligheter saknas. Projektet utgår från deltagarnas egna erfarenheter för att identifiera problemområden när det kommer till exempelvis tillgång till svalka. Projektet pågår mellan 2021 och 2026 och finansieras av FORMAS, Familjen Kamprads Stiftelse och Aktiestinsen Lennart Israelssons stiftelse⁵⁶. Workshopserier i Jönköping och Göteborgs stad kommer att ligga till grund för en kommande vetenskaplig artikel där exempel på problemområden samt lösningar för anpassning kommer att presenteras.

Tillstånd och bedömning för Säker strålmiljö – Jönköpings län

Antalet nya fall av hudcancer i Jönköpings län per år och 100 000 invånare bland de hösta i landet. För att bryta trenden behöver människor ändra sina beteenden och attityder kring solning. Skuggiga platser behöver finnas tillgängliga i samhället, främst på platser där äldre och barn som är extra känsliga vistas. är extra känsliga vistas.

⁵⁵ [Information om HEAT, Jönköping University](#)

⁵⁶ [Information om HEAT, Jönköping University](#)

Analys utifrån preciseringarna

Ultraviolett strålning

Nationellt är trenden för UV-strålning neutral. UV-strålningen har ökat med cirka fem procent under molnfria förhållanden sedan mätningarna initierades tidigt 80-tal. Solvanor är en större riskfaktor på Sveriges breddgrader än den svagt ökade UV-strålningen⁵⁷. Ökad UV-strålning utomlands skulle kunna påverka målet.

I Jönköpings län är antalet nya fall av hudcancer per år och 100 000 invånare bland de hösta i landet. 2023 var antalet nya fall av malignt melanom hos kvinnor de högsta i Sverige, och antalet nya fall ökade från 2022. För män minskade antalet nya fall av malignt melanom mellan 2022 och 2023, men fallen är bland de högsta i landet. Fler fall av malignt melanom diagnostiseras hos kvinnor än hos män, till skillnad från tidigare år då trenden varit det motsatta⁵⁸.

Det är fler män än kvinnor i länet per år och 100 000 invånare som diagnostiseras med ej malignt melanom i länet. 2023 minskade antalet nya fall hos män jämfört med 2022. Tidigare var trenden för ej malignt melanom hos män är ökande sedan 2020. Trenden för nya fall av ej malignt melanom hos kvinnor är ökande sedan 2020. Antalet nya fall av ej malignt melanom per år och 100 000 invånare är för både kvinnor och män fortsatt bland de högsta i landet⁵⁹.

UV-strålningen som människor exponeras för och den höga förekomsten av hudcancerfall beror i första hand på beteende, vilket belyser behovet av fortsatt preventionsarbete.

Enligt analys av vuxnas solvanor i länet uppger gruppen 18–39 år att de bränner sig mest i solen. Kvinnor solar mer i solarium än män, och gruppen 18–39 år solar mest i solarium. Generellt utsätts unga vuxna i länet för mer UV-strålning än äldre vuxna. Kvinnor utsätts för mer UV-strålning än män⁶⁰. Detta kan påverka hudcancerfallen i framtiden.

Jönköpings län går emot den nationella trenden för användning av solskyddskräm vid vistelse i länder med starkare solstyrka än Sverige. Trenden över tid visar att användningen minskar i Jönköpings län medan den ökar nationellt. Män använder solskyddskräm vid vistelse i länder

⁵⁷ [Indikator UV-strålning, Skyddande ozonskikt, Sveriges miljömål](#)

⁵⁸ [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)

⁵⁹ [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

⁶⁰ [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

med starkare solstyrka än Sverige i mindre utsträckning än kvinnor i länet⁶¹.

Dessa exempel på utveckling av trender för solvanor i Jönköpings län kan ha påverkan på Säker strålmiljö i framtiden, eftersom det dröjer efter exponering av UV-strålning och utveckling av hudcancer.

En osäkerhet i analysen kan vara orsaken bakom det höga antalet hudcancerfall. Solvanor kan vara en bidragande orsak, men om patienter söker sig oftare till vården för hudförändringar kan detta bidra till att melanom oftare diagnostiseras. Det är känt att Jönköpings län har en hög melanomincidens, då det finns en genmutation som ger en 60 gånger ökad risk för melanom och denna har allra högst förekomst i region Jönköpings län.

Ej malignt melanom utgörs till stor del av skivepitelcancer. Skivepitelcancer drabbar utomhusarbetare i större utsträckning än andra, vilket kan bero på att det finns en koppling mellan sammanlagd exponering av UV-strålning och skivepitelcancer⁶². Tillgänglighet till solskydd såsom solskyddskräm för yrkesgrupper som exponeras mycket för UV-strålning skulle kunna undersökas.

Det behövs även skapas skuggiga miljöer på platser där vi vistas, både barn och äldre är extra känsliga för UV-strålningen. Personer över 65 år löper en ökad risk att drabbas av malignt melanom och de har också en sämre prognos⁶³. Här blir samhällsplaneringen ett viktigt verktyg att skapa skuggiga miljöer i offentliga rum samt på förskolor och skolor som ger många mervärden förutom skugga i våra tätorter.

Radioaktiva ämnen

Radon i luft är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning. Med styrmedel som radonbidrag kan radonhalten i bostadshus minskas, men nu finns inga medel avsatta för bidrag vilket kan medföra att färre åtgärder genomförs. Även tekniska åtgärder kan genomföras i samband med nybyggnation och exploatering och på sätt förebygga och minska hälsoproblem som är kopplade till radon i bostäder. Förhöjda radonvärden är en hälsorisk och kan leda till lungcancer.

⁶¹ [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

⁶² [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)

⁶³ [Fördjupad utvärdering Säker strålmiljö 2023, Strålsäkerhetsmyndigheten](#)

Strålskyddsmyndigheten bedömer att av antalet hudcancerfall årligen är ungefär cirka 14 procent eller 500 radonrelaterade cancerfall⁶⁴.

Miljöarbetets utveckling

Diskrepansen mellan exponeringstillfällena av UV-strålning och utveckling av hudcancer gör det svårt att bedöma effekter av miljöarbetet sedan den förra fördjupade utvärderingen. Att det skett en vändning av trenden av hudcancer för män i länet från ökande till minskade samt att ökningstakten för framför allt malignt melanom har avtagit nationellt⁶⁵ föreslår att insatser kring solvanor tillbaka i tiden givit effekt. Med detta i åtanke borde även det preventionsarbete om solvanor, såsom Sola säkert i Vaggeryds kommun, och de åtgärder inom att identifiera problemområden i staden, som de inom forskningsprojektet HEAT, bidra till uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet i framtiden. Men de faktiska resultaten av åtgärderna sedan den förra fördjupade utvärderingen återstår att se.

Behov av förändrad styrning

Att vidare undersöka vad som ligger bakom det höga antalet hudcancerfall samt att utvärdera vilka insatser som ger mest effekt för att ändra personers solvanor kan möjliggöra åtgärder där de behövs som mest.

Från kommunalt håll lyfts att frågan om utomhusmiljöer i skolor och förskolor behöver prioriteras, samt ett behov av regelverk.

Ytterligare insatser som skulle kunna bidra till målets uppfyllnad är att undersöka vilken påverkan som avskaffandet av radonbidraget haft. Frågor såsom om det finns behov av att återuppta stödet eller något motsvarande stöd i annan form kan också lyftas.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö har främst koppling till mål 3. Hälsa och välbefinnande och 11. Hållbara städer och samhällen i Agenda 2030.

⁶⁴ [Fördjupad Utvärdering Säker strålmiljö 2023, Strålsäkerhetsmyndigheten](#)

⁶⁵ [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)

Ingen övergödning Jönköpings län

Sammanfattning för Ingen övergödning Jönköpings län

Det finns områden i Jönköpings län som har problem med övergödning. De stora orsakerna till övergödning i länet är jordbruk, avloppsreningsverk, dagvatten, enskilda avlopp och skogsbruk. Det pågår många åtgärder i länet som rådgivning, tillsyn samt fysiska åtgärder för att fånga upp näringsämnen. Trots att åtgärdsarbetet kommit långt på vissa ställen finns ingen trend att övergödningen på länsnivå minskar. Med nuvarande åtgärdstakt kommer övergödningen finnas kvar under lång tid.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ingen övergödning – Jönköpings län

I Jönköpings län prioriteras övergödningsåtgärder i avrinningsområden där vattnet har måttlig, otillfredsställande eller dålig status på grund av övergödning. Ibland behövs även åtgärder uppströms dessa områden för att kunna uppnå god status i nedströmsliggande vatten.

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har fram till september 2025 beviljat LOVA-bidrag⁶⁶ (lokala vattenvårdsprojekt) till tio nya projekt som ska bidra till att minska övergödningen. Ett av projekten syftar till att genom lokal åtgärdssamordning bidra till öka åtgärdstakten i ett av länets mest övergödningspåverkade områden. Bidrag har också

⁶⁶ [Lova- Lokala vattenvårdsprojekt, Havs- och vattenmyndigheten](#)

tilldelats projekt för att kartlägga åtgärdsbehov, anlägga fosfordammar och detaljprojektera våtmarker.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län driver tillsammans med LRF och Jordbruksverket, projektet Greppa Näringen⁶⁷. Det görs insatser både genom enskild rådgivning och gruppaktiviteter. Idag är fler än 300 lantbrukare medlemmar. Medlemmarna får genom kostnadsfri rådgivning kunskap om vilka insatser de kan göra för klimat och miljö på gårdsnivå. Greppa Näringens rådgivning leder till ett resultat med förbättrade växtnäringsbalanser och mer balanserade foderstater hos den enskilde lantbrukaren. Hösten 2024 startades en vattendragsgrupp som under hösten 2025 följdes upp med ytterligare en grupp i ett nytt prioriterat område. Flera träffar med Greppa Näringens inriktning att minska miljö och klimatpåverkan anordnas löpande med aktuella ämnen.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört flera informationsträffar för att sprida kunskap om övergödning i länet. Kommunerna och andra organisationer har deltagit i samverkan för att fler åtgärder mot övergödning ska vidtas för att nå miljömålet. Länsstyrelsen har prioriterat områden med kända övergödningssproblem.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom provning och tillsyn av de miljöfarliga verksamheter som har utsläpp av näringsämnen fortsatt verka för minskade utsläpp. Påverkan på en vattenförekomst, status och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna uppmärksammas särskilt inom provningen men ligger även till grund för hur Länsstyrelsen arbetar inom tillsynen.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar med tillsynsvägledning till kommunerna gällande enskilda avlopp.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar under 2025 med ett projekt med fokus på flödesmätning och provtagning. Syftet är att förbättra och kvalitetssäkra provtagning och mätning, vilket i sin tur ger bättre bedömning av utsläpp från avloppsreningsverken.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har arbetat med uppsökande verksamhet för att fler åtgärder mot övergödning som våtmarker, fosfordammar och kantzoner ska anläggas på platser där de kan bidra så mycket som möjligt till minskad övergödning.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Tranås kommun har under 2025 påbörjat ett LOVA-finansierat fullskaligt reduktionsfiske av den internbelastade och

⁶⁷ [Greppa näringen](#)

övergödningspåverkade Säbysjön⁶⁸. Kommunen anger att åtgärden kommer reducera cirka 675 kg fosfor och 2 250 kg kväve. De förväntade effekterna är även att återcirkulationen av näringsämnen i sjön ska minska. Det preliminära resultatet indikerar att åtgärden gett god effekt, reduktionsfisket kommer fortsätta under 2026 och 2027.

- Habo kommun har anlagt en dagvattendamm i Bränninge/västra solhöjden som både kommer fånga upp näringsämnen och minska risken för översvämningar nedströms.
- Jönköpings kommun och Växjö stift har med hjälp av LOVA-bidrag strukturkalkat produktiv jordbruksmark med hög lerhalt i ett av länets mest övergödningspåverkade områden⁶⁹. Strukturkalkning av lerjordar förbättrar markens infiltrationsförmåga vilket minskar läckaget av fosfor.

Åtgärder inom näringslivet

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har med finansiering från Strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik⁷⁰ beviljat stöd till lantbrukare för anläggning av två fosfordammar i odlingslandskapet i syfte att minska fosforläckaget från jordbruksmark.

Övriga åtgärder

- Svartån-Sommens vattenråd har påbörjat ett LOVA-finansierat projekt i syfte att genomföra åtgärdssamordning av övergödningsåtgärder i Svartåns avrinningsområde⁷¹. Åtgärdssamordnaren motiverar och stöttar markägare i processen att genomföra åtgärder för minskad övergödning. Samordnaren förbättrar också samarbetet mellan enskilda markägare, kommuner och myndigheter.
- Vätternvårdsförbundet har påbörjat ett LOVA-finansierat arbete med att i samverkan med fastighetsägare undersöka möjligheten att genomföra åtgärder mot övergödning i Röttleåns avrinningsområde⁷².
- Lagans respektive Nissans vattenråd har i samverkan med kommuner och med stöd av bidrag från 1:11 anslaget rekryterat lokala

⁶⁸ [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁶⁹ [Strukturkalkning av jordbruksmark Landsjön, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁷⁰ [Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik, Jordbruksverket](#)

⁷¹ [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁷² [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)

åtgärdssamordnare som ska arbeta för att genomföra vattenvårdsåtgärder, bland annat för minskad övergödning.

- Emåförbundet har under 2025 påbörjat ett LOVA-finansierat projekt med syfte att undersöka vilka åtgärder som krävs för att minska näringsbelastningen till Vallsjön i Sävsjö kommun⁷³. Arbetet kommer resultera i en rapport över vilka åtgärder som behöver vidtas.
- Emåförbundet har under 2025 blivit färdiga med ett LOVA-finansierat projekt där man detaljprojekterat ett efterpoleringssteg vid Hults reningsverk i Eksjö kommun⁷⁴.

Tillstånd och bedömning för Ingen övergödning – Jönköpings län

Bedömningen är att målet inte är möjligt att nå till 2030 med befintliga och beslutade styrmedel. Utvecklingen är neutral eller svagt positiv. Utvecklingen har tidigare bedömts som positiv, men de senaste årens miljöövervakning visar att näringshalterna i länets övergödningspåverkade områden inte minskar. Det finns inte heller någon minskande trend i fosfortransporten från länet. De åtgärder som genomförs har lokalt god effekt, men det krävs fler åtgärder för att få signifikant förbättring på länsnivå.

I stora delar av Jönköpings län är övergödning inget stort problem, men det finns områden med betydande problem. Det beror ofta på att flödena är relativt små i förhållande till utsläppen, detta beror på länets geografiska läge högt upp i vattensystemen. De största orsakerna till övergödning i länet är jordbruk, avloppsreningsverk, dagvatten, internbelastning i sjöar, enskilda avlopp och skogsbruk. Det är inom dessa områden som åtgärder behövs.

Enligt den klimatanalys SMHI gjort för Jönköpings län kommer flödena att minska under sommarmånaderna och lågvattenperioden kommer att bli längre. Det skulle kunna leda till att koncentrationer av de övergödande ämnena i vattnet blir högre under dessa perioder, vilket påverkar djur- och växtlivet negativt. Samtidigt kommer den totala nederbörds mängden per år och antalet dygn med kraftig nederbörd per år öka⁷⁵. Det leder till ökad transport av näringsämnen från bland annat jordbruksmark till sjöar och vattendrag. Vintrarna kommer även bli blötare och varmare vilket ökar erosion och läckage av näringsämnen.

⁷³ [Åtgärdsutredning Vallsjön, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁷⁴ [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁷⁵ [Klimatscenariotjänsten, SMHI](#)

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan på havet

Även om Jönköpings län saknar kust påverkar utsläppen här situationen i havet. Vid länsgränsen görs transportberäkningar av kväve och fosfor från länets vattendrag⁷⁶. Mätserierna visar att kvävetransporten ökat med tre procent och fosfortransporten minskat med fyra procent i medelvärde för åren 2022–2024 jämfört med åren 1991–1995. Transporterna är i hög grad styrda av flödesmängderna. Vid kraftiga regn ökar erosionen och transporten av näringsämnen, främst fosfor, från marken till vattendragen. Transporterna har ökat i jämförelse med treårsperioden 2021–2023 då flödena var lägre.

Påverkan på landmiljön

Sedan år 1996 görs mätningar av kvävenedfall i länet inom miljöövervakningen -Krondroppsnätet⁷⁷. Sedan starten har kvävenedfallet i södra Sverige minskat. Trots det har nedfallet till skog i länet de senaste åren överskridit den kritiska belastningsgränsen för kväve med avseende på övergödning. Den största delen av kvävenedfallet har sitt ursprung i andra länder och Jönköpings län är ett av de mest utsatta länen i Sverige. Överskridanden kan leda till påverkan på markvegetationen i skogen, samt risk för läckage av nitrat till mark- och grundvatten.

Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Enligt de senaste statusklassningarna av ytvattenförekomster (cykel 3) som länet ansvarar för har 28 (18 procent) sjöar och 39 (12 procent) vattendragssträckor problem med höga halter av näringsämnen⁷⁸.

Ingen grundvattenförekomst i länet har sänkt status på grund av känd nitratförorening.

Miljöarbetets utveckling

Åtgärder som minskar övergödning prioriteras tilldelning av LOVA-bidrag, det har gjort att många viktiga åtgärder genomförts de senaste åren. För att miljö kvalitetsmålets utveckling ska bli positiv måste satsningen på LOVA fortsätta. Många av åtgärderna för att minska övergödning är ofta kostsamma och bygger på frivillighet från markägare, såväl privata som kommuner. Därför är möjligheten att söka

⁷⁶ Data från samordnad recipientkontroll för Emån, Lagan, Motala Ström, Nissan, Södra Vättern och Tidan.

⁷⁷ IVL [Krondroppsnätet](#)

⁷⁸ [Vatteninformationssystem Sverige \(VISS\)](#)

bidrag för vattenvårdsåtgärder en förutsättning för att ett framgångsrikt åtgärdsarbete.

Havs- och vattenmyndighetens satsning på regional och lokal åtgärdssamordning har haft positiv effekt på åtgärdsarbetet. Satsningen har och kommer fortsätta leda till effektivare arbete och till att åtgärdstakten ökar.

Många åtgärder som krävs för att minska övergödning tar lång tid att genomföra, ofta flera år från första kontakten med markägare till färdig åtgärd. För att åtgärder ska genomföras i tillräckligt stor utsträckning för att nå miljömålet krävs långsiktig finansiering och kontinuitet gällande styrmedel och satsningar. Till följd av satsningen på åtgärdssamordning är många projekt nu i sin uppstartsfas, men det kommer ta längre tid än den nuvarande satsningens tidsram att slutföra dessa projekt. Det är därför viktigt att satsningen fortsätter efter 2026, annars kommer inte satsningen ge full effekt.

De senaste åren har Länsstyrelsen i Jönköpings län utökat sitt arbete med uppsökande arbete för att fler åtgärder för minskad övergödning ska genomföras i högprioriterade områden. Detta arbete är viktigt för att rätt åtgärd ska göras på rätt plats, satsningen på åtgärdssamordning har ytterligare ökat takten på det uppsökande arbetet.

Behov av förändrad styrning

För att effektivt kunna bedriva åtgärdsarbete krävs långsiktig och säkrad finansiering, vilket i nuläget till stor del saknas. I många fall utgörs åtgärdsarbetet av långa processer som sträcker sig över flera år. Utan en säkrad långsiktig finansiering finns risk att potentiellt åtgärdsarbete inte initieras, eftersom det är osäkert om det kommer att finnas medel till att färdigställa arbetet.

Att initiera omprövning av gällande tillstånd är för närvarande ett svårt verktyg att tillämpa för att få till uppdaterade utsläppsvillkor och därigenom uppnå miljömålen. Att lagstifta om att verksamhetsutövare själva måste initiera omprövning med ett visst intervall skulle förenkla och snabba upp processen.

För att uppnå miljömålet krävs särskilt fler åtgärder som minskar läckaget av näringsämnen från jordbruksmark och från dagvatten. Något som ofta förhindras av att det finns inaktiva markavvattningsföretag i dessa områden. Den juridiska processen att avveckla ett markavvattningsföretag är komplicerad och tar ofta lång tid vilket förhindrar åtgärder och därmed att miljömålet nås. Om processen förenklades, åtminstone när markavvattningsföretag saknar styrelse och anläggningarna inte sköts enligt gällande dom, skulle betydligt fler åtgärder genomföras.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning har främst koppling till mål 6. Rent vatten och sanitet, mål 14. Hav och marina resurser och mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald i Agenda 2030.

Särskilda frågor Ingen övergödning – Jönköpings län

Hur är miljötilståndet i länet för preciseringen Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten?

Enligt de senaste statusklassningarna av ytvattenförekomster (cykel 3) som länet ansvarar för har 28 (18 procent) sjöar och 39 (12 procent) vattendragssträckor problem med höga halter av näringsämnen. Preliminära resultat från statusklassningen i cykel 4 indikerar att 24 (11 procent) sjöar och 59 (17 procent) vattendragssträckor har problem med höga halter av näringsämnen. Baserat på de preliminära klassningarna har inte övergödningen minskat tillräckligt mycket sedan cykel 3.

I Jönköpings län är det stora regionala skillnader i övergödningens påverkan. Störst problem med övergödning finns i områden kring Jönköping, östra vätterbranterna, Huskvarnaåns avrinningsområde upp till Nässjöån, Solgenån nedströms Eksjö samt kring sjön Bolmen. På dessa platser kommer påverkan huvudsakligen från jordbruksmark, dagvatten, enskilda avlopp och reningsverk. Däremot är övergödningens påverkan i Nissan och de övre delarna av Lagans och Tidans avrinningsområden mycket liten.

I länets mest övergödningens påverkade områden står jordbruksmarken för den största delen av näringsämnesbelastningen. I dessa områden har det inte skett någon större förbättring de senaste åren. Det är svårt att genomföra åtgärder, dels för att stora delar av den lämpliga marken omfattas av markavvattningsföretag, dels för att åtgärder i många fall (till exempel fosfordammar, integrerade skyddszoner eller tvåstegsdiken) kräver att lite jordbruksmark tas ur bruk. Det är däremot positivt att nästan samtliga av länets mest övergödningens påverkade områden nu har lokala åtgärdssamordnare som verkar för att öka åtgärdstakten, bland annat genom att stötta markägare och förbättra samverkan mellan markägare och myndigheter.

Det är också positivt att övergödningens påverkan från dagvatten minskat på vissa platser då kommunerna blivit bättre på att bygga in naturliga reningssteg för dagvatten som till exempel dagvattendammar. I några vattendrag där dagvatten varit den största påverkanskällan kan man se att halterna av fosfor och kväve minskat de senaste åren.

I Jönköpings län finns det några övergödda sjöar som påverkas av internbelastning, i flera av dessa pågår projekteringar inför eventuell aluminiumbehandling och i några genomförs reduktionsfiske.

Ingen grundvattenförekomst i länet har sänkt status på grund av känd nitratförorening.

Levande sjöar och vattendrag Jönköpings län

Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag Jönköpings län

I Jönköpings län görs stora insatser för miljömålet Levande sjöar och vattendrag. Restaurering och områdesskydd är komplexa och tidskrävande processer. Tillsyn, information och inventering höjer hela tiden kunskapsnivån. Trots stora insatser inom flera områden nås inte målet.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag- Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag- Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har från och med 2025 anställt en åtgärdssamordnare för vattenåtgärder.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar med bevarande och skydd i flera vattendrag i länet som har höga naturvärden, både formellt områdesskydd och frivilligt skydd. Prioriterade vattendrag finns främst inom Nissans, Emåns och Motala ströms avrinningsområden (Vätterbäckarna).
- Länsstyrelsen i Jönköpings län och kommunerna har ett målinriktat restaureringsarbete. Åtgärder prioriteras i Tidans, Nissans, Emåns och Motala ströms avrinningsområden (Vätterbäckarna) där vi har flera naturvärden koncentrerade.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län verkar för minskade utsläpp genom provning och tillsyn av miljöfarlig verksamhet med utsläpp till vatten. Både vid normal drift och i syfte att minska risk för utsläpp vid olycka. Påverkan på vattenförekomsternas status och möjlighet att uppnå miljö kvalitetsnormer uppmärksammas både vid provning och tillsyn.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län deltar som samordnare i en regional uppströmsgrupp tillsammans med huvudmännen för länets avloppsreningsverk. Syftet är att driva arbetet framåt och dela erfarenheter mellan kommuner. Målet är att minska risken för att oönskade ämnen når recipient.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har inom ramen för den nationella tillsynsstrategin under 2024–2025 kartlagt äldre tillstånd enligt miljöskyddslagen och miljöbalken för miljöfarliga verksamheter och gjort en bedömning av vilka som har behov av omprovning. Ett kriterium var att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs. Därefter kommer Länsstyrelsen vid behov att initiera omprovning för att få till stånd uppdaterade miljöbalkstillstånd. Detta kan framöver leda till en förbättrad vattenkvalitet.
- Ansvariga nationella myndigheter har uppdaterat strategin för skydd av sjö- och vattendragmiljöer med höga natur- och kulturvärden⁷⁹. Just nu pågår framtagande av metod inför översyn kring vilka vatten som har höga värden. Utifrån förbättrat kunskapsunderlag är målet att skyddsarbetet ska öka takten.
- Länsstyrelsen i Jönköping har fått intresseanmälningar från markägare som vill skydda vattendrag, men jobbar också bredare med frivilligt skydd eftersom arbetssättet går mot ökad frivillighet vid skydd av skog, utifrån regeringens satsning på akvatiskt områdesskydd åren 2024–2026.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar enligt projektplanen för Nationella planen för omprovning av vattenkraft (NAP)⁸⁰ som omfattar en 20-årsperiod där åtgärder prioriterats. I länet är 108 verksamheter antagna till NAP. Först ut är provningsgrupperna Vättern Södra år 2027 och Emån 2028. Länsstyrelsen ansvarar för avvägningar mellan bland annat natur- och kulturmiljö och effektiv tillgång till vattenkraftsel inför provning i domstol.

⁷⁹ [Nationell strategi för skydd av sjö- och vattendagsmiljöer med höga natur- och kulturvärden, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁸⁰ [Nationella planen \(NAP\) - Nationell plan för omprovning av vattenkraft - Arbeta i vatten och energiproduktion, Havs- och vattenmyndigheten](#)

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har en referensgrupp för externa aktörer vars syfte är att förbättra dialogen i samband med restaureringsarbetet inklusive NAP.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län deltar i ett nätverk för fritidsfiske- och fisketurismfrågor med fokus på hållbart fiske.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har tillsammans med Skogsstyrelsen gjort två vattendragsvandringar årligen inom EU-projektet Grip on Life IP⁸¹. Syftet har varit att utbilda naturbrukselever. Projektet avslutas 2025.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län är partner i LIFE projektet Improve Aquatic life. Projektet pågår 2024–2031 och ett stort antal åtgärder kommer att genomföras för att minska klimatförändringarnas effekter och stärka hotade fisk- och musselbestånd i Nissan och Emån.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har inventerat större rovmärkla i Vättern. Fisketillsynen i Vättern bidrar till minskad risk för spridning av signalkräfta. Länen runt Vättern genomför en informationskampanj, Töm-Tvätta-Torka, om vikten av att hindra spridning av invasiva främmande arter.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Habo kommun har genomfört kartering och inspektion av vandringshinder till grund för kommande åtgärdsplan.
- Jönköpings kommun arbetar aktivt med utredningar och åtgärder i Nissan och Vätterns tillflöden.
- Tranås kommun har fortsatt täcka sjögull i Tingshusdammen som tidigare haft stöd av LOVA 2021–2024 och IAS-medel (2022–2023).
- Tranås kommun har anlagt en ny våtmark i Kleven, med hjälp av LONA⁸²-medel.
- Nässjö kommun har gjort faunapassningar för fisk och andra djur vid Storesjön.
- Eksjö kommuns LOVA-projekt i nedre bruksdammen, Mariannelund, bidrar till god ekologisk status i Brusaån och gynnsam bevarandestatus för flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla.

Åtgärder inom näringslivet

- Tranås Energi har fått pris av Ålakademin för sina fiskvägar. De har länge haft ett systematiskt fiskevårdsarbete.

⁸¹ [GRIP on LIFE, Skogsstyrelsen](#)

⁸² [LONA – Lokala naturvårdssatsningen, Naturvårdsverket](#)

- Sveaskog har under ett 10-årigt samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län tecknat naturvårdsavtal för alla sina värdefulla vattendrag, nära nio mil. Nu påbörjar de även aktiva åtgärder för att förbättra kantzonerna.
- Bordsjö skogar AB har tecknat ett naturvårdsavtal för Bordsjöbäcken med syfte att värna den starkt hotade flodpärlmusslan. Bolaget har också arbetat också med att utöka skyddet uppströms i bäcken.
- Växjö stift är positiva till att ytterligare stärka skyddet i Bordsjöbäcken (se ovan), inte minst för att värna flodpärlmusslan. Ett naturvårdsavtal kommer att tecknas.

Övriga åtgärder

- Vattenråden i Jönköpings län har anställt åtgärdssamordnare som ska stärka åtgärdsarbetet.
- Sportfiskarna jobbar med flera praktiska åtgärder i Nissans biflöden och Bordsjöbäcken.

Tillstånd och bedömning för Levande sjöar och vatten – Jönköpings län

Länsstyrelsen i Jönköpings län bedömer att målet inte nås till år 2030 med befintliga och beslutade styrmedel. Flera åtgärder genomförs och delar av målet går åt rätt håll. Fortfarande är det långt kvar och inom andra delar av målet är utvecklingen fortfarande oklar.

God ekologisk status nås inte i 70 procent av länets vatten och jämfört med förra statusklassningens 75 procent. Dock är det fler som fått otillfredsställande status. Åtta procent av länets vatten når inte god kemisk status, i förra klassningen var det sex procent.

En viktig förutsättning framåt är bra dialog och inom vissa områden syns framsteg. Vattenkraftsbranschen och samverkan mellan natur- och kulturområdet är exempel på det.

Finansiering för bevarande av natur- och kulturmiljöer behöver stärkas och vara stabil över tid. I den uppdaterade strategin för skydd av värdefulla vattenmiljöer föreslås flera åtgärder för att ge formellt skydd åt fler områden med höga natur- och kulturvärden. Stärkt finansiering behövs också för att minska målkonflikter i förhållande till andra samhällsintressen såsom vattenkraft. Den nationella miljöfonden för vattenkraften kommer inte räcka till.

Bedömning av preciseringar

Tabell 4 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	Ja Nära Nej
God ekologisk och kemisk status	Nej
Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag	Nej
Ytvattentäckers kvalitet	Nära
Ekosystemtjänster	
Strukturer och vattenflöden	Nej
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	Nej
Främmande arter och genotyper	Nej
Genetiskt modifierade organismer	Ja
Bevarade natur- och kulturmiljö värden	Nej
Friluftsliv	Nära

Analys utifrån preciseringarna

God ekologisk och kemisk status

Resultatet från statusklassningen som görs 2025 visar att cirka 70 procent av sjöar och vattendrag i Jönköpings län inte når god status och därmed har ett åtgärdsbehov. För kemisk status når cirka åtta procent av länets sjöar och vattendrag inte god status.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

Vid utpekande av värdefulla vatten bedöms vattendragets naturlighet. Restaurering behöver fokusera både på att öppna upp vandringsvägar och på att återställa naturliga processer i vattendragen.

Ytvattentäckers vattenkvalitet

Råvattenkvaliteten är generellt sett god i länet. Tillgången på vatten är oftast god, men ytvattentäcker högt upp i vattensystemen är känsliga för längre perioder av torka. Arbetet med vattenskydd är viktigt för att minimera risken för negativ påverkan.

Ekosystemtjänster

Ej bedömt.

Strukturer och vattenflöden

Många vattendrag och sjöar i länet har onaturliga flöden på grund av olika anläggningar i vattendrag och reglerade eller fasta sjöutlopp. Åtgärder genomförs, framför allt i prioriterade avrinningsområden i Tidans, Emån, Nissan och Vätterns tillflöden.

Gynnsam bevarande status och Genetisk variation

Länsstyrelsen i Jönköpings län koordinerar kunskapsprogrammet 15 hotade makrofyter i permanenta vatten⁸³. I länet finns flera programarter. Programmets resultat 2017–2023 redovisades till Havs- och vattenmyndigheten 2024.

Nationell uppföljning av sjönajas i Södra Vixen 2023 visar kraftig minskning jämfört med uppföljning 2017 och 2025 hittades inga plantor.

Länsstyrelsen i Jönköpings län publicerade 2024 en rapport om stormusslor i länet med data från 1959–2023⁸⁴. Mindre än hälften av flodpärlmusselbestånden och inget bestånd av tjockskalig målarmussla bedöms vara livskraftiga.

Främmande arter och genotyper

I länet finns fem EU-listade invasiva främmande arter: jätteloka, jättebalsamin, smal vattenpest, gul skunkkalla och signalkräfta. Andra arter som vi lägger fokus på är sjögull och större rovmärsla.

Större rovmärsla upptäcktes i Vättern 2022 och finns allmänt från Motala till Bankeryd. Arten är omöjlig att utrota i Vättern, fokus ligger på att informera och minska spridningsrisken.

⁸³ [Kunskapsuppbyggande program - 15 hotade makrofyter i permanenta vatten, Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁸⁴ [Stormusslor i Jönköpings län 1959–2023, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

Bevarande av natur- och kulturmiljöer

I Jönköpings län finns det knappt 30 naturreservat med huvudsyfte att skydda limniska värden. Knappt 20 mil vattendrag har goda förutsättningar för de höga naturvärdenas bevarande på lång sikt, medan behov kvarstår i cirka 22 mil. För sjöar är läget mer gynnsamt. Vi arbetar för ett effektivt, tillits- och dialogbaserat bevarande av vattendrag med höga naturvärden där även frivilligt skydd är en viktig del.

Den nationella prövningsplanen för vattenkraft berör många äldre anläggningar med kulturmiljövärden. Länsstyrelsen arbetar för fortsatt bevarande och utveckling av natur- och kulturmiljövärdena.

Vägledningen från Riksantikvarieämbetet 2024⁸⁵ avseende kraftigt modifierade vattendrag förväntas kunna bidra till att minska risken för målkonflikter mellan miljö kvalitetsnormerna och vattenanknutna kulturmiljöer.

Friluftsliv

I Naturvårdsverket friluftslivsrapport från 2023 uppger 72 procent att de vistas vid sjöar och vattendrag ofta eller ganska ofta⁸⁶. Det finns ett behov av information om allemansrätten och regler för fritidsfiske. 2022 rapporterade 1,2 miljoner fritidsfiskare att de fiskat 12,1 miljoner dagar⁸⁷.

Miljöarbetets utveckling

Den långa erfarenheten av restaurering i vattendrag som finns hos Länsstyrelsen har ökat konnektiviteten i flera värdefulla vattendrag. Fortsatt arbete för att skydda värdefulla vattendrag har ökat förutsättningarna för långsiktigt skydd.

Den treåriga budgetsatsningen 2024–2026 för att stärka akvatiskt skydd har bidragit till att öka takten i skyddsarbetet i länet. Det kommer behövas ytterligare stöd över tid för att nå miljömålen.

Kunskapen om hotade arter och invasiva främmande arter har ökat.

Behov av förändrad styrning

Att initiera omprövning är för närvarande ett svårt verktyg att tillämpa för att få till stånd uppdaterade utsläppsvillkor och därigenom uppnå miljömålen. Att lagstifta om att verksamhetsutövare själva måste initiera omprövning med ett visst intervall skulle förenkla och snabba upp processen.

⁸⁵ Riksantikvarieämbetets rapport: Vägledning för bedömning av kulturmiljö vid kraftigt modifierat vatten. (2024:3).

⁸⁶ [Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2023, Naturvårdsverket](#)

⁸⁷ [Värdet av svenskt fritidsfiske i Sverige, Havs- och vattenmyndigheten](#)

En långsiktig finansiering som gör att Länsstyrelsen kan behålla sin kompetens och organisation över tid är nödvändig för ett resurseffektivt arbetssätt. Som exempel behöver satsningen på åtgärdssamordning fortsätta för att bygga relationer och minska målkonflikter.

Det behövs tydlighet samsyn inom och mellan centrala myndigheter och länsstyrelsen för att ta fram långsiktiga och stabila planer. Detta gäller allt från vattenförvaltning till områdesskydd och restaurering.

Det kan behövas en individuell bedömning och återinförande av strandskydd vid små värdefulla vattendrag och sjöar där det generella strandskyddet togs bort genom en lagändring 2025.

Koppling till Agenda 2030

Miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag har främst koppling till mål 3. Hälsa och välbefinnande, 6. Rent vatten och sanitet och 15. Ekosystem och biologisk mångfald i Agenda 2030.

Grundvatten av god kvalitet Jönköpings län

Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet Jönköpings län

Kvaliteten på grundvattnet är bra generellt sett i Jönköpings län, trots att det på vissa håll förekommer problem med förorenat grundvatten. Ett aktivt arbete pågår från tillsynsmyndigheter med att hantera historiska föroreningar, där industri har resulterat i förorenade områden. Men då sanering är en dyr och komplicerad process finns begränsat utrymme för att effektivt åtgärda dessa föroreningar. Därför är förebyggande arbete genom exempelvis bildande av vattenskyddsområden viktigt.

Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NÄRA

Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköping län har under 2025 påbörjat revidering av vattenförsörjningsplanen, vilket innebär att länsstyrelsen har besökt alla kommuner och samlat in information om hur planen kan utvecklas och om den fungerar som ett stöddokument i samhällsplanering.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har provtagit två källor i länet som en del i kunskapsinsamlingen avseende föroreningar i grundvattnet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört provtagning av ultrakorta PFAS i vattentäkter i länet som en del i kunskapsinsamlingen avseende föroreningar i grundvattnet.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har anordnat två utbildningar om kontinuitetshantering för kommunerna, med inriktning mot vattenförsörjning och avlopp.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har utifrån ett regeringsuppdrag för kartläggning av PFAS-förorenade områden, RUPFO, identifierat ett stort antal potentiellt PFAS-förorenade områden. Inom ramen för detta kommer även inventering av områden med potentiell PFAS-förorening som utgör störst risk för påverkan på grundvatten att genomföras tidsperioden 2023–2025.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har beviljats bidrag från Naturvårdsverket för verifierande fältprovtagning. Arbetet med verifierande fältprovtagning av potentiellt PFAS-förorenade områden och sedimentområden kommer att fortsätta under 2025–2026.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har fyra öppna ärenden om bildande av nya vattenskyddsområden och två ärenden som är revidering av befintliga vattenskyddsområden.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Några kommuner i Jönköpings län arbetar med att ta fram underlag för vattenskyddsområden.
- En kommun har haft samråd med Länsstyrelsen och skickat in ansökan till domstolen för lagligförklaring av brunnar och grundvattenbortledning. Region Jönköpings län har haft samråd med Länsstyrelsen för reservvattentäkt grundvattenbortledning. En kommun har fått dom för lagligförklaring av brunnar och grundvattenbortledning.
- Värnamo kommun genomför en sanering av en före detta kemtvätt i Värnamo, genom naturlig nedbrytning av föroreningen i marken stimuleras bakteriellt. Detta åtgärdar bland annat risken för försämrade dricksvattenkvalitet i den kommunala vattentäkten. Projektet finansieras av statliga bidrag och kommunen.
- Gnosjö kommun och Trafikverket genomför i Hillerstorp en mindre saneringsåtgärd där uppumpat grundvatten renas från klorerade alifatiska kolväten. Åtgärden pågår i väntan på att den huvudsakliga föroreningen på anslutande fastighet saneras.
- Det pågår en reningsåtgärd av grundvatten förorenat av klorerade alifatiska kolväten vid ett objekt i Anderstorp i Gislaveds kommun. Grundvatten pumpas upp och behandlas i en reningsanläggning. Åtgärden finansieras av statliga medel.
- Region Jönköping län arbetar aktivt med att möjliggöra bevattning med dagvatten på samtliga sjukhus och kommer att kompletteras ytterligare under 2025.

Åtgärder inom näringslivet

- Vid en före detta ytbehandlingsanläggning i Vaggeryd slutfördes under år 2020 en åtgärd som gått ut på att luft injiceras i grundvattenzonen och därefter samlas föroreningen (klorerade alifatiska kolväten) upp i vakuumbrunnar installerade i den omättade zonen. Åtgärden genomfördes och finansierades av ansvarig verksamhetsutövare. Nu pågår ett kontrollprogram för att se om åtgärden har gett förväntad effekt.
- Provpumpning av grundvatten ska genomföras vid flygplatsen utanför Jönköping för dimensionering och utformning av ny reningsanläggning. En åtgärd av PFAS-förorenat grundvatten projekteras, där förorenat grundvatten ska renas i kolfilter och sedan kunna släppas till recipient. En studie har genomförts för utredning av jordtvätt som en möjlig åtgärd. Resultaten är positiva så här långt. Inför en åtgärd behöver ytterligare tester utföras i större skala, för att ta fram ett säkrare underlag inför projektering av åtgärd.

Tillstånd och bedömning för Grundvatten av god kvalitet – Jönköpings län

Länsstyrelsen i Jönköping län bedömer att miljökvalitetsmålet är delvis uppnått eller kommer kunna nås till 2030. Idag finns det stora kunskapsluckor om hur läget ser ut i länet eftersom provtagningarna är få, det är den stora anledningen till att det inte går att se en riktning i utvecklingen i miljön. För att täcka kunskapsluckorna är det nödvändigt att provtagningsfrekvensen ökar.

EU:s dricksvattendirektiv trädde i kraft i januari 2021 och börjar tillämpas med ny lagstiftning 2026. För att vara i linje med dricksvattendirektivet har SGUs föreskrift 2024:1 ändrats, vissa ämnens gränsvärden har minskat och ett nytt begrepp introducerats, tillrinningsområde för uttagpunkt (TFU), i och med det tillkommer också nya utmaningar för att nå miljömålet. Framöver ska dricksvattenperspektivet inkluderas i kvalitetsbedömningen.

Generellt sett bedöms kvaliteten på grundvatten som god i länet. Problem finns dock med förorenat grundvatten på sina håll. Då omsättningstiden är lång och sanering är en dyr och tidsödande process kommer dessa problem finnas kvar under lång tid. Det föreligger även en potentiell risk att grundvatten förorenas om vi inte kan identifiera alla förorenade områden, till exempel PFAS-källor.

Analys utifrån preciseringarna

Grundvattnets kvalitet

De föroreningar som har uppmätts i grundvattnet i Jönköpings län kommer främst från historiska föroreningar, där industri har resulterat i förorenade områden. De föroreningar som främst har uppmätts är trikloreten och PFAS. Även nedbrytningsprodukter av bekämpningsmedel har uppmätts i grundvattnet.

Ett aktivt arbete pågår från tillsynsmyndigheter med att hantera dessa historiska föroreningar. Men då sanering är en dyr och komplicerad process finns begränsat utrymme för att effektivt åtgärda dessa föroreningar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har särskilt arbetat med kartläggningen av PFAS. Under 2023, 2024 och 2025 genomfördes provtagning av ultrakorta PFAS i kommunala vattentäkter. Ämnena kunde hittas i analyserade prover i hela länet, och är särskilt intressanta eftersom de kan röra sig långt i grundvatten och inte alltid härledas till en specifik påverkanskälla. Provtagningen utgör ett underlag för att kunna övervaka halten över tid.

Arbetet med att bedöma länets grundvattenförekomster utifrån Dricksvattendirektivet har inletts tillsammans med den generella grundvattenförvaltningen. Resultatet visar att de flesta av länets grundvattenförekomster bedöms ha god kvalitet, även med de nya lägre tröskelvärdena i SGU:s föreskrifter.

Grundvatten är en viktig resurs för länets vattenförsörjning. I Jönköpings län finns cirka 100 allmänna grundvattentäkter och 81 vattenskyddsområden. Länsstyrelsen har genomfört en kommunturné under 2025 för att skapa lokala kontakter i kommunerna. I diskussioner med VA-chefer har Länsstyrelsen understrukit vikten av att vattenskyddsområdena säkerställer vattenkvaliteten och att gamla vattenskyddsföreskrifter revideras.

God kemisk grundvattenstatus

En ny klassificering pågår under 2025 och preliminära resultat visar att sex av Jönköping läns cirka 200 grundvattenförekomster bedöms ha otillfredsställande kemisk status, vilket är en förbättring gentemot föregående period. Nya vattenkemidata har tillkommit för att bedöma grundvattenförekomstillståndet.

SGU:s vägledning för att klassificera grundvattenförekomster i risk har ändrats 2025. Tyvärr saknas underlagsmaterial för att uppfylla kriterierna. Det betyder inte att alla grundvattenförekomstillstånd är i risk.

God kvantitativ grundvattenstatus

Alla grundvattenförekomster i Jönköpings län bedöms nå god kvantitativ status enligt vattendirektivet, vid statusklassningen 2025. För att göra en bättre bedömning fick Länsstyrelsen i Jönköpings län den tillståndsgivna mängden av vattenuttag och råvattenuttagsvolym från kommunala vattentäkter. Dessutom hade länet underlag om grundvattenbildning för varje grundvattenförekomst vilket i sin tur tillät en grov beräkning av vattenbalansen.

Grundvattennivåer

18 nivåstationer är etablerade för att ge en tydligare bild över grundvattennivåernas variation i Jönköpings län.

Nederbördsmönstret har ändrats som en följd av klimatförändringar vilket påverkar grundvattenbildningen. Ett nytt känsligt område för grundvattenbildning har identifierats 2025 och tillsammans med kommunen ska området övervakas. Under 2024 och 2025 har den kommunala dricksvattenförsörjningen varit relativt stabil trots förändringar i nederbördsmängden.

Bevarande av naturgrusavlagringar

År 2020 fanns 38 tillståndspliktiga sand- och grustäkter i drift i Jönköpings län, varav sex var kombinerade berg- och grustäkter. Antalet grustäkter har minskat med en, jämfört med 2019. Ingen ny grustäkt har öppnats sedan år 2016. Även om antalet grustäkter fortsätter att minska i länet så har naturgrusets andel av den totala produktionen av ballast varit relativt konstant de senaste åren.

Miljöarbetets utveckling

Vattenskyddsområden är viktiga för att skydda vattentäkter mot föroreningar. Arbetet med bildande av eller revidering av befintliga vattenskyddsområden pågår i de allmänna vattentäkterna i Jönköping län.

Kunskapen om PFAS i länet har ökat, genom kartläggning och provtagning. Fortsatta insatser behövs för att begränsa användningen av PFAS. PFAS är en av de största föroreningarna av grundvatten.

Behov av förändrad styrning

En utmaning för målet är bristen på övervakningsdata. För flertalet av länets grundvattenförekomster finns ingen övervakningsdata alls, trots potentiella påverkanskällor. Problematiken består även av att den övervakningsdata som finns inte görs med tillräcklig frekvens, inte analyserar parametrar som är relevanta för de potentiella påverkanskällorna som finns inom förekomsten eller inte är relevant

utifrån förekomstens hydrogeologi. Detta skapar brister i underlaget som används för grundvattenförvaltningen.

Koppling till Agenda 2030

Miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet har främst koppling till mål 6. Rent vatten och sanitet för alla, 12. Hållbar konsumtion och produktion och 15. Ekosystem och biologisk mångfald i Agenda 2030.

Myllrande våtmarker Jönköpings län

Sammanfattning för Myllrande våtmarker Jönköpings län

Jönköpings län är rikt på våtmarker och det bedrivs ett aktivt arbete med att bevara våtmarkernas värden och ekosystemtjänster. Många insatser görs både för att anlägga nya våtmarker och för att skydda och restaurera de våtmarker vi redan har. Samtidigt fortsätter länets våtmarker att påverkas negativt till följd av dikesrensningar, utebliven hävd, igenväxning, övergödning och exploatering. En utmaning är också att få in tillräckligt många våtmarksansökningar av lämplig karaktär.

Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har under 2024 tagit beslut om naturreservat för 200 hektar mark i tre myrskyddsplaneobjekt. För ett av dessa är det etapp 1 av området som är skyddad, etapp 2 är ännu inte påbörjad.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län bedriver flera våtmarksrestaureringsarbeten i skyddade områden, vilka bekostas av våtmarksmedel. Inom den statliga våtmarkssatsningen har restaureringsåtgärder utförts inom fyra skyddade områden till en yta om drygt 24 hektar. Åtgärderna innefattar framför allt återvätning av våtmarker på torvjord. Dessutom har förberedelser innefattande bland annat hydrologiska utredningar inför ett flertal kommande projekt utförts.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län kan med hjälp av våtmarkssatsningen bedriva ett aktivt arbete på utvalda rikkärr som till exempel slätterförberedande åtgärder, skötsel och röjning.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län driver arbetet med att anlägga och återskapa våtmarker i odlings- och skogslandskapet utanför skyddade områden med medel inom LONA och LOVA samt inom den Strategiska planen. Medlen fördelas av Länsstyrelsen till de projekt som bedöms som mest lämpliga. Utöver dem har 18 våtmarksprojekt färdigställts och slutbesiktigats under 2025 och hittills har åtta nya projekt beviljats. Sju LOVA-projekt med våtmarksanknytning pågår, och två projekt har avslutats under 2025. Inom den Strategiska planen har 17 ansökningar kommit in det senaste året varav nio hittills har beviljats stöd. Totalt har sex slutbesiktigats under året.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har under året färdigställt en våtmarksstrategi utifrån fem ekosystemtjänster som kan gynnas av våtmarker. Arbetet med strategin har finansierats av LOVA- och våtmarkssamordningsmedel. Strategin är webbaserad där all information som berör våtmarker har samlats i syfte att underlätta våtmarksarbetet för olika aktörer. Länsstyrelsen har också haft ett samarbete med Göteborgs universitet där vidareutveckling av ett av GIS-skikten gjorts för att få fram områden som är mest effektiva att återvåta och för att beräkna klimatgasavgången i länet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har under året arbetat mycket med extern information, ofta i samarbete med andra organisationer och företag. Syftet har varit att informera markägare och andra aktörer om nyttan med våtmarker och hur vi kan se till att rätt våtmark hamnar på rätt plats. Länsstyrelsens medverkan har bekostats av våtmarkssamordningsmedel. Några exempel på insatser är bland annat bygdeträffar som genomförts tillsammans med Skogsstyrelsen och LRF, kurs om bevattningsdammar och vattenbrist och torka har hållits i samarbete med Hushållningssällskapet i Kalmar. Flera digitala informationsträffar har hållits för länets kommuner, bland annat ett webinarium om våtmarkskartor inom mötesplats miljömål och ett om programmet YtSim i samarbete med SMHI.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har tillgängliggjort kartor över kommunalägd potentiellt återvättningsbar torvmark och skickats ut till länets kommuner.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört fältbesök för enskild rådgivning om återvätning, hittills endast i de fall markägare själva visat intresse. 32 markägare har besökts inom den strategiska planen med huvudsyfte biologisk mångfald eller näringsretention.
- I Jönköpings län finns 32 torvtäkter med tillstånd. Under år 2025 har det tagits fram efterbehandlingsplaner för två av torvtäkterna. Båda dessa täkter ligger i anslutning till våtmarkskomplex med mycket

höga naturvärden och syftet med planerna är i huvudsak återvätning och ekologisk efterbehandling. Under året nekades tillstånd till en ny täkt där det under 1900-talet brutits torv. Som skäl för avslaget angavs våtmarkens höga naturvärden och projektets påverkan på klimatet.

- Skogsstyrelsens återvätningssupdrag av dikad torvmark i skog fortskrider. Från och med oktober 2024 till oktober 2025 har 25 avtal tecknats för cirka 90 hektar. Pluggning har utförts på drygt 72 hektar.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har kommunicerat invasiva främmande arter via radio och TV, sociala medier, mässor, träffar och föredrag samt haft kontakt med såväl kommuner som privata markägare. Fysiska åtgärder för bekämpning av jätteloka, jättebalsamin och gul skunkkalla har genomförts i skyddade områden.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Vid ansökningstillfällena för våtmarks-LONA i december 2024 och september 2025 kom totalt 15 ansökningar in till Länsstyrelsen i Jönköpings län. Åtta av dem har hittills bifallits. Fyra ansökningar är återvätningssyftade, en rör klimatanpassning och resterande syftar framför allt till att gynna den biologiska mångfalden.
- Under 2025 har tre nya våtmarksrelaterade projekt i näringsretentionssyfte startat med LOVA-stöd.

Tillstånd och bedömning för Myllrande våtmarker – Jönköpings län

Länsstyrelsen i Jönköpings län bedömer att målet inte är möjligt att nå. Det är en neutral utveckling i miljötillståndet där positiva utvecklingsriktningar (ökat bidrag och åtgärdsarbete) och negativa utvecklingsriktningar (ökad igenväxning, exploatering, invasiva arter med mera) tar ut varandra.

Bedömning av preciseringar

Tabell 5 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
5. Hotade arter och återställda livsmiljöer	
6. Främmande arter och genotyper	
8. Bevarade natur- och kulturmiljö värden	
9. Friluftsliv och buller	

Analys utifrån preciseringarna

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Utdikningen av våtmarker har lett till en fragmentering av våtmarksmiljöer. Det har gjort att arter knutna till våtmarker har mindre möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde. De olika våtmarksnaturtyperna och naturligt förekommande arter knutna till våtmarker har därför långt ifrån gynnsam bevarandestatus. Igenväxning till följd av bland annat störd hydrologi, ökad näringstillförsel, utebliven hävd och klimatförändringar är ett omfattande problem.

Länsstyrelsen i Jönköpings län arbetar aktivt med att främja åtgärder för att minska negativa effekter av klimatförändringarna genom att bland annat bidra till att restaurera och anlägga rätt utformade våtmarker på rätt plats. Den nyframtagna våtmarksstrategin används som prioriteringsgrund. Återvätning av våtmarker minskar växthusgasavgången och kan i bästa fall leda till att restaurerat område blir en kolsänka.

I Jönköpings län är 85 våtmarksarter rödlistade varav 35 är hotade⁸⁸. Enligt Sveriges rapportering är det en otillfredsställande till negativ utveckling för högmossar, rikkärr och öppna mossar och kärr i den boreala zonen⁸⁹. Arealen sumpskogar utanför skyddade områden har

⁸⁸ [Rödlistade arter i Sverige 2020, Artdatabanken, SLU](#)

⁸⁹ [Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv, statusrapport 2019, Naturvårdsverket](#)

enligt riksskogstaxeringen haft en nedåtgående trend i länet sedan mitten på 1990-talet⁹⁰.

Lunds universitet har undersökt antal häckande fåglar i våtmarker i Östra Götaland baserat på data från Svensk Fågeltaxerings standardrutter år 2002–2024⁹¹, se Figur 7. Sammanfattningsvis kan ingen säker förändring slås fast under hela perioden (23 år), men de senaste tio åren (2015–2024) har det skett en minskning med 3,4 procent per år.

Främmande arter och genotyper

Ett av de största hoten mot biologisk mångfald är invasiva främmande arter. Många invasiva främmande arter härstammar ursprungligen från varmare regioner och sprider sig därför lätt i klimatförändringarnas spår. Trenden är att dessa arter, även våtmarksrelaterade som skunkkalla, jättebalsamin och jätteloka, ökar i antal. I områden där Länsstyrelsen i Jönköpings län, kommuner och privatpersoner bekämpat de oönskade arterna kan dock en tydlig effekt av åtgärderna ses. De bekämpningsåtgärder, inventeringsinsatser och kommunikationsinsatser som genomförts har alltså varit mycket effektiva, men bedöms inte vara tillräckliga för att på kort eller lång sikt utrota, eller för vissa arter begränsa, någon av de invasiva främmande arterna som förekommer i länet. Det är därför av stor vikt att finansiering av såväl åtgärder som kommunikering återupptas till den tidigare högre nivån både nationellt och regionalt.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Resurserna för arbetet med att långsiktigt skydda våtmarkerna i myrskyddsplanen delas med resurserna för skydd av skogar och vattendrag. Detta har inneburit att skydd av våtmarker ibland prioriterats lägre, ibland på grund av avsaknad av direkta hot. Positivt är ändå att över 19 000 hektar våtmark är skyddad, vilket utgör 94 procent av arealen inom myrskyddsplanen för Jönköpings län. Tre områden har skyddats som naturreservat helt eller delvis under 2025.

Anläggandet eller återskapandet av våtmarker riskerar ibland att beröra fornlämningar. Höga kulturhistoriska värden kan även finnas i det sentida odlingslandskapets våtmarker. Det är ett positivt tillskott ur kulturhistoriskt perspektiv och för det biologiska kulturarvet om nyanlagda våtmarker placeras i lägen som är historiskt riktiga eller i återskapade våtmarker. Länsstyrelsen har utarbetat en checklista som

⁹⁰ [Miljötilstånd i skogslandskapet, Länsstyrelserna](#)

⁹¹ Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.

minskar risken för att ett våtmarksprojekt ska skada fornlämningar eller andra höga kulturhistoriska värden.

Värdefulla våtmarker tas inte i anspråk för torvtäkt. Efter torvlagens upphörande år 2017 har intresset ökat för att bryta växttorv på befintliga energitorvtäkter. Samtidigt har uttaget av energitorv minskat. Under 2022–2024 har andelen energitorv varit lägre än 10 procent i länet. Den ökade flexibiliteten när det gäller användning av utbruten växt- och energitorv kan i teorin skapa ett ökat behov av torvtäkter även om det bara delvis syns i praktiken. En snabbare brytning i befintliga täkter påskyndar utsläppen av koldioxid. Samtidigt kan lagförändringen år 2017 leda till att befintliga täkter efterbehandlas snabbare.

Friluftsliv och buller

Våtmarker erbjuder unika möjligheter för friluftsliv och naturupplevelser. De kan fungera som viktiga rekreativsområden med vandringsleder, fågelskådning och fiske. Restaurering och tillgänglighetsanpassning (till exempel spänger, fågeltorn, leder) ökar möjligheterna till fler naturupplevelser men kräver noggrann planering för att skydda tysta zoner och häckningsområden. Efter att ordinarie LONA är satt på paus sedan 2023 har genomförda satsningar på tillgänglighetsanordningar minskat markant. Inom våtmarks-LONA finns inte möjlighet att finansiera sådana anordningar. Minskningen av förvaltningsmedel (1:3) gör också att leder inte underhålls som tidigare inom skyddade områden. Speciellt våtmarksområden med ett stort behov av underhåll av kostsamma spänger drabbas hårt av den minskade budgeten.

Miljöarbetets utveckling

Sedan ett par år tillbaka har Jönköpings län gjort en tydlig prioritering av projekt som innebär restaurering och återställning snarare än att anlägga våtmark. Inom våtmarks-LONA har fokus styrts in på klimat och biologisk mångfald där specifika våtmarksarter kan gynnas. För ansökningar för biologisk mångfald ställs högre krav än tidigare och våtmarksprojekt som innebär grävning i torv ges inget bidrag. Som stöd i prioriteringarna finns länets nyframtagna våtmarksstrategi. En utmaning i våtmarksarbetet är att få ut information till aktörer inom jord- och skogsbruk och öka kunskapen om våtmarkers nyttor. Areal anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark (ej på torvmark) i Jönköpings län för år 2010–2024 kan ses i Figur 8 och areal hydrologiskt restaurerad torvmark i Jönköpings län under samma tidsspann i Figur 9.

Våtmarkssatsningen och även stora satsningar gällande återvätning gör att våtmarksprojekt inom skyddade områden och återvätning i skogsmark, även om intresset för det fortfarande är relativt lågt, löper på. I rikkärr, en våtmarkstyp som i stor grad påverkas negativt av

igenväxning och upphörd hävd, har åtgärder i fler områden kunnat sättas in. Anslaget inom våtmarks-LONA har ökat stadigt de senaste åren, men där är utmaningen att få in rätt typ av ansökningar – återvättningsprojekt och lämpliga projekt för biologisk mångfald. Hittills har inte Länsstyrelsen i Jönköpings län kunnat utnyttja samtliga tilldelade medel.

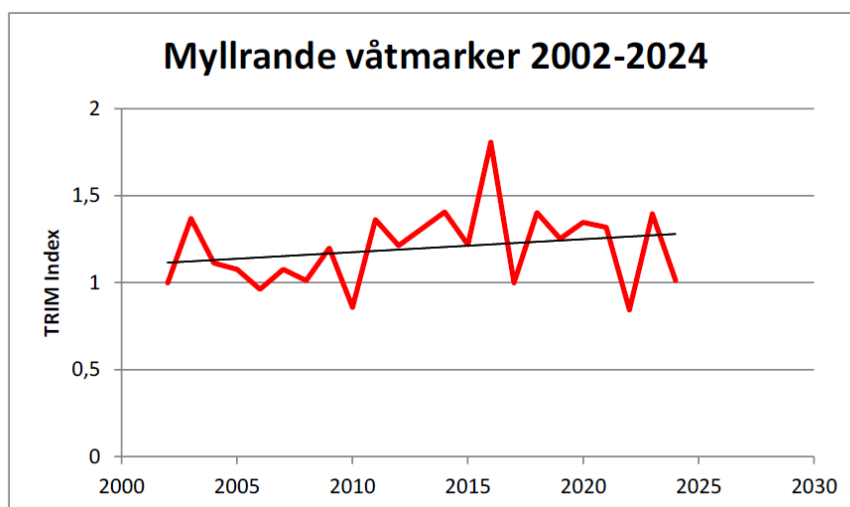
Behov av förändrad styrning

För att påskynda arbetet med att restaurera och återställa våtmarker krävs en förändrad styrning och ett mer ändamålsenligt regelverk, framför allt när det gäller återvätning. Större incitament för markägare att återvåta är också nödvändigt.

Koppling till Agenda 2030

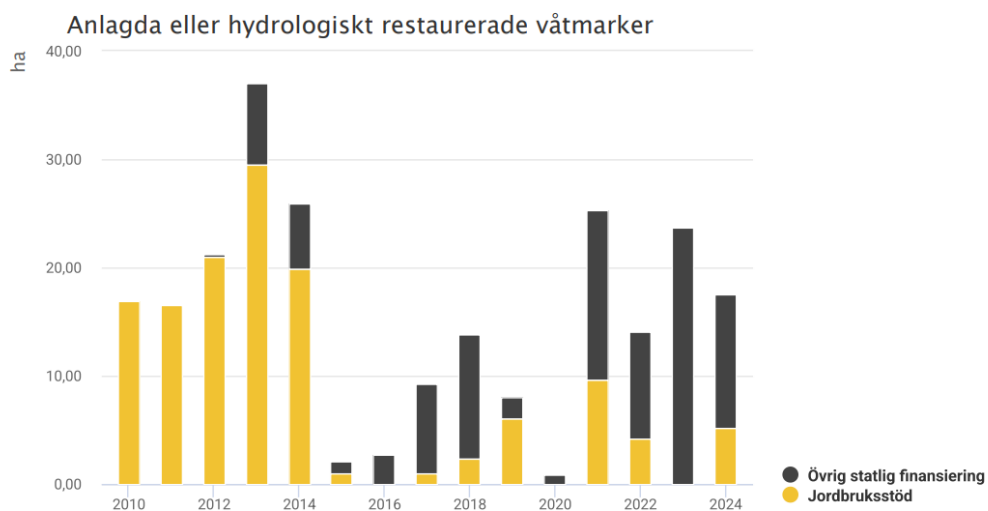
Miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker har främst koppling till mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald och 6. Rent vatten och sanitet, men även indirekt till mål 3. Hälsa och välbefinnande i Agenda 2030.

Figurer och diagram

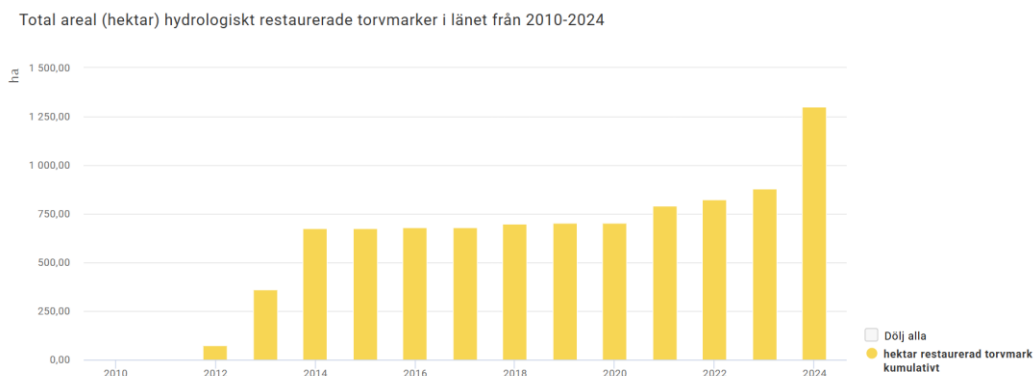
Figur 7 Häckande fåglar i våtmarker

Utvecklingen för häckande fåglar i våtmarker 2002–2024. Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.

Figur 8 Anlagda eller hydrologiskt restaurerade våtmarker

Areal anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark i Jönköpings län år 2010–2024.

Figur 9 Hydrologiskt restaurerad torvmark

Areal hydrologiskt restaurerad torvmark i Jönköpings län år 2010–2024. Areal restaurerad torvmark 2024 innefattar dock till stor del återställning av Kävsjön, vilket inte är en regelrätt återvätning.

Särskilda frågor Myllrande våtmarker – Jönköpings län

Dikesrensning

Åtgärder som medför att hydrologin i våtmarker påverkas är negativa ur miljösynpunkt. Dikesrensning återställer diket till ett ursprungsläge, vilket ofta innebär en ökning av den vattenavledande förmågan från tiden innan rensningen. Länsstyrelsen i Jönköpings län upplever ingen tydlig ökning eller minskning av antalet anmälningar om dikesrensning enligt 11 kap 15 § miljöbalken. Det är värt att påpeka att dikesrensningar med syfte att bibehålla dikets funktion bara är anmälningspliktiga då det finns risk för skada på fisket. Troligtvis innebär det att Länsstyrelsen bara får kännedom om en liten andel av de dikesrensningar som sker i länet. En ökad nederbörd till följd av klimatförändringar kommer troligtvis att leda till ett ökat behov av rensning av befintliga diken, men även utökning av befintliga dikessystem.

I Jönköpings län finns mycket våtmark på torvjord och flera av dem berörs av markavvattningsföretag. Man bör därför kunna utgå från att dikesrensningar sker i våtmarker i länet. De anmälningar om rensning som inkommer gäller oftast jordbruksmark, men det är möjligt att det historiskt varit våtmark på dessa platser och att torven sedan länge odlats bort.

Exploatering

Regeringens satsning på våtmarker är mycket betydelsefull, men det är tveksamt om det räcker för att nå miljö kvalitetsmålet inom utsatt tid. Det finns frågetecken kring restaureringstakten i förhållande till vad som exploateras. Även om den statistik som tas fram stadigt blir bättre saknas heltäckande uppgifter. När det gäller anläggning av vägar, järnvägar och byggnader visar statistik från SCB att exploateringen av våtmarksområden stadigt ökat under de senaste fem åren, se Figur 10.

I länet finns flera mycket våtmarkstäta kommuner och Länsstyrelsen i Jönköpings län ser i arbetet med planberedning att det byggs eller planeras att byggas på våtmark och sankmark, ibland med höga natur- och/eller kulturvärden.

Våtmarker är öppna, relativt plana ytor som ur verksamhetsutövarens perspektiv lämpar sig väl för solcellsanläggningar. Ansökningar om att anlägga solcellsparkar har ökat de senaste åren med en topp under 2024. Även ansökningar i områden med markslaget våtmark (oftast i kombination med annat markslag) följer denna trend. Vanligast är att ärendena återkallas eller avvisas hos Länsstyrelsen i Jönköpings län om

de omfattar våtmarker, eftersom det behövs en prövning enligt 11 kap 9 § miljöbalken då solcellsparkar på mark räknas som anläggningar om det är fråga om ett vattenområde. Totalt har Länsstyrelsen beviljat fem solcellsansökningar under år 2020–2025 som på något sätt involverar våtmarker eller som historiskt utgjort våtmark. Viss exploatering av våtmarker som utgörs av solcellsparkar verkar därför ske. Inga uppgifter finns om utfallet i tillståndsärenden. Solcellerna kan påverka våtmarken negativt genom till exempel beskuggning som påverkar växtsamhället och avdunstningsförmåga, vägar som orsakar kompaktering, ökad trafik för anläggning och skötsel, utlakning av tungmetaller med mera.

	2020	2021	2022	2023	2024
06 Jönköpings län					
Byggnad	4	5	7	7	9
Järnväg	12	12	12	12	12
Väg	159	161	171	174	181
Totalt utan överlapp	174	178	189	193	202

	2020	2021	2022	2023	2024
06 Jönköpings län					
Byggnad	165	170	174	177	182
Järnväg	216	216	216	215	218
Väg	3 599	3 625	3 701	3 720	3 783
Totalt utan överlapp	3 919	3 950	4 028	4 049	4 118

Figur 10 Våtmark eller torvmark som påverkas av exploatering

Areal våtmark eller torvmark i hektar som påverkas av exploatering. Tabellen till vänster visar den direkta exploateringen (torvmark direkt täckt av byggnad, järnvägsområde eller vägområde) och tabellen till höger visar indirekt exploatering (som innefattar ett 20 meters influensområde runt en byggnad eller anläggning) år 2020–2024 i Jönköpings län.

Levande skogar Jönköpings län

Sammanfattning för Levande skogar Jönköpings län

Många insatser görs för att bevara och förstärka befintliga natur- och kulturvärden i Jönköpings län. Hög skadenivå på kulturlämningar samt fortsatt stort behov av skydd av skogens arter och värdekärnor innebär att miljötillståndet bedöms ha försämrats. För att nå målet för Levande skogar behövs en fortsatt långsiktig ökning av statliga insatser och styrmedel i kombination med ett starkt sektorsansvar.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande skogar – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Områdesskydd: Skogsstyrelsen har under perioden 1 oktober 2024 till 30 september 2025 bildat 3 biotopskydd (24,1 hektar produktiv skogsmark).⁹² Länsstyrelsen i Jönköpings län har under samma period skyddat 9 naturreservat samt utökat ett naturreservat och 3 naturvårdsavtal (272 hektar produktiv skogsmark).⁹³
- Naturvårdande skötsel: I samma period har Skogsstyrelsen på Jönköpings distrikt betalt ut cirka 390 tkr för naturvårdande skötsel i formellt skyddade områden (cirka 17 hektar).⁹² Länsstyrelsen i Jönköpings län har gjort följande: restaurering av lövskog i ett objekt, skogsbetesrestaurering fortsätter i 3 objekt, ädellövsskogsrestaurering i ett antal objekt.⁹³ Skötsel av skogsreservaten prioriteras lågt för tillfället av Länsstyrelsen i

⁹² Skogsstyrelsen, Jönköpings distrikt, distriktspersonal

⁹³ Länsstyrelsen i Jönköpings län, personlig kommunikation

Jönköpings län.⁹⁴ Med nuvarande resurser är behoven av insatser för bibehållande och förbättring av alla länsstyrelsens skyddade områden mycket större än vad som är möjligt att genomföra.⁹⁴

- Länsstyrelsen i Jönköpings län prioriterade ner anläggning av friluftslivsanordningar och gränsmarkering av nya reservat till förmån för naturtypskötsel.⁹⁴ Befintliga anordningar har underhållits.⁹⁴
- Under 2024 har Skogsstyrelsen på Jönköpings distrikt skrivit 13 beslut kopplade till miljöhänsyn, varav 9 var kopplade till miljöbalken, 2 till skogsvårdslagen och 2 till ädellöv.⁹²
- Skogsstyrelsen har under 2024 genomfört en rådgivning inom GRIP on Life projektet och en hyggesfri rådgivning samt sex vattendragsvandringar på Jönköpings distrikt.⁹²
- Skogsstyrelsen på Jönköpings distrikt arrangerade flera träffar med olika fokusområden under 2024: miljöhänsyn, särskilt viktiga arter, kulturmiljövård i skogen, naturvårdande skötsel och hyggesfritt skogsbruk.⁹²

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Under 2024 uppförde Eksjö kommun med ädellövsstöd från Skogsstyrelsen ett ädellövhägn (3 hektar) som knyter ihop eklanskapet längs Vixen-sjöarna för att stärka den biologiska mångfalden och förbättra klimatanpassning.⁹⁵ Eksjö kommun har genomfört en halvdagsutbildning för politiker i samhällsbyggnadsnämnden i Grön infrastruktur och gröna värden.⁹⁵
- Habo kommun genomförde naturvårdande skötsel (framhuggning av ek mot inväxning av gran) på cirka 2 hektar med egna medel 2024.⁹⁶
- Jönköpings kommun genomförde naturvårdshuggning inklusive frihuggning (102 hektar), betesrestaurering (15 hektar) och trädruiner/högstubbar samt hyggesfria åtgärder (48 hektar) med egna medel under 2024 för att bibehålla och gynna nuvarande samt skapa nya naturvärden.⁹⁷

⁹⁴ Länsstyrelsen i Jönköpings län. Länsstyrelsen i Jönköpings län årsredovisning 2024, diarienummer 106-615-2025, <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.36013463194eeb4980f60799/1740479659969/%C3%85rsredovisning%202024%20L%C3%A4nsstyrelsen%20i%20J%C3%B6nk%C3%B6pings%20l%C3%A4n.pdf> (hämtad 2025-10-18)

⁹⁵ Eksjö kommun, personlig kommunikation

⁹⁶ Habo kommun, personlig kommunikation

⁹⁷ Jönköpings kommun, personlig kommunikation

- Sävsjö kommun har under 2024 arbetat med ett LONA-finansierat återvätningsprojekt och nyplantering av lövsumpskog i ett tätortsnära grönområde.⁹⁸
- Tranås kommun genomförde under 2024 naturvårdande skötsel (röjning, cirka 15 hektar) och hyggesfria åtgärder (överhållen skärm, 5,6 hektar) med egna medel.⁹⁹ Dessutom har kommunen tagit fram en ny skogsbruksplan med uppdaterade virkesvolymerna med målet att skogen blir självfinansierad och överskott kan nyttjas för sociala eller miljömässiga mål inom skogsbruket.⁹⁹
- Under 2024 genomförde Vetlanda kommun hyggesfria åtgärder på 1,5 hektar och framhuggning av löv på 4 ha med egna medel och NOKÅS-stöd.¹⁰⁰ Vetlanda kommun hade en röjningsutbildning för personal där löv ska gynnas och tecknade ett återvätningsavtal (6 hektar).¹⁰⁰
- Värnamo kommun genomförde röjning för att gynna ädellöv på 8 hektar med NOKÅS-stöd från Skogsstyrelsen och hyggesfria åtgärder på 2 hektar samt en fladdermusinventering under 2024.¹⁰¹ Vandringsleder anlades i skogsmiljöer på Värnamo kommuns egen mark under 2024.¹⁰¹
- Inga nya ordinarie LONA projekt beviljades i Jönköpings län 2024 då utrymme saknades inom anslaget 1:3 åtgärder för värdefull natur.⁹⁴ Utan LONA-medel kommer det i framtiden vara svårt framförallt för mindre kommuner att prioritera naturvårdssatsningar.

Åtgärder inom näringslivet

- Linköpings stift (Svenska kyrkan) genomförde naturvårdande utglesning för att gynna löv och tall samt skapa död ved och utveckla skiktning på 4 ha samt hyggesfria åtgärder på 50 ha inom Jönköpings län.¹⁰² Dessutom har Linköpings stift deltagit i ett projekt av Skogforsk om hyggesfria metoder och startat en översyn som syftar till en förbättrad grön infrastruktur.¹⁰²
- Arealen frivilliga avsättningar av skogsägarna i Jönköpings län ökade under 2024. Totalt är 47 300 hektar produktiv skogsmark avsatt i Jönköpings län och bidrar till den gröna infrastrukturen.¹⁰³

⁹⁸ Sävsjö kommun, personlig kommunikation

⁹⁹ Tranås kommun, personlig kommunikation

¹⁰⁰ Vetlanda kommun, personlig kommunikation

¹⁰¹ Värnamo kommun, personlig kommunikation

¹⁰² Svenska kyrkan, Linköping stift, personlig kommunikation

¹⁰³ Statistiska centralbyrån, Statistikdatabas

[https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START MI MI0605/SkyddSkogFrivillig/table/tableViewLayout1/](https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_MI_MI0605/SkyddSkogFrivillig/table/tableViewLayout1/) (hämtad 2025-10-18)

- Skogsägarna utförde åtgärder för bevarande av natur- och kulturmiljö som delvis finansieras av NOKÅS-stöden (951 tSEK utbetalt av Skogsstyrelsen på Jönköpings distrikt under 2024).¹⁰⁴
- Skogsägarna använder statligt stöd för ädellövsskogsbruk för att gynna förekomsten av ädellövskog i den gröna infrastrukturen. Under 2024 utbetalades 1 754 tSEK av Skogsstyrelsen på Jönköpings distrikt för detta ändamål.¹⁰⁴

Tillstånd och bedömning för Levande skogar – Jönköpings län

Skogsstyrelsen bedömer att miljömålet med tillhörande preciseringar med de idag beslutade styrmedlen inte kommer nås till år 2030. Utvecklingen av miljön bedöms vara negativ. Flera av preciseringarnas indikatorer och mått saknar uppdaterade data vilket försvårar den regionala bedömningen.

Det behövs funktionell grön infrastruktur på landskapsnivå genom formellt skydd, frivilliga avsättningar och bättre miljöhänsyn i skogsbruket.¹⁰⁵ Fragmentering av värdefulla livsmiljöer försvårar och minskar arters spridning och fortlevnad. Ett mer varierat skogsbruk behöver fortsatt uppmuntras och utövas, återskapande av habitat och strukturer som till exempel död ved är särskilt viktigt.

Bedömning av preciseringar

Tabell 6 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Levande skogar

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)	Kommentar
Skogsmarkens egenskaper och processer		Många indikatorer har ingen aktuell statistik och/eller inte på länsnivå.
Ekosystemtjänster		Uppföljning saknas, men bedöms utvecklas negativt då den naturliga biologiska mångfalden minskar. ¹⁰⁶
Grön infrastruktur		

¹⁰⁴ Uppgifter från Skogsstyrelsen 2025

¹⁰⁵ Skogsstyrelsen, [Levande skogar. Fördjupad utvärdering 2023](#), Rapport 2022/12

¹⁰⁶ Skogsstyrelsen, [Levande skogar. Fördjupad utvärdering 2023](#), Rapport 2022/12

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation		Indikatorer har ingen aktuell statistik och/eller inte på länsnivå. I den boreala regionen bedöms alla 14 förkommande skogliga livsmiljötyper ha stabil och tillräckligt stor utbredning och areal (2 okänd status). ^{107 108} Kvaliteten av skogens strukturer och funktioner samt framtidsutsikter är dock otillräcklig till dålig och därmed också den samlade bedömning för alla skogliga livsmiljötyper i den boreala regionen. ¹⁰⁹
Hotade arter och återställda livsmiljöer		
Främmande arter och genotyper		Tillgänglig kunskap är inte tillräckligt för bedömning. Indikatorer har ingen aktuell statistik och/eller inte på länsnivå. Två främmande arter med skog som en viktig landskapstyp har rapporterats i Jönköpings län i Artportalen. 2024 rapporterades Gul skunkkalla 35 gånger. ¹¹⁰
Genetiskt modifierade organismer		Uppföljning saknas. Tillgänglig kunskap är inte tillräckligt för en bedömning.
Bevarade natur- och kulturmiljövärden		
Friluftsliv		Medelavståndet till skyddad natur i Jönköpings län (2 300 meter) ligger ungefär i medel jämfört med andra län och har varit konstant de senaste åren. ¹¹¹

¹⁰⁷ Naturvårdsverket [Skog](#) (hämtad 2025-10-22)

¹⁰⁸ Naturvårdsverket [Samtliga bedömningar av livsmiljötyper i rapporteringen av art och habitatdirektivet 2019–2024](#) (hämtad 2025-10-22)

¹⁰⁹ Naturvårdsverket [Samtliga bedömningar av livsmiljötyper i rapporteringen av art och habitatdirektivet 2019–2024](#) (hämtad 2025-10-22)

¹¹⁰ [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-29)

¹¹¹ Skogsstyrelsens statistikdatabas [34a. Medelavstånd till skyddad natur, 100-tals meter efter År och Region. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)

Analys utifrån preciseringarna

Skogsmarkens egenskaper och processer

Nationellt ökar andelen strandlinjer utan hänsyn vid föryngringsavverkning av enskilda markägare.¹¹² Genomsnittliga bred för hänsynen är nära gränsen eller otillräcklig för upprätthållande av önskvärda ekosystemfunktioner och biologisk mångfald.^{113, 114}

Nedfall av oorganiskt kväve till barrskog i Jönköpings län ligger över den kritiska belastningsgränsen.^{115, 116} Trots konstant lågt svavelnedfall per hektar i granskog i Jönköpings län de senaste åren¹¹⁷ är tillståndet ändå negativt. Återhämtning av mark tar lång tid efter tidigare höga nedfall och allt intensivare skogsbruk.¹¹⁸

¹¹² Skogsstyrelsens statistikdatabas [02b. Andel strandlinje i procent som saknar lämnad hänsyn vid föryngringsavverkning, tresäsongsmedelvärde med felmarginal efter Ägartyp, Variabel och Avverkningssäsong](#). PxWeb (hämtad 2025-10-22)

¹¹³ Skogsstyrelsens statistikdatabas [02c. Genomsnittlig bredd på lämnad vattenhänsyn i meter med felmarginal, tresäsongsmedelvärde, hela landet och avverkningssäsong efter Ägarklass, Variabel och Avverkningssäsong](#). PxWeb (hämtad 2025-10-22)

¹¹⁴ Kuglerová et al. Cutting Edge: A Comparison of Contemporary Practices of Riparian Buffer Retention Around Small Streams in Canada, Finland, and Sweden. 2020. Water Resources Research, 56, e2019WR026381 och inkluderade referenser.

¹¹⁵ Skogsstyrelsens statistikdatabas [07a. Nedfall av oorganiskt kväve till barrskog efter Region och År](#). PxWeb (hämtad 2025-10-22)

¹¹⁶ [Jönköpings län - Sveriges miljömål](#) Nedfall av kväve till barrskog i Jönköpings län (hämtad 2025-10-22)

¹¹⁷ Skogsstyrelsens statistikdatabas [06a. Mängd vått och torrt nedfall av svavel per hektar granskog efter Region och År](#). PxWeb (hämtad 2025-10-22)

¹¹⁸ [Jönköpings län - Sveriges miljömål](#) Mängd vått- och torrt nedfall av svavel per hektar granskog i Jönköpings län (hämtad 2025-10-22)

Grön infrastruktur

Arealen formellt skyddad och frivilligt avsatt produktiv skogsmark i Jönköpings län ökade under 2024.¹¹⁹ Arealen gammal skog med särskild indikation på höga naturvärden varierar mycket mellan åren och har högt medelfel,¹²⁰ vilket gör det svårt att bedöma indikatorn. Produktiv skogsmarksareal i Jönköpings län med skogar som är äldre än 120 år har ökande tendens.¹²¹ Studier från flera svenska universitet visar att de högsta nivåerna för de flesta ekosystemtjänsterna finns i skogar äldre än 120 år.¹²²

Volymen död ved är ökande¹²³ men har inte uppnått nivån som krävs för många arter.¹²⁴ Många arter är beroende av ved i olika nedbrytningsstadier, kontinuitet av olika dimensioner och typer av död ved, samt att dessa egenskaper finns i tillräcklig mängd i landskapet.¹²⁴ Under den senaste perioden har stora diameterklassen (≥ 30 cm) av död ved ökat, medan de mindre har gått ner.¹²⁵ Värden har dock ett medelfel i samma storleksordning som förändringen mellan åren.¹²⁵

Viltskador på barr i ungskog fortsätter minska inom Jönköpings län men har inte nått målet.¹²⁶ Förekomst av rönn, asp, sälk och ek – som tillhör hjortdjurens mest omtyckta lövträd – (52 procent) ligger på liknande nivå som senaste sammanvägda inventeringarna.¹²⁶

¹¹⁹ Skogsstyrelsens statistikdatabas [11a. Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Former och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-23)

¹²⁰ Skogsstyrelsens statistikdatabas [12c. Gammal skog med särskild indikation på höga naturvärden efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)

¹²¹ Skogsstyrelsens statistikdatabas [13b. Produktiv skogsmarksareal efter Tabellinnehåll, Region, Åldersklass och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)

¹²² [Gammal skog - Sveriges miljömål](#) (hämtad 2025-10-24)

¹²³ Skogsstyrelsens statistikdatabas [17b. Död ved. Volym per trädslag efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Trädslag och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-24)

¹²⁴ Angelstam, P. 2022. Hållbart nyttjande av skogen. Visioner för de svenska skogslandskapen. Rapport Skog 2022:3. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå.

¹²⁵ Skogsstyrelsens statistikdatabas [17c. Död ved. Volym per diameterklass efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Diameterklass och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)

¹²⁶ Resultat från Äbin och foderprognoser år 2025; Område: Jönköpings län [Äbin och foderprognos - Skogsstyrelsen](#) (hämtad 2025-10-24)

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Antal rödlistade arter med minskande populationer i kategorin sårbar (VU), starkt hotad (EN) och akut hotad (CR) där skog är en viktig livsmiljö ökar i Sverige.¹²⁷ I Jönköpings län har 182 av dessa arter rapporterats mellan 2000 och 2024.¹²⁸ 2024 rapporterades 44 arter.¹²⁹

Nationellt har häckande fåglar i skogen ingen statistiskt säkerställd förändring de senaste 23 åren.¹³⁰ I Östra Götaland är utvecklingen sämre än nationellt för alla bedömda fåglar i skogen och de som är kopplade till död ved.¹³¹ Utvecklingen för häckande fåglar i skog i Östra Götaland är därmed negativ.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Enligt den nationella hänsynsinventeringen av forn- och kulturlämningar¹³² är skador orsakade av skogsbruksåtgärder fortfarande på hög nivå. Resultat för Götaland år 2024 visar att 11 procent av registrerade lämningar är skadade eller grovt skadade, vilket är högre än 2023 men i pari med senaste åren.¹³³ Skador på oregistrerade lämningar ingår inte i uppföljningen. Kulturstubbar eller annan utmärkning vid lämningar minskar andelen skador, men i Götaland är endast 15 procent av lämningarna markerade.¹³³

¹²⁷ Skogsstyrelsens statistikdatabas [24a. Antal rödlistade \(CR, EN, VU\) arter med minskande populationer där skog är en viktig livsmiljö efter Artgrupp och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)

¹²⁸ Arter med rödlistekategori VU, EN och CR, landskapstyp skog där landskap är viktig, riskfaktor fortgående minskning, rapporterades i Jönköpings län mellan 2000 och 2024 [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-22)

¹²⁹ Arter med rödlistekategori VU, EN och CR, landskapstyp skog där landskap är viktig, riskfaktor fortgående minskning, rapporterades i Jönköpings län år 2024 [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-22)

¹³⁰ Green, Haas och Lindström. Svensk fågeltaxering - Svensk fågelindikatorer 2024. [Resultat | Svensk fågeltaxering](#) (hämtad 2024-10-21)

¹³¹ Skogsstyrelsens statistikdatabas [25a. Häckande fåglar i skogen. Indikator år 2002=100. efter Region, Tabellinnehåll och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)

¹³² "Hänsynsuppföljning kulturmiljö" genomförs 3 år efter avverkning, som en stickprovsundersökning av avverkningsanmälningar där det finns en känd och registrerad kulturlämning.

¹³³ Skogsstyrelsens statistikdatabas [01b. Andel kända kulturlämningar som påverkats vid förnygringsavverkning efter Variabel, Landsdel, Skadegrad, procent och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-28)

Miljöarbetets utveckling

Minskad budget påverkar möjligheten till naturvårdande skötsel i skyddade områden negativt, vilket kan leda till förlust av naturvärden och mindre tillgängliga naturområden.⁹⁴ Minskad finansiering för ordinarie lokala naturvårdssatsningar försvårar för kommuner att jobba med naturvård och friluftsliv.⁹⁴

Bedömning av häckande fåglar i skog är baserad på resultat av 16 arter i Svensk Fågeltaxering.¹³⁴ De utvalda arterna har olika stark koppling till skogliga värdetrakter vilket påverkar indikatorns tydlighet.¹³⁴ En revidering av indikatorn kan förbättra övervakningen av tillståndet och utvecklingen av häckande fåglar i skogen.¹³⁴

Rättsutvecklingen inom artskyddet innebär hårda prioriteringar inom tillsyn och rådgivning för Skogsstyrelsen. Under 2024 anmäldes över 3 000 föryngringsavverkningar inom Jönköpings län.¹³⁵ Bara en del av dessa granskas manuellt och fältbesöks, vilket kan leda till att hänsynsområden missas.

En förändring i Skogsstyrelsens ärenderutin 2019 innebar att markägare och skogsbolag själva ska ansöka om tillstånd enligt kulturmiljölagen hos Länsstyrelsen. Endast cirka 37 procent av alla avverkningar inom 30 meter¹³⁶ från en registrerad fornlämning inkom till Länsstyrelserna 2023.¹³⁷ Motsvarande siffra för 2015 var 93 procent.¹³⁷ Det finns därför en stor risk att föryngringsavverkningar utan tillstånd enligt kulturmiljölagen har ökat sedan 2015 vilket sannolikt innebär att fler fornlämningar skadas i skogsbruket.¹³⁷

Dialog och samarbete mellan skogssektorn och myndigheterna bibehåller och skapar förutsättningar för utveckling inom gemensamt miljöarbete.

¹³⁴ Green, Haas och Lindström. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling – Årsrapport för 2024. [Resultat | Svensk fågeltaxering](#) (hämtad 2024-10-21)

¹³⁵ Skogsstyrelsens statistikdatabas [01. Anmälda föryngringsavverkningar efter Tabellinnehåll, Region, Ägarkategori och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-25)

¹³⁶ Fornlämningsområden har samma lagskydd som fornlämningar och är del av fornlämningen. Fornlämningsområden har ingen standardiserad storlek utan bedöms individuellt. I uppföljningen bedömdes den del av fornlämningsområdet som Länsstyrelsen fattat beslut om där särskilda villkor gäller (t.ex. planteringsavstånd, ej tillåtet att markbereda osv.).

¹³⁷ Redovisning av GIS-analys avseende antal ärenden om tillstånd till ingrepp i fornlämning i samband med föryngringsavverkningar. PM Länsstyrelsen i Västra Götaland Maj 2024, diarienummer 43472-2024.

Behov av förändrad styrning

Skogliga värden, både inom produktion och naturvård, är långsiktiga. Styrning och resursfördelning behöver därför också planeras långsiktigt.

Den nya nationella strategin för formellt skydd av skog bygger på att myndigheter, skogliga aktörer och markägare samverkar och tar gemensamt ansvar för att bevara skogar med höga naturvärden.¹³⁸ Osäkerhet i resurstilldelning för formellt skydd och naturvårdande skötsel försvårar myndigheternas möjligheter att tillmötesgå skogsägarnas intresse för formellt skydd.

Kunskap om hotade arter, värdefulla natur- och kulturmiljöer, och sociala värden är central för planering av hänsyn. Aktuell och samlad information behövs för en korrekt bedömning och uppföljning av miljömålet.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Levande skogar har främst koppling till mål 15. Ekosystem och Biologisk mångfald i Agenda 2030.

¹³⁸ Naturvårdsverket. [Nationell strategi för formellt skydd av skog](#), 12 december 2024. ISBN 978-91-620-7168-4.

Ett rikt odlingslandskap Jönköpings län

Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap Jönköpings län

Förutsättningarna för att nå miljömålet är beroende av att det finns en variation av lönsamma jordbruksföretag som genom tillräckliga incitament för hävd och skötsel kan bidra till att bevara natur- och kulturvärdena i odlingslandskapet. Med ökad lönsamhet ökar förutsättningarna för att behålla livskraftiga lantbruk och de värden som är knutna till ett öppet landskap. Möjligheten att nå miljömålet är i hög grad beroende av vad som sker inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Med finansiering från nationell strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik har Länsstyrelsen i Jönköpings län anordnat ett stort antal kurser och aktiviteter varav några handlade om betesplanering på naturbetesmarker, säker gräsbränning, biologiskt kulturarv, restaurering och bekämpning av ohävsarter. Omkring 130 enskilda rådgivningar har gjorts med inriktning på betesplanering, natur- och kulturvärden eller våtmark och småvatten i odlingslandskapet. Syftet är att sprida kunskap och öka mängden åtgärder för att stärka både produktion och natur- och kulturvärden i odlingslandskapet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom nationell strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik beviljat tio startstöd vars syfte är att underlätta för yngre personer att starta eller ta över en jordbruksverksamhet.

- Nationellt stöd för restaurering av ängs- och betesmarker har tilldelats 19 markägare och arrendatorer i Jönköping län. Detta innebär att cirka 55 hektar betesmark har påbörjats en restaurering år 2025 vilket förväntas leda till ökade naturvärden i odlingslandskapet.
- Med finansiering från landsbygdsprogrammet och nationell strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik har Länsstyrelsen i Jönköpings län arrangerat en bygdeträff med fokus på fladdermusarten barbastell. Aktiviteten utgjorde ett samarbete med flera aktörer såsom Skogsstyrelsen, LRF och inbjudna markägare i bygden. Arbetet innebar att i bred samverkan samla kompetens och olika finansieringsmöjligheter för att inspirera en bygd i en värdefrakt till värdefulla åtgärder som gynnar natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv. Totalt deltog cirka 40 personer.
- Genom åtgärdsprogrammet för vityxne i södra Sverige fortsätter situationen för arten att förbättras genom årlig fagning och slåtter, vilket bidragit till att antalet plantor ökar på alla lokaler i Jönköpings län.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom nationella strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik beviljat stöd till nio ärenden för anläggande av våtmarker med syftet att öka den biologiska mångfalden i odlingslandskapet.
- De slåtterängar som Länsstyrelsen i Jönköpings län ansvarar för skötseln i har prioriterats och ängsskötsel i slåtteräng har genomförts på cirka 14 hektar.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har fortsatt arbetet med att restaurera skogsbyte i tre objekt.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har stängslat i Natura 2000-området Gräfhult för att möjliggöra efterbete på ängsmark och ge skydd mot vildsvin.
- Med finansiering från nationell strategisk plan för EU:s jordbrukspolitik har Länsstyrelsen i Jönköpings län genomfört en fältvandring vid kulturresevatet Åsens by i syfte att öka kunskapen om biologiska värden kopplade till markanvändning och traditionella brukningsmetoder. Målgruppen för arrangemanget var jordbrukare i länet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har påbörjat ett förändringsarbete i sin fornvård, dels genom att göra det lättare för små lokala aktörer att söka bidrag till fornvård, dels genom ett ökat samarbete med länets kommuner. Fornvårdsarbetet finansieras genom 7:2-medel.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Värnamo kommun har genomfört en förstudie i ett projekt kopplat till livsmedelsberedskap och ökad självförsörjningsgrad. Syftet med projektet är att öka den hållbara livsmedelsproduktionen på lokal och regional nivå samt minska tillförseln av importerad gödsel.
- Eksjö kommun har i samarbete med en lokal lantbrukare restaurerat betesmark i Mariannelund sedan ett antal år tillbaka. I år har kommunen haft möten med Länsstyrelsen i Jönköpings län och en ytterligare lantbrukare för att påbörja restaurering av betesmark i ett nytt område vid Kvarnarpsjön.
- Eksjö kommun har anlagt ett ädellövhägn omfattande tre hektar i Borgmästarängen som knyter ihop eklandskapet längs Vixen-sjöarna. Syftet är att skapa anpassning till ett förändrat klimat och stärka den biologiska mångfalden.
- För femte året i rad anordnades Gårdsrundan som ett samarbete mellan Region Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings kommun, LRF, Hushållningssällskapet i Jönköpings län, Vetlanda kommun, ENTER Gislaved och NUVAB. Satsningen finansierades med regionala medel och syftet var att förmedla kunskap om hur mat från länet produceras och förädlas och mervärden kopplade till det. Uppskattningsvis var det 15 000 personer som bekantade sig med de 95 deltagande verksamheterna. Många av livsmedelsföretagen hade arbetat fram informationsmaterial som till exempel beskriver hur djuren bidrar till biologisk mångfald och hur företagen arbetar för att minska sin klimatpåverkan.
- Konferensen Den hållbara maten anordnades som en aktivitet inom projektet Mer ekologiskt i Jönköpings län som har drivits av Region Jönköpings län i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län, Naturskyddsföreningen och Refarm Linné. Närmare 150 personer från kommuner, regioner, företag och representanter från branschorganisationer och civilsamhället deltog på plats eller digitalt. Matens mervärden och påverkan på biologisk mångfald, klimat, miljö och hälsa stod i centrum, vid sidan av resiliens, robusthet och goda exempel från kommun och region.
- Region Jönköpings län har tillsammans med Länsstyrelsen i Jönköpings län, Vetlanda kommun och Jönköpings kommun påbörjat arbetet med att ta fram uppvisningsgårdar i odlingslandskapet som en del i länets åtgärdsprogram för miljömålen. Syftet är att synliggöra betydelsen av att fortsätta utveckla livskraftiga jordbruksföretag i länet och deras arbete som bevarar natur- och kulturvärden. Åtgärden ska möjliggöra och skapa förutsättningar för ett nätverk av uppvisningsgårdar i länet som ökar tillgängligheten och förståelsen för odlingslandskapet och det moderna jordbruket.

Tillstånd och bedömning för Ett rikt odlingslandskap – Jönköpings län

Trots omfattande insatser bedöms miljömålet inte kunna nås till år 2030 med befintliga styrmedel och åtgärder. Utvecklingen för miljömålet bedöms vara neutral. Medan arealen betesmarker och slåtterängar som sköts med miljöersättning ökar och antalet betesdjur ligger på en relativt jämn nivå är utvecklingen för den biologiska mångfalden och värdefulla kulturmiljöer fortsatt negativ och jordbruksföretagen blir allt färre.

Analys utifrån preciseringarna

Akermarkens egenskaper och processer

Tre fjärdedelar av den odlade marken i Jönköpings län utgörs av flerårig vallodling vilket bidrar till generellt god jordhälsa. Under de senaste tjugo åren har också hektarskördarna för vårkorn och höstvetet ökat. Sedan 2024 finns tydliga tecken på att vildsvinsstammen ökat vilket innebär att risken för skördeförluster tilltar.

Jordbruksmarkens halt av föroreningar

De senaste årens dalande trend för ekologisk produktion kan innebära risk för ökad användning av mineralgödsel och kemiska växtskyddsmedel, med en ökande halt förorening som följd. Den höga andelen vall i länet bidrar samtidigt till att minska utsläpp från mineralgödsel och behovet av insatsvaror.

Ekosystemtjänster

Konkurrensen om jordbruksmarken ökar då produktion av livsmedel, fossilfri energi och bostäder efterfrågar samma mark. Totalt ansökte lantbrukarna i Jönköpings län miljöersättning för blommande åker och fältkanter motsvarande 53 hektar under 2024. Andelen ekologiskt brukad jordbruksmark som var omställd eller under omställning i Jönköpings län har under perioden 2022–2024 minskat med 5 536 hektar¹³⁹.

Variationsrikt odlingslandskap

Antalet jordbruksföretag fortsätter att minska. Sedan 1975 har antalet företag med nötkreatur minskat med cirka 76 procent. Samtidigt har antalet nötkreatur bara minskat med cirka 5 procent. Företagen blir alltså större och finns på färre platser än tidigare. Det kan leda till att betesmarker överges i vissa delar av länet med följder för det biologiska

¹³⁹ Jordbruksverkets statistikdatabas (2025). Ekologisk areal, andel ekologisk areal och antal företag med ekologiskt brukad jordbruksmark efter län och ägoslag. År 2005–2024.

kulturarvet då landskapet fragmenteras och småbiotoper försvinner. De senaste åren har intresset för att anlägga eller restaurera våtmarker i odlingslandskapet ökat sett till antalet rådgivningar som genomförts och antalet inkomna ansökningar om stöd.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Miljöindikatorn för fjärilar i jordbruksmiljöer har minskat måttligt men signifikant i Jönköpings län under perioden 2010–2024¹⁴⁰. De senaste tio åren har häckande fåglar i odlingslandskapet i Östra Götaland minskat med knappt 6 procent¹⁴¹.

Växt- och husdjursgenetiska resurser

Antalet jordbruksföretag som ansöker om miljöersättning för hotade husdjursraser har ökat under de senaste åren. För 2025 har totalt 90 ansökningar om ersättning inkommit.

Hotade arter och naturmiljöer

På sydsvenska höglandet finns barbastellen i det äldre kulturlandskapet runt små byar där omgivningarna fortfarande brukas. Artbestämningen från den senaste inventeringen i Jönköpings län är ännu inte färdigställd, men enligt föregående års resultat återfanns barbastellen på två av tre tidigare kända lokaler.

Främmande arter och genotyper

De senaste åren har inrapporteringen för invasiva arter ökat markant. De bekämpningsåtgärder som genomförts har lokalt varit mycket effektiva, men bedöms inte vara tillräckliga för att på kort sikt utrota någon invasiv främmande art från odlingslandskapet i länet.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Jönköpings län uppvisar en positiv utveckling med stigande arealer hävdade ängs- och betesmarker som sköts med miljöersättning. Markägare uppvisar också ett ökat intresse för att restaurera betesmarker. I takt med att jordbruksföretagen lägger ned ökar dock risken för igenväxning med negativa konsekvenser för viktiga natur- och kulturmiljövärden som följd.

¹⁴⁰ Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.

¹⁴¹ Ibid.

Kultur- och bebyggelsemiljöer

I det moderna jordbruket har många gamla kulturmiljöer förlorat sin ursprungliga funktion och riskerar därför att försvinna. I områden som präglas av strukturomvandling i riktning mot allt större jordbruk påverkas både markanvändningen och förutsättningarna för att kunna bibehålla äldre byggnader och traditionella bebyggelsemiljöer. De åtgärder som genomförs genom exempelvis bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer ger vissa lokala effekter men är inte tillräckliga för länet som helhet.

Friluftsliv

Jönköpings län småbrutna mosaiklandskap utgör en god grund för friluftsliv. Värdena för friluftsliv är dock beroende av att markerna hävdas och hålls öppna. Det finns också behov av tillgängliggörande insatser för att fler ska kunna vistas i odlingslandskapet.

Miljöarbetets utveckling

Den viktigaste förutsättningen för att nå miljömålet är bärkraftiga jordbruksföretag. För att nå dit krävs åtgärder och styrmedel med en helhetssyn på jordbruksnäringen och landskapet utifrån samtliga tre hållbarhetsdimensioner. I detta arbete är rådgivning, flexibla miljöersättningar och generösa investeringsstöd viktiga verktyg. Vidare behöver jordbruksmarkens värden ges större utrymme inom planprocessen i syfte att minska exploateringsgraden. Miljömålets utveckling är också beroende av riktningen i EU:s gemensamma jordbrukspolitik och jordbrukets förmåga att anpassa sig till ett förändrat klimat. Klimatförändringarna innebär att det kommer att krävas omfattande investeringar och ökad kunskap om nya brukningsmetoder och grödor. Den höga andelen arrenden i Jönköpings län riskerar dock att hämma investeringsviljan som krävs för att långsiktigt skapa goda odlingsförutsättningar.

Behov av förändrad styrning

Stödet till restaurering av ängs- och betesmarker är ett viktigt styrmedel som många gånger avgörande för att ta sig an de mer skötselkrävande naturbetesmarkerna och restaurera på rätt sätt. Jönköpings län har hög efterfrågan på stödet vilket innebär att det är konkurrens om medlen. Budgeten för stödet skulle alltså behöva utökas för att öka restaureringstakten. Riktade satsningar till naturbetesbetande djurhållning skulle också kunna bidra till att vända utvecklingen för natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.

Det behöver finnas tillräckliga incitament för att lantbrukare ska kunna genomföra åtgärder och löpande skötsel för bevarande av kultur- och

bebyggelsemiljöer. De medel som idag finns för kulturmiljövård är otillräckliga.

Till följd av minskade medel för åtgärder kopplat till invasiva främmande arter har insatser som är nödvändiga för att lyckas vända utvecklingen uteblivit. Det är därför av stor vikt att finansieringen återupptas.

För att bättre kunna följa tillstånd och förändringar för fler av miljömålets preciseringar på regional nivå krävs satsningar på utökad miljöövervakning.

Koppling till Agenda 2030

Miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap har främst koppling till mål 2. Ingen Hunger och 15. Ekosystem och biologisk mångfald i Agenda 2030.

God bebyggd miljö

Jönköpings län

Sammanfattning för God bebyggd miljö Jönköpings län

Miljömålet bedöms inte kunna nås till år 2030 och vi ser ingen tydlig trend för utvecklingen. Förutsättningarna är heller inte tillräckliga och det är inte heller rimligt att de kommer finnas på plats till 2030. Trots att det skett framsteg inom kommunerna och frågor som kulturmiljö, klimatanpassning och grön infrastruktur fått större fokus är det inte i tillräcklig omfattning. Det samhället som planeras är inte hållbart på kort eller lång sikt.

Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö- Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har bidragit till kunskapshöjning inom flertalet ämnen genom att ha anordnat konferenser och digitala temamöten. Målgrupp har varit både översiktsplanerare, planarkitekter, bygglovshandläggare, tillsynshandläggare och politiker i samhällsbyggnadsnämnder.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram en klimat- och sårbarhetsanalys för länet. Den visar hur länet påverkas av klimatförändringarna och vilka risker, sårbarheter och möjligheter som följer med ett varmare, torrare och blötare län. Analysen ger en gemensam grund att utgå från för att ta oss ann utmaningarna med ett förändrat klimat. Analysen lanserades på ett fysiskt event då

bland andra politiker, planhandläggare, strateger och fastighetsägare från länet deltog.¹⁴²

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har färdigställt inventeringen Räkna q. Inventeringen bedöms vara till stor nytta i Länsstyrelsens stöd till länets kommuner. I syfte att öka kunskapen om hur olika aspekter av kulturmiljön hanteras i plan-processen har inventeringen vid sidan om skyddad bebyggelse även omfattat fornlämningar och grönstruktur. Information om skydd av grönstruktur kan också vara till nytta i arbetet med klimatanpassning, grön infrastruktur och ekosystemtjänster.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har i samverkan med Jönköpings länsmuseum genomfört en kulturmiljökonferens för samhällsplanerare vid länets kommuner och konsulter med temat kulturmiljö och klimatomställning. Konferensen var gratis och finansierades genom länsstyrelsens kulturmiljöanslag, 7:2.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har lämnat bidrag (7:2) till länets kommuner för översiktlig bebyggelseinventering. Metoden som använder mobilt GIS gör det möjligt att på kort tid samla in kulturmiljöinformation om ett stort antal byggnader.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Tranås kommun har tagit fram en lokal klimat- och sårbarhetsanalys med tillhörande handlingsplan. Tack vare detta arbete har klimatanpassning kommit upp mer som i alla förvaltningar och bolag som en viktig del i verksamheterna.
- Habo kommun har genom arbetet höjt kunskapen och medvetenheten om klimatanpassning i förvaltningar och bolag. Kommunen arbetar numera aktivt med de mest prioriterade klimatriskerna.
- Flertalet av kommunerna i Jönköpings län genomför insatser för att stärka grönskan i den bebyggda miljön. Det är insatser som till exempel ta fram grönplaner, förstärka träd i gaturummen, insatser som gynnar pollinatörer, öka grönytor och antal träd på skolgårdar.
- Region Jönköpings län deltar i Tillväxtverkets uppdrag om Regional strategisk planering. Uppdraget syftar till att erbjuda regionerna kunskaps- och metodstöd om strategisk planering i det regionala utvecklingsarbetet. Förhoppningen är att stärka den regionala strategiska samhällsplaneringen och därigenom få en mer genomtänkt, sammanhållen och hållbar planering inom områden där ansvaret för planeringen är fördelad på olika nivåer.

¹⁴² [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län. Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

- Gnosjö och Vaggeryd kommuner delar med sig av data om uppmätta vattennivåer i Lagan för att Värnamo bättre ska kunna förutse en kommande översvämning och tillsätta åtgärder.

Åtgärder inom näringslivet

- Länsförsäkringar Jönköpings län har arbetat med att förstå och arbeta med klimatanpassning i försäkringsaffären och även arbetet med skadeförebyggande och trygghetskapande aktiviteter fortsätter för att sprida ännu mer kunskap till kunder.

Tillstånd och bedömning för God bebyggd miljö – Jönköpings län

Miljömålet bedöms inte kunna nås till år 2030 och vi ser ingen tydlig trend för utvecklingen. Utvecklingen har tidigare bedömts som neutral, men trots att det skett framsteg inom kommunerna och frågor som kulturmiljö, klimatanpassning och grön infrastruktur fått större fokus är det inte i tillräcklig omfattning. Förutsättningarna är heller inte tillräckliga och det är inte heller rimligt att de kommer finnas på plats till 2030. Det behövs en större omställning för att nå hållbar samhällsplanering med god hushållning av mark och resurser. Bilen är fortsatt det dominerade transportmedlet, de insatser som görs för att stärka gång och cykelvägar är inte tillräckliga.

Analys utifrån preciseringarna

Hållbar bebyggelsestruktur

Länet har ett bra läge för logistik. Storskalig etablering av industri- och verksamhetsområden i anslutning till länets stora vägar tar mycket oexploaterad mark i anspråk. Kunskapen om våtmarkers värde och bidrag med ekosystemtjänster samt dess bidrag i klimatarbetet har ökat senaste åren. Trots detta kan Länsstyrelsen se att flera storskaliga etableringar görs på torvmarker. Det pågår arbete med att överföra gods från väg till järnväg vilket är positivt men innebär ett långsiktigt arbete. Antalet förfrågningar om etablering av solcellsparker har ökat, oftast på jordbruks- eller naturmark, detta kan ge upphov till målkonflikter kan uppstå och avvägningar mellan olika intressen behöver göras.

Bostadspolitiken har fått en ny inriktning mot byggnation av småhus med ekonomiska styrmedel som premierar planläggning av småhus. Det finns en risk att planläggning inte sker utifrån det faktiska

bostadsbehovet. En minskande och åldrande befolkning är en stor utmaning i länet och för bostadsmarknaden¹⁴³.

Hållbar samhällsplanering

Klimatanpassning

Att genomföra anpassning av den befintliga miljön beskrivs som en större utmaning än anpassning av nyttillkommande byggnation, eftersom det saknas en naturlig process för detta utanför planprocessen. I stället kan klimatanpassningsåtgärder behöva genomföras, vilket gör dem svårare att prioritera om inte andra ändamål kan uppfyllas samtidigt. Även inom planprocessen finns utmaningar för att anpassa den befintliga miljön, vid till exempel mindre ändringar i detaljplan är det svårt att ställa krav och i situationer då kommunen saknar rådighet, som till exempel då åtgärder behöver genomföras på en annans fastighetsägares mark, kan frågor kopplat till finansiering och ansvarsfördelning skapa hinder.

Nya och bättre planeringsunderlag, såsom MSB:s värmekartering, har gjort det lättare för kommuner att bedöma risker kopplade till värme men utan tillräcklig lagstiftning kan det fortfarande vara svårt att motivera att temperaturreglerande åtgärder säkerställs i detaljplaneringen, eftersom det kan medföra kostnader för mottagaren av planen.

Många kommuner saknar tillräckliga resurser för att utveckla den samordning som krävs för klimatanpassningen.

Kollektivtrafik, gång och cykel

Infrastruktur och framkomlighet för bilister prioriteras i realiteten fortfarande framför cyklisterna och gående. När nya bostads- och arbetsplatsområden planläggs saknas ofta kopplingen till hur man tar sig till och från området på ett hållbart sätt. I länet är bilen det främsta transportmedlet. 84 procent av resorna till arbete/skola och aktiviteter sker med bil i länet. Detta är en ökning sedan 2015. Samtidigt åker färre invånare i länet kollektivt än i Sverige som helhet. Kvinnor, yngre (18–39 år), personer med grundskola som högsta utbildningsnivå och boende i större städer åker kollektivtrafik i högst utsträckning i länet¹⁴⁴. Resandet med bussar och tåg i länet minskar med sju procent från föregående år, det visar Länstrafikens delårsrapport. För att öka kollektivtrafikresandet krävs samverkan mellan flera aktörer, däribland länets kommuner, Region Jönköpings län och Trafikverket. Trots vissa genomförda

¹⁴³ [Analys av bostadsmarknaden 2025, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)

¹⁴⁴ [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

förbättringar återstår stora utmaningar för att nå en hållbar samhällsplanering.

Hälsa och säkerhet

De riktvärden för buller som gäller vid nybyggnation i Sverige är betydligt högre än de som WHO rekommenderar. Det innebär att vi med gällande regelverk, och de ändringar som regeringen gett i uppdrag till Boverket att utreda, sannolikt leder till en ökad andel som upplever sig störda av buller då vi tillåter nybyggnation i bullerutsatta lägen. Bullerstörda boendemiljöer riskerar att drabba grupper som redan är särskilt utsatta eller känsliga av andra skäl, exempelvis äldre, ekonomiskt utsatta, utlandsfödda och studenter då dessa grupper inte har samma möjlighet att välja sitt boende i samma utsträckning som andra grupper.

Kulturvärden i bebyggd miljö

Med utgångspunkt från inventeringen räkna Q bedöms andelen skyddad bebyggelse (planskydd och byggnadsminnen) vara mycket låg¹⁴⁵.

Flera kommuner saknar också aktuella kulturmiljöunderlag och har begränsad tillgång till antikvarisk kompetens.

Miljöarbetets utveckling

Efter några år med klimatrelaterade händelser får frågor som rör skydd av befintlig bebyggelse och infrastruktur, klimatanpassning av nybyggnation samt naturbaserade lösningar större dignitet. Upprustningen av totalförsvaret och skydd av civilbefolkningen har inneburit att perspektiv kopplat till samhällets robusthet har lyfts fram. I detta inkluderas bland andra perspektiv som försörjning och klimatanpassning som på olika sätt bidrar till samhällets motståndskraft, dock innebär satsningarna en utmaning för att upprustningen inte ska ske på bekostnad av andra intressen såsom kulturmiljön.

Satsningar på att lyfta kulturmiljöfrågorna i samhällsbyggnadsprocessen och ett ökat fokus på arkitekturfrågor har gett resultat, men det tar tid att få genomslag. Förutsättningarna för kulturmiljöarbetet är också kopplade till de enskilda kommunernas förutsättningar att hålla rätt kompetens samt att genomföra olika projekt. Det görs flera insatser och intresset för att tillvarata kulturvärden i bebyggelsen ökar. Ett ökat intresse för cirkulär ekonomi ger också förutsättningar för att omhänderta kulturmiljöer och arkitektoniska värden, men det krävs ytterligare åtgärder för att få genomslag. Grönt kulturarv i stadsmiljöer påverkas negativt av förtätning. Fortfarande förstörs kulturvärden i allt för hög utsträckning.

¹⁴⁵ [Skyddad bebyggelse i Jönköpings län, Sveriges miljömål](#)

Behov av förändrad styrning

Det är en ökad inkludering av klimatanpassning i detaljplaneringen. Dock mest fokus på vatten och översvämning. Värme och höga temperaturer utpekas av Folkhälsomyndigheten som den risk som innebär störst fara för människors hälsa, dock saknas det lagstiftning som kan säkerställa att värmeperspektivet inkluderas i den fysiska planeringen. Det finns ett särskilt behov att förstärka klimatanpassningsarbetet och för att göra det krävs ett fördjupat arbete av centrala myndigheter.

Inom klimatanpassningsarbetet har den regionala och mellankommunala nivån blivit viktigare eftersom flera klimatrisker kräver gemensamma åtgärder eller kollektivt handlade utifrån avrinningsområden snarare än kommungränser.

Kommunerna framför att det är svårt att värdesätta mjuka värden och sätta ett ekonomiskt värde på till exempel grönytor och ekosystemtjänster vilket gör att dessa lättare prioriteras bort och att andra intressen värdesätts högre i exploatering och planarbetet. Här önskar kommunerna mer stöttning genom nationella riktlinjer eller standarder.

Koppling till Agenda 2030

Miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö har främst koppling till mål 3. Hälsa och välbefinnande, 11. Hållbara städer och samhällen, 12. Hållbar konsumtion och produktion samt 13. Bekämpa klimatförändringarna i Agenda 2030.

Ett rikt växt- och djurliv Jönköpings län

Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv Jönköpings län

Insatser för att öka den biologiska mångfalden genomförs av många olika aktörer, men tillräckliga styrmedel och incitament saknas för att vända den negativa utvecklingen. Biologisk mångfald måste prioriteras högre inom alla sektorer i samhället för att målet ska kunna nås. Åtgärder behöver planeras utifrån ett landskapsperspektiv och genomföras i större bredd eller skala för att nå effektiva resultat.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv – Jönköpings län

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv – Jönköpings län

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har beslutat att bilda nio nya naturreservat och utökning av ett befintligt naturreservat. Dessutom har Länsstyrelsen tecknat tre nya naturvårdsavtal det senaste året. Sammanlagt har 486 hektar mark skyddats i länet, varav 272 hektar är produktiv skogsmark.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har, för att öka naturvärden i skyddade områden, genomfört naturvårdsbränning på totalt 17,7 hektar i två skogar och bränt tre slätterängar för att få bort gammal förna. Länsstyrelsen har även restaurerat lövskog och ädellövskog, bland annat genom granreducering.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genomfört nystängsling och restaurering av 2,8 hektar fuktäng med rikkärrskaraktärer vid

Svänömaden genom bete med vattenbufflar. Bete på 26 hektar fuktäng har även återupptagits med dessa bufflar.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har tillsammans med Skogsstyrelsen och LRF hållit i en byggeträff i ett prioriterat område för barbastell i Värnamo kommun. Träffen har hittills resulterat i att två rådgivningar genomförts i trakten. Flera deltagare fick idéer eller planer på att genomföra insatser som att anlägga våtmarker, viltdammar, förbättra betesmarker, eller såga ut bohålor i träd.
- Markägare i Jönköpings län har med medel från åtgärdsprogram för hotade arter fått hjälp med beskärning eller hamling av cirka 100 träd för att bevara och förstärka naturvärden och livsmiljöer kopplat till gamla träd.
- Statligt stöd för restaurering av ängs- och betesmarker har tilldelats 19 markägare eller arrendatorer i Jönköping län. Det innebär att cirka 55 hektar betesmark har påbörjat restaurering år 2025, vilket förväntas leda till ökade naturvärden i odlingslandskapet.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har inom regionala miljöövervakningen inventerat fladdermöss på 15 lokaler år 2025, resultaten väntas under vintern. År 2024 inventerades 11 lokaler där resultat visar att barbastell finns kvar på två av tre tidigare kända lokaler. Sydpipistrell och fransfladdermus är två rätt sällsynta arter som påträffades vid inventeringen.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har beslutat om åtgärder kopplade till biologisk mångfald, grön infrastruktur och friluftsliv. Kommuner, Region Jönköpings län, Skogsstyrelsen, LRF och andra aktörer har åtagit sig åtgärder som förväntas stärka naturvärden inom samhällsplanering och skogs- och jordbruk samt ökad samverkan.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har med miljömålsmedel genomfört en konferens för att inspirera och sprida befintliga underlag eller verktyg i syfte att stärka ekosystemtjänstperspektivet och värden kopplade till grönområden i kommunal stadsplanering.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom 7:2-medel bekostat en pomologisk studie av historiska äppelsorter i kulturresevatet Högarps by. Studien ger ny kunskap om äldre äppelsorter och hur odlingen av frukt har varit organiserad i det äldre odlingslandskapet.¹⁴⁶
- Länsstyrelsen i Jönköpings län, Försvarmakten och Fortifikationsverket har under året startat samarbete med syfte att öka värden kopplade till ljunghedar på Skillingaryds och Rännesläatts skjutfält. Detta ska uppnås genom anpassad röjning, bränning och

¹⁴⁶ Croneborg (2025). Äppelodling i Högarps inägomarker en del av kulturhistorien i Östra härads trädgård.

schaktning. Som en del i projektet har Länsstyrelsen inventerat sandödla, vilket har ökat kunskapen kring hur de rör sig på Skillingaryds skjutfält.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Eksjö kommun har genom ett ädellövhägn på tre hektar knutit ihop eklandskapet längs Vixen-sjöarna. Insatsen bidrar till att stärka både grön infrastruktur, biologisk mångfald och klimatanpassning.
- Nässjö kommun och Nässjö Affärsverk har under 2025 arbetat med faunapassage Storesjön som syftar till att uppnå fri passage för fiskar och djurliv.
- Tranås kommun har under 2024–2025 arbetat med Hållbart skogsbruk-certifiering och ny skogsbruksplan. Syftet och effekt är att certifiering av skogsbruk innebär ett aktivt ställningstagande och signalerar till marknad och samhälle att uthålligt skogsbruk är viktigt.
- Nässjö kommun arbetar under 2024–2026 med framtagande av en grönstrukturplan med fokus på grön infrastruktur och naturbaserade lösningar.
- Region Jönköpings län har arbetat med att skapa ytterligare ängsytor för att främja pollinatörer och biologisk mångfald, vilket gjort att det interna målet om minst 20 000 m² anses vara i princip uppnått.

Åtgärder inom näringslivet

- Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom Hållbarhetslöftet för företag genomfört stödjande insatser kring hur företag kan jobba med biologisk mångfald.
- Länsstyrelsen i Jönköpings län har i samarbete med konsultföretaget Hållbarhetsteamet tagit fram fyra utbildningsfilmer om biologisk mångfald för företag¹⁴⁷. Filmerna syftar till att kunskapshöja vad biologisk mångfald är, varför det är relevant för näringslivet att jobba med samt hur företag kan stärka biologisk mångfald och minska sin negativa påverkan. Filmerna har finansierats av regionala miljömålsmedel.

¹⁴⁷ Länsstyrelsen i Jönköpings län (2025). [Biologisk mångfald](#)

Tillstånd och bedömning för Ett rikt växt- och djurliv – Jönköpings län

Målet bedöms inte vara möjligt att nå i Jönköpings län till år 2030 med befintliga styrmedel. Utvecklingen i miljötillståndet bedöms vara negativ. Trots lagar och regler är bristande naturvårdshänsyn inom jord- och skogsbruk och förändrad markanvändning de största orsakerna till att målet inte nås. I nuläget väger fortfarande den negativa påverkan över jämfört med det positiva arbete som genomförs, vilket visar vidden av problemet med förlust av biologisk mångfald. Mindre enstaka insatser räcker inte med på det stora hela, utan större samhällsförändringar måste ske för att vända den negativa utvecklingen.

Bedömning av preciseringar

Tabell 7 Bedömning av preciseringar för miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	
Påverkan av klimatförändringar	
Ekosystemtjänster och resiliens	
Grön infrastruktur	
Genetiskt modifierade organismer	
Främmande arter och genotyper	
Biologiskt kulturarv	
Tätortsnära natur	

Analys utifrån preciseringarna

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Under de senaste tio åren har trenden i Östra Götaland varit minskande i snitt med tre procent per år (Figur 11)¹⁴⁸ för häckfåglar, som fungerar som indikator till miljömålet.

Påverkan av klimatförändringar

Fågelsamhällets sammansättning i Östra Götaland har förändrats i en riktning där fler fåglar är knutna till varmare häckningsområden (Figur 12). Det går alltså relativt sett sämre för fåglar knutna till kallare områden i Östra Götaland¹⁴⁹.

Jönköpings läns populationer av flodpärlmussla krymper på grund av svag eller utebliven förnyring. Ett ökande hot i länets kärnområde Emån är dessutom återkommande problem med vattenbrist, som också väntas öka med klimatförändringarna.

Kopplat till invasiva främmande arter har effekterna av varmare klimat blivit tydligare genom den nya riskklassificeringen av invasiva främmande arter i Sverige. Bland de 208 arter som ingår i kategorin Mycket hög risk återfinns ett stort antal trädgårdsväxter¹⁵⁰.

Ekosystemtjänster och resiliens

Flertalet insatser har bidragit till kunskapshöjning och skydd av natur. Exempelvis införande av mer hållbart skogsbruk, samt återvätning av torvmarker. Det bidrar till lägre klimatpåverkan och ökade ekosystemtjänster och resiliens. Ekosystemen i länet fungerar överlag bra på många sätt, men de utsätts för ett allt större tryck i form av rationaliseringar inom jord- och skogsbruk, exploatering och klimatförändringar vilket försvårar arbetet och måluppfyllning.

På lång sikt minskar älgstammen, men har det senaste året åter ökat och ligger över förvaltningsplanens mål. I de flesta älgförvaltningsområden finns relativt tydligt samband mellan älgbetesskador och älgstammen, även om bristande ståndortsanpassning i skogsbruket och foderkonkurrens av andra klövviltsarter är kompletterande faktorer¹⁵¹.

¹⁴⁸ Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.

¹⁴⁹ Samma som ovan.

¹⁵⁰ SLU (2025). [Ny riskklassificering av främmande arter](#)

¹⁵¹ Länsstyrelsen i Jönköpings län (2025). [Älgjakt – Sammanställning inventeringsdata för Jönköpings län](#)

Andelen oskadad tall ökar i länet och når nu 69 procent jämfört med målnivån på 85 procent¹⁵².

Främmande arter och genotyper

Genomförda bekämpningsåtgärder mot invasiva främmande arter har lokalt varit mycket effektiva men bedöms inte vara tillräckliga för att på kort sikt utrota någon invasiv främmande art från länet. Minskade medel för att vända utvecklingen av målet har medfört att nödvändiga åtgärder och insatser uteblivit.

Grön infrastruktur

Fjärilar är känsliga för lokala förhållanden och reagerar förhållandevis snabbt på förändringar i miljön¹⁵³. Indikatorer för de tjugo vanligaste arterna, arter knutna till jordbruksmark och gräsmark visar på minskande trender i Östra Götaland i stort¹⁵⁴. Resultatet i Jönköpings län ser bättre ut då vanliga arter har en måttlig ökning och arter kopplade till jordbruksmark och skog har stabil trend.

Biologiskt kulturarv

Förändrad hävd av ängs- och hagmarker, mer intensiv växtodling, utveckling mot större jordbruksenheter, samt skogsbruk baserat på kalhyggen påverkar det biologiska kulturarvet negativt. Samtidigt påverkas biologiskt kulturarv i exempelvis trädgårdar och parkmiljöer negativt av ökad förtätning och införande av nya växtsorter i tätorter. Åtgärder genomförs men i för liten omfattning.

Tätortsnära natur

Grönytor i tätorterna minskar generellt. Kvalitet och tillgänglighet är avgörande för vilja att vistas i grönområden. Sedan 2015 är trenden negativ gällande hur mycket invånarna vistas i park eller grönområde. Grupper som oftare vistas i park och grönområden är kvinnor och äldre¹⁵⁵.

I länet saknar majoriteteten av kommunerna grönplaner men flera är under framtagande. Kommunerna saknar generellt kunskap, tid och resurser - enbart fem av 13 kommuner har egen kompetens att beakta grön- och vattenstruktur i planering.

¹⁵² Skogsstyrelsen (2025). [Resultat från Äbin och foderprognoser – 3.2 Oskadad tall](#)

¹⁵³ SLU (2025). [Hur går det för fjärilar?](#)

¹⁵⁴ Lunds universitet (2025). Svensk Dagfjärilsövervakning Årsrapport 2024.

¹⁵⁵ [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

Miljöarbetets utveckling

Arbetet att bevara och stärka biologisk mångfald går framåt på många håll men fortsatt hög takt av förändrad markanvändning (växande tätorter och exploatering av naturresurser), gör att sammantagna utvecklingen är negativ. Biologisk mångfald lyfts i högre grad nu jämfört med tidigare, särskilt i näringslivssammanhang där det tidigare saknats, men arbetet går långsamt. Dessutom tar det tid innan effekterna av åtgärder syns i praktiken och det behövs en helhetssyn i hela samhället på en större nivå för att biologisk mångfald och naturen ska prioriteras bredvid andra intressen.

Lokalerna för Jönköpings läns hotade arter är så utspridda att det krävs genomgripande och mycket långsiktigt arbete för att knyta ihop kvarvarande populationer. Minskade ekonomiska medel kopplat till biologisk mångfald har medfört att färre åtgärder genomförts i länet senaste åren än tidigare. Begränsade medel till LONA-åtgärder innebär uteblivna insatser i landskapet och minskad möjlighet att nå miljömålet.

Behov av förändrad styrning

Samverkan, planering, och hänsyn till klimatanpassning krävs på landskapsnivå för att motverka negativa habitatförändringar och överexploatering. Det kräver långsiktig finansiering för större effekt och kontinuerlig samverkan.

Restaureringsstöd är ett viktigt styrmedel som bidrar till stärkt biologisk mångfald, grön infrastruktur. Efterfrågan på restaureringsstöd är stort och förväntas fortsätta kommande år.

Många särskilt skyddsvärda träd kan bevaras genom säkerhetsbeskränning eller skapande av trädruin/högstubbe men budget för dessa åtgärder måste öka för att undvika avverkning och att trädens viktiga värden och nyttor bevaras.

Det behövs vägledning och styrmedel för att tillvarata och utveckla biologiskt kulturarv i natur- och kulturmiljövård. Långsiktig finansiering ger effektiva och utbredda insatser inom område som åtgärdsprogram för hotade arter, invasiva främmande arter, stöd och rådgivning inom odlingslandskapet, och hyggesfria brukningsmetoder. Incitament behövs för att inte bortprioritera biologisk mångfald. Lantbrukare och skogsbrukare bör få betalt för arbete som tar hänsyn till natur- och kulturvärden.

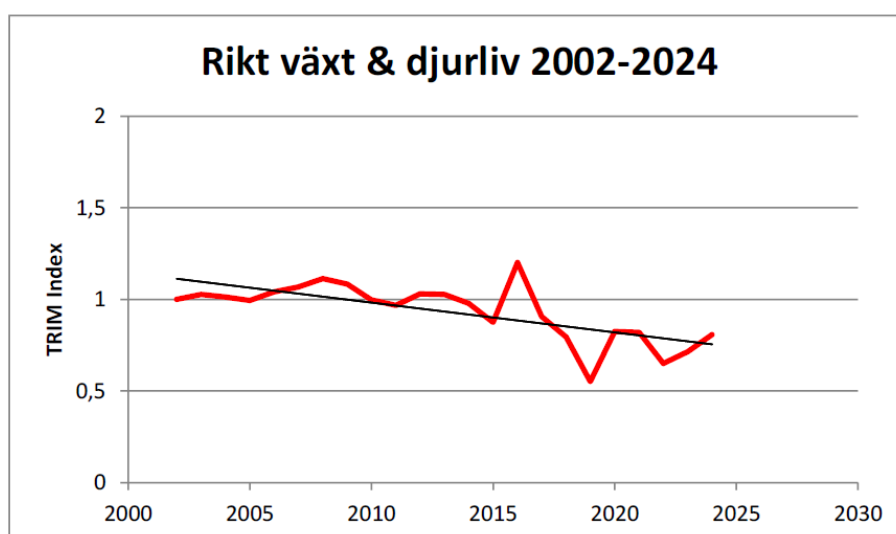
Underlag för att bedöma miljömålets utveckling på tillförlitligt sätt är begränsat på länsnivå. Flera möjliga indikatorer är bristfälliga, bygger på för litet underlag eller osäkra data. Andra indikatorer finns endast på nationell nivå, vilket försvårar länsperspektiv. För mer vetenskaplig

bedömning av utveckling, samt möjliggöra jämförelser, behövs därför ökade insatser för uppföljning. Exempelvis inom miljöövervakning och med utpekade ansvariga datavärddar.

Koppling till Agenda 2030

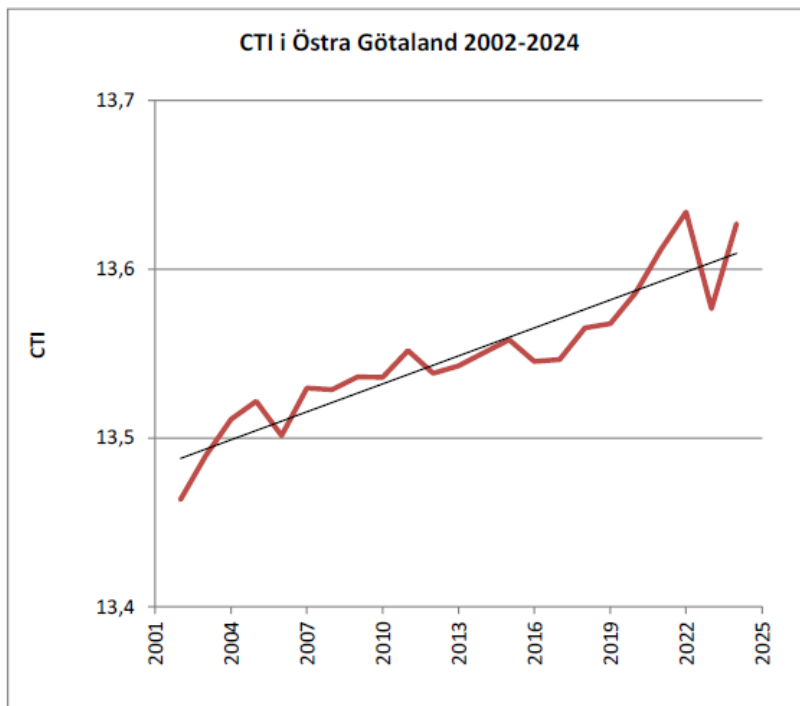
Miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv har främst koppling till mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald i Agenda 2030.

Figurer och diagram

Figur 11 Utveckling för fåglar kopplade till Ett rikt växt-och djurliv

Utvecklingen för fåglar kopplade till Ett rikt växt- och djurliv minskar sedan startåret 2002. De senaste tio åren visar på en minskning med tre procent per år.

Figur 12 Fågelsamhällets medeltemperatur över tid

Diagrammet visar fågelsamhällets medeltemperatur baserat på antalet inräknade individer på standarddrutternas samt på medeltemperaturen i varje ingående arts europeiska häckningsområde. I Östra Götaland (liksom i Sverige i stort) har denna medeltemperatur ökat under perioden 2002–2024 (23 år) och ökningen är tydlig även under de senaste tio åren (2015–2024).

Särskilda frågor Ett rikt växt- och djurliv – Jönköpings län

Särskilda frågor om arbetet med grön infrastruktur (GI)

- Hur har de regionala handlingsplanerna för GI implementerats i ert län?

Kartunderlag har spridits till kommuner, andra externa aktörer, och internt på Länsstyrelsen. I Jönköpings län kopplar dessutom handlingsplanen för grön infrastruktur till miljömålsarbetet och friluftslivsarbetet, där nya åtgärder arbetats fram under 2023–2025. Under framtagandet togs även uppdaterad nulägesanalys fram. Således är det främst värdestrakter/värdekärnor och del C (Insatsområden och vägledning) i länets handlingsplan som fortfarande är aktuella.

• Får de regionala handlingsplanerna för GI genomslag i planeringsprocesser, naturvårdsarbete etc.? Hur, och avseende vilka aktörer?

Internt på Länsstyrelsen används värdetrakterna som underlag inom flera verksamheter såsom samhällsplanering, områdesskydd, hantering av stöd för restaurering av ängs- och betesmarker, restaureringshamling, samt rådgivning kopplat till odlingslandskapet. Kommunerna i länet känner generellt till värdetrakterna från handlingsplanen och inkluderar dessa kopplat till sina översiktsplaner.

• Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att arbetet ska fortsätta att utvecklas och få ökat genomslag?

Riktade resurser behövs för att kunna förvalta och utveckla arbete med grön infrastruktur, särskilt gällande kartunderlag och deras användbarhet. Det behövs kontinuerlig spridning av underlag, inte minst vid personalomsättningar. Vid tillgänglighetsanpassning plockades visst kartunderlag ned från Länsstyrelsens webb och det finns inte resurser att få upp dem igen i nya strukturen. Det behövs uppdatering av värdetrakter kopplat till handlingsplanen. Det skulle stärkas om det fanns gemensam styrning så värdetrakterna är mer likvärdiga/jämförbara, men med utrymme för anpassning till egna länet. För stärkt konnektivitet/grön infrastruktur vore det positivt med samarbete över länen. Många verksamhetsområden på Länsstyrelsen sträcker sig över de geografiska gränserna.

Särskilda frågor om att hantera påverkan av klimatförändringar

• Finns underlag från ert län som beskriver förändringar i tillstånd för arter/naturtyper relaterat till klimatförändringar? Vad visar de i så fall?

Det finns knappt underlag kopplat till klimatförändringar på länsnivå. Ett möjligt underlag skulle kunna vara data från floraväxteriet men vi har för få och oregelbundet övervakade lokaler för att kunna dra några slutsatser. Det vore användbart att bryta ner underlag från fenologi-data inom miljöövervakningen på regional nivå, men det finns inte i nuläget.

• Arbetar ni riktat med åtgärder för att hantera negativa effekter av klimatförändringar på biologisk mångfald, kulturmiljö och/eller friluftsliv? Hur? Förväntad effekt?

Länsstyrelsen arbetar aktivt med att främja åtgärder för att minska negativa effekter av klimatförändringarna. Exempelvis att bidra till att restaurera och anlägga rätt utformade våtmarker på rätt plats. Återvätning av våtmarker minskar växthusgasavgången och kan i bästa fall leda till att restaurerat område blir en kolsänka. Andra typer av

våtmarksprojekt kan motverka indirekta konsekvenser av klimatförändringarna. De flesta våtmarker främjar biologisk mångfald, vilket gör naturmiljön mer robust. Vid skyfall kan rätt utformade våtmarker hjälpa till att stärka den naturliga buffringskapaciteten och öka näringsretentionen så att översvämningsrisken och övergödning av sjöar och vattendrag minskar. Våtmarker kan också stärka grundvattenbildningen och genom sin förmåga att släppa ifrån sig vatten långsamt motverka vattenbrist och torka som kommer att bli alltmer vanligt förekommande.

I länets åtgärdsprogram för miljömålen finns åtgärder för ökning av biologisk mångfald och bidrag till klimatanpassning.

• Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att hantera klimatanpassningsarbetet?

Underlaget från länsstyrelserna är tänkt att i första hand användas för den målvisa fördjupade utvärderingen som ska färdigställas under 2025 och 2026. Därför vill jag gärna att länsstyrelserna utgår från de senaste åren och inte endast 2025, i sina svar.

Källförteckning

1. [Åtgärdsprogram inom miljömål, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
2. [Hållbarhetslöftet för företag, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
3. [Nästa generations affärer, Region Jönköpings län](#)
4. [Innovate for Impact, Science Park Jönköpings län](#)
5. [Finansförvaltning och rating, Jönköpings kommun](#)
6. [Information om Agenda 2030, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
7. [Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Länsstyrelsen Jönköpings län](#)
8. [Jönköpings län elektrifierar tillsammans \(JET\), Region Jönköpings län](#)
9. [EFFEKT – Tillsammans för ett hållbart och tillförlitligt energisystem i länet, Energikontor Norra Småland](#)
10. [Energikällan- så funkar Sveriges energisystem, Energikontor Norra Småland](#)
11. [EFFEKT – Tillsammans för ett hållbart och tillförlitligt energisystem i länet, Energikontor Norra Småland](#)
12. [CONSTR:ACT - för en klimatneutral bygg- och fastighetssektor, Energikontor Norra Småland](#)
13. [Smart Flex - Verktyg för framtidens elnät, Region Jönköpings län](#)
14. [Minska företagets energikostnader](#)
15. [Nästa generations affärer, Region Jönköpings län](#)
16. [Hydro Extrusions kunder i region North har minskat koldioxidutsläppen med 115 000 ton, Hydro](#)
17. [Klimatveckan - Klimatrådet Jönköpings län](#)
18. [Jönköpings läns koldioxidbudget, Climatevizulaiser](#)
19. [Återvätning i Jönköpings län - Klimatvinster och prioritering av marker, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
20. [Jönköpings län elektrifierar tillsammans \(JET\), Energikontor Norra Småland](#)
21. [Jönköpings läns klimat- och energistrategi, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
22. [Klimatrådet i Jönköpings län, Klimatrådet](#)
23. [Datavårdskap luft, SMHI](#)
24. Sweco, 2025, [Luftkvalitetskontroll Jönköpings län 2025 - Luftvårdsförbunden i sydost](#)
25. IVL, 2019, rapporten finns på divas (digitala vetenskapliga arkivets webbplats: [En ekonomisk utvärdering av inverkan av marknära ozon på skog och jordbruksgrödor i Sverige baserat på ozonflux](#)
26. IVL, 2025, rapporten finns på divas (digitala vetenskapliga arkivets webbplats: [Marknära ozon i bakgrundsmiljön i södra Sverige : Ozonmät nätet i södra Sverige 2024](#)
27. [Nationella emissionsdatabasen, SMHI](#)
28. [Vattnets miljömål - Åtgärdsprogram 2023–2027, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
29. [Regler och rekommendationer för skogsbränsleuttag och kompensationsåtgärder, Skogsstyrelsen](#)

30. [Åtgärdsplan 2019-2023 - Regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
31. [Åtgärder i skogsbruket - 15 Askåterföring efter län, Skogsstyrelsen](#)
32. [Åtgärdsplan 2019-2023 - Regional åtgärdsplan för kalkningsverksamheten, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
33. [EU:s direktiv för utsläpp av luftföroreningar, Naturvårdsverket](#)
34. [Sveriges åtagande enligt Göteborgsprotokollet, Naturvårdsverket](#)
35. [Nedfall av svavel, Sveriges miljömål](#)
36. [Rapport C841 Försurning och övergödning i Jönköpings län, 2022/23, IVL](#)
37. [Utsläpp av försurande ämnen från sjöfart, Sveriges miljömål](#)
38. [Skogsbrukets försurande påverkan, Sveriges miljömål](#)
39. [Andel försurade sjöar \(>1 ha\) klassade enligt bedömningsgrunder, Sveriges miljömål](#)
40. [Rapport C841 Försurning och övergödning i Jönköpings län, 2022/23, IVL](#)
41. Länsstyrelsen i Jönköpings län, Verksamhetsberättelse för kalkningsverksamheten i Jönköpings län 2024, dnr
42. [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)
43. [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)
44. [Utsläpp av försurande ämnen från sjöfart, Sveriges miljömål](#)
45. [Fördjupad utvärdering 2023, Bara naturlig försurning, Naturvårdsverket](#)
46. Faxneld, Suzanne och Soerense, Anne (2025) Retrospektiva studier av PFAS i fisk i de tre stora sjöarna: Värnen, Vättern och Mälaren. Vätterns vattenvårdsförbund rapport 165.
47. [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
48. [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
49. [Fördjupad utvärdering 2023, Skyddande ozonskikt, Naturvårdsverket](#)
50. [Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2025, Naturvårdsverket](#)
51. [Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2025, Naturvårdsverket](#)
52. [Fördjupad utvärdering Skyddande ozonskikt 2023, Naturvårdsverket](#)
53. [SMHI Nationella emissionsdatabasen, Lustgas i Jönköpings län](#)
54. [Metod- och kvalitetsbeskrivning, submission 2025, SMED](#)
55. [Information om HEAT, Jönköping University](#)
56. [Information om HEAT, Jönköping University](#)
57. [Indikator UV-strålning, Skyddande ozonskikt, Sveriges miljömål](#)
58. [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)
59. [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

60. [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)
61. [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)
62. [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)
63. [Fördjupad utvärdering Säker strålmiljö 2023, Strålsäkerhetsmyndigheten](#)
64. [Fördjupad Utvärdering Säker strålmiljö 2023, Strålsäkerhetsmyndigheten](#)
65. [Indikator Hudcancerfall för målet Säker strålmiljö, Sveriges miljömål](#)
66. [Lova- Lokala vattenvårdsprojekt, Havs- och vattenmyndigheten](#)
67. [Greppa näringen](#)
68. [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)
69. [Strukturkalkning av jordbruksmark Landsjön, Havs- och vattenmyndigheten](#)
70. [Strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik, Jordbruksverket](#)
71. [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)
72. [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)
73. [Åtgärdsutredning Vallsjön, Havs- och vattenmyndigheten](#)
74. [Projekt för en bättre havs- och vattenmiljö, Havs- och vattenmyndigheten](#)
75. [Klimatscenariotjänsten, SMHI](#)
76. Data från samordnad recipientkontroll för Emån, Lagan, Motala Ström, Nissan, Södra Vättern och Tidån.
77. IVL [Krondroppsnätet](#)
78. [Vatteninformationssystem Sverige \(VISS\)](#)
79. [Nationell strategi för skydd av sjö- och vattendagsmiljöer med höga natur- och kulturvärden, Havs- och vattenmyndigheten](#)
80. [Nationella planen \(NAP\) - Nationell plan för omprövning av vattenkraft - Arbete i vatten och energiproduktion, Havs- och vattenmyndigheten](#)
81. [GRIP on LIFE, Skogsstyrelsen](#)
82. [LONA - Lokala naturvårdssatsningen, Naturvårdsverket](#)
83. [Kunskapsuppbyggande program - 15 hotade makrofyterarter i permanenta vatten, Havs- och vattenmyndigheten](#)
84. [Stormusslor i Jönköpings län 1959-2023, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
85. Riksantikvarieämbetets rapport: Vägledning för bedömning av kulturmiljö vid kraftigt modifierat vatten. (2024:3).
86. [Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2023, Naturvårdsverket](#)
87. [Värdet av svenskt fritidsfiske i Sverige, Havs- och vattenmyndigheten](#)
88. [Rödlistade arter i Sverige 2020, Artdatabanken, SLU](#)

89. [Sveriges arter och naturtyper i EU:s art-och habitatdirektiv, statusrapport 2019, Naturvårdsverket](#)
90. [Miljötillstånd i skogslandskapet, Länsstyrelserna](#)
91. Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.
92. Skogsstyrelsen, Jönköpings distrikt, distriktspersonal
93. Länsstyrelsen i Jönköpings län, personlig kommunikation
94. Länsstyrelsen i Jönköpings län. Länsstyrelsen i Jönköpings län årsredovisning 2024, diarienummer 106-615-2025, <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.36013463194eeb4980f60799/1740479659969/%C3%85rsredovisning%202024%20L%C3%A4nsstyrelsen%20i%20J%C3%B6nk%C3%B6pings%20l%C3%A4n.pdf> (hämtad 2025-10-18)
95. Eksjö kommun, personlig kommunikation
96. Habo kommun, personlig kommunikation
97. Jönköpings kommun, personlig kommunikation
98. Sävsjö kommun, personlig kommunikation
99. Tranås kommun, personlig kommunikation
100. Vetlanda kommun, personlig kommunikation
101. Värnamo kommun, personlig kommunikation
102. Svenska kyrkan, Linköping stift, personlig kommunikation
103. Statistiska centralbyrån, Statistikdatabas https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_MI_MI0605/SkyddSkogFrivillig/table/tableViewLayout1/ (hämtad 2025-10-18)
104. Uppgifter från Skogsstyrelsen 2025
105. Skogsstyrelsen, [Levande skogar. Fördjupad utvärdering 2023, Rapport 2022/12](#)
106. Skogsstyrelsen, [Levande skogar. Fördjupad utvärdering 2023, Rapport 2022/12](#)
107. Naturvårdsverket [Skog](#) (hämtad 2025-10-22)
108. Naturvårdsverket [Samtliga bedömningar av livsmiljötyper i rapporteringen av art och habitatdirektivet 2019–2024](#) (hämtad 2025-10-22)
109. Naturvårdsverket [Samtliga bedömningar av livsmiljötyper i rapporteringen av art och habitatdirektivet 2019–2024](#) (hämtad 2025-10-22)
110. [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-29)
111. Skogsstyrelsens statistikdatabas [34a. Medelavstånd till skyddad natur, 100-tals meter efter År och Region. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
112. Skogsstyrelsens statistikdatabas [02b. Andel strandlinje i procent som saknar lämnad hänsyn vid föryngringsavverkning, tresäsongsmedelvärde med felmarginal efter Ägartyp, Variabel och Avverkningssäsong. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
113. Skogsstyrelsens statistikdatabas [02c. Genomsnittlig bredd på lämnad vattenhänsyn i meter med felmarginal, tresäsongsmedelvärde, hela landet och avverkningssäsong efter](#)

- [Ägarklass, Variabel och Avverkningssäsong. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
114. Kuglerová et al. Cutting Edge: A Comparison of Contemporary Practices of Riparian Buffer Retention Around Small Streams in Canada, Finland, and Sweden. 2020. Water Resources Research, 56, e2019WR026381 och inkluderade referenser.
 115. Skogsstyrelsens statistikdatabas [07a. Nedfall av oorganiskt kväve till barrskog efter Region och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
 116. [Jönköpings län - Sveriges miljömål](#) Nedfall av kväve till barrskog i Jönköpings län (hämtad 2025-10-22)
 117. Skogsstyrelsens statistikdatabas [06a. Mängd vått och torrt nedfall av svavel per hektar granskog efter Region och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
 118. [Jönköpings län - Sveriges miljömål](#) Mängd vått- och torrt nedfall av svavel per hektar granskog i Jönköpings län (hämtad 2025-10-22)
 119. Skogsstyrelsens statistikdatabas [11a. Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Former och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-23)
 120. Skogsstyrelsens statistikdatabas [12c. Gammal skog med särskild indikation på höga naturvärden efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)
 121. Skogsstyrelsens statistikdatabas [13b. Produktiv skogsmarksareal efter Tabellinnehåll, Region, Åldersklass och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)
 122. [Gammal skog - Sveriges miljömål](#) (hämtad 2025-10-24)
 123. Skogsstyrelsens statistikdatabas [17b. Död ved. Volym per trädslag efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Trädslag och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-24)
 124. Angelstam, P. 2022. Hållbart nyttjande av skogen. Visioner för de svenska skogslandskapen. Rapport Skog 2022:3. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå.
 125. ¹ Skogsstyrelsens statistikdatabas [17c. Död ved. Volym per diameterklass efter Tabellinnehåll, Typ av skogsmark, Region, Diameterklass och År. PxWeb](#) (femårs glidande medelvärde, hämtad 2025-10-24)
 126. Resultat från Äbin och foderprognoser år 2025; Område: Jönköpings län [Äbin och foderprognos - Skogsstyrelsen](#) (hämtad 2025-10-24)
 127. Skogsstyrelsens statistikdatabas [24a. Antal rödlistade \(CR, EN, VU\) arter med minskande populationer där skog är en viktig livsmiljö efter Artgrupp och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
 128. Arter med rödlistekategori VU, EN och CR, landskapstyp skog där landskap är viktig, riskfaktor fortgående minskning, rapporterade i Jönköpings län mellan 2000 och 2024 [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-22)

129. Arter med rödlistekategori VU, EN och CR, landskapstyp skog där landskap är viktig, riskfaktor fortgående minskning, rapporterade i Jönköpings län år 2024 [Sök arter, m.m...-Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2025-10-22)
130. Green, Haas och Lindström. Svensk fågeltaxering - Svensk fågelindikatorer 2024. [Resultat | Svensk fågeltaxering](#) (hämtad 2024-10-21)
131. Skogsstyrelsens statistikdatabas [25a. Häckande fåglar i skogen. Indikator år 2002=100. efter Region, Tabellinnehåll och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-22)
132. "Hänsynsuppföljning kulturmiljö" genomförs 3 år efter avverkning, som en stickprovsundersökning av avverkningsanmälningar där det finns en känd och registrerad kulturlämning.
133. Skogsstyrelsens statistikdatabas [01b. Andel kända kulturlämningar som påverkats vid föryngringsavverkning efter Variabel, Landsdel, Skadegrad, procent och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-28)
134. Green, Haas och Lindström. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling - Årsrapport för 2024. [Resultat | Svensk fågeltaxering](#) (hämtad 2024-10-21)
135. Skogsstyrelsens statistikdatabas [01. Anmälda föryngringsavverkningar efter Tabellinnehåll, Region, Ägarkategori och År. PxWeb](#) (hämtad 2025-10-25)
136. Fornlämningsområden har samma lagskydd som fornlämningar och är del av fornlämningen. Fornlämningsområden har ingen standardiserad storlek utan bedöms individuellt. I uppföljningen bedömdes den del av fornlämningsområdet som Länsstyrelsen fattat beslut om där särskilda villkor gäller (t.ex. planteringsavstånd, ej tillåtet att markbereda osv.).
137. Redovisning av GIS-analys avseende antal ärenden om tillstånd till ingrepp i fornlämning i samband med föryngringsavverkningar. PM Länsstyrelsen i Västra Götaland Maj 2024, diarienummer 43472-2024.
138. Naturvårdsverket. [Nationell strategi för formellt skydd av skog](#), 12 december 2024. ISBN 978-91-620-7168-4.
139. Jordbruksverkets statistikdatabas (2025). Ekologisk areal, andel ekologisk areal och antal företag med ekologiskt brukad jordbruksmark efter län och ägoslag. År 2005-2024.
140. Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002-2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.
141. Ibid.
142. [Klimat- och sårbarhetsanalys för Jönköpings län, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
143. [Analys av bostadsmarknaden 2025, Länsstyrelsen i Jönköpings län](#)
144. [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)
145. [Skyddad bebyggelse i Jönköpings län, Sveriges miljömål](#)

146. Croneborg (2025). Äppelodling i Högarps inägomarker en del av kulturhistorien i Östra härads trädgård.
147. Länsstyrelsen i Jönköpings län (2025). [Biologisk mångfald](#)
148. Lunds universitet (2025). Fågelindikatorer kopplade till miljömålen för Östra Götaland 2002–2024. Personlig kommunikation Svensk fågeltaxering.
149. Samma som ovan.
150. SLU (2025). [Ny riskklassificering av främmande arter](#)
151. Länsstyrelsen i Jönköpings län (2025). [Älgjakt – Sammanställning inventeringsdata för Jönköpings län](#)
152. Skogsstyrelsen (2025). [Resultat från Äbin och foderprognoser – 3.2 Oskadad tall](#)
153. SLU (2025). [Hur går det för fjärilar?](#)
154. Lunds universitet (2025). Svensk Dagfjärilsövervakning Årsrapport 2024.
155. [Regional miljöhälsorapport för Jönköpings län, Arbets- och miljömedicin](#)

Länsstyrelsen
Jönköpings län

www.lansstyrelsen.se/jonkoping